

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNİN TÜRKÇE
EĞİTİMİNDEKİ İŞLEVİ VE TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Serkan ATEŞ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Bülent ARI**

Hatay-2019

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNİN TÜRKÇE
EĞİTİMİNDEKİ İŞLEVİ VE TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Serkan ATEŞ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Bülent ARI**

Hatay-2019

ONAY

SERKAN ATEŞ tarafından hazırlanan “*HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNİN TÜRKÇE EĞİTİMİNDEKİ İŞLEVİ VE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ*” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliği/ oy çokluğu ile *TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ* olarak kabul edilmiştir.

19/06/2019

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Bülent ARI (Tez Danışmanı-Başkan)	
Prof. Dr. Jale ÖZTÜRK	
Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ	

Serkan ATEŞ tarafından hazırlanan “*Halk Edebiyatı Ürünlerinin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi*” adlı bu çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplayıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (19.06.2019)

Serkan ATEŞ

ÖN SÖZ

Halk edebiyatı, kültürü ve milli değerleri aktaran en önemli kaynaklardan biridir. Bu bakımdan halk edebiyatı ürünlerinin ders kitapları ile öğrencilere öğretilmesi önemlidir. Bu çalışmada 5-8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında hangi halk edebiyatı ürünlerinin ne sıklıkla yer aldıkları incelenmiştir. Ders kitaplarında yer alan metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularının tamamında halk edebiyatı ürünlerinin yer alıp almadığı tespit edilerek veriler analiz edilmiş ve tablolar halinde gösterilmiştir. Ders kitaplarında yer verilen halk edebiyatı ürünlerinin çeşitliliği ile kullanım sıklıkları bu araştırmada ortaya konulmuş ve sonraki araştırmalar için veri imkanı sunulmuştur.

Çalışma sürecinde beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Bülent ARI'ya, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli aileme, her zaman yanımda olan sevgili eşime ve varlıklarıyla bana güç veren sevgili kızlarım Nurten, Elif Berra ve Zeynep'e tüm kalbimle teşekkür ederim.

Serkan ATEŞ

HATAY, 2019

HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNİN TÜRKÇE EĞİTİMİNDEKİ İŞLEVİ VE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ

Serkan ATEŞ

Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019

Danışman: Doç. Dr. Bülent ARI

ÖZET

Bu araştırma 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarıyla yapılan Türkçe öğretiminde halk edebiyatı ürünlerine ne sıklıkla yer verildiğini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2018–2019 eğitim- öğretim yılında okutulmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca kabul edilerek Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan 5.sınıf için bir, 6. sınıf için iki, 7. Sınıf için üç ve 8. sınıf için bir Türkçe ders kitabı olmak üzere toplam 7 kitap oluşturmaktadır. Ders kitapları 5.sınıf Milli Eğitim, 6. sınıf Millî Eğitim ve Eksen, 7. Sınıf Millî Eğitim, Dersdestek ve Milli Eğitim; 8. Sınıf Millî Eğitim Yayınları’na aittir. 7.sınıf ders kitaplarında Milli Eğitim Yayınları’na ait iki kitap olduğu için bu kitaplar Milli Eğitim-1 ve Milli Eğitim-2 şeklinde isimlendirilmiştir.

Araştırma içerik çözümlemesi tekniklerinden kategorisel analiz tekniğine göre yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan kitaplardaki metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme soruları taranarak halk edebiyatı ile ilgili olanlar belirlenmiştir. Daha sonra elde edilen bulgular tablolarda gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma sonucunda ders kitaplarında yer alan metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme soru sayılarında bir standart olmadığı ve Türkçe

ders kitaplarının halk edebiyatına yer verme düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularına yer verme oranları yetersiz bulunmuştur. Bu bulgular ile Türkçe ğretiminin en temel kaynaklarından biri olan halk edebiyatına hem Türkçe ğretim programlarında hem de ders kitaplarında daha fazla yer verilmesi gerektiği yönünde öneriler sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELEK

Halk Edebiyatı, Türkçe ğretim Programı, Ders Kitapları, Metin, Etkinlik, Hazırlık alışmaları, Tema Sonu Değerlendirme Soruları.

INVESTIGATING FUNCTION OF PRODUCTS OF FOLK LITERATURE IN TURKISH LANGUAGE EDUCATION AND THEIR PLACE IN TURKISH COURSE BOOKS

Serkan ATEŞ

Department of Turkish Language Education, Master's Thesis, 2019

Advisor: Assoc. Doç. Dr. Bülent ARI

Abstract

This study was conducted to determine how frequently products of folk literature were included in Turkish teaching through 5th to 8th grade Turkish course books. The sample of the research was 7 books - one book for the 5th grade, two books for the 6th grade, three books for the 7th grade and one book for the 8th grade – which were adopted by Head Council of Education and Morality and published in the Journal of Notices. The course books were published by National Education Publishing for the 5th grade, by National Education and Eksen Publishing for the 6th grade, by National Education, Dersdestek and National Education Publishing for the 7th grade and by National Education Publishing for the 8th grade. As there were two books published by National Education Publishing for the 7th grade, the books were named as National Education-1 and National Education-2.

The study was carried out based on categorical analysis, one of the techniques of content analysis. The texts, exercises, warm-up activities and theme evaluation questions in the books mentioned above were scanned, and the ones related to folk literature were determined. Then, the findings obtained were illustrated in tables, and they were interpreted.

As a result of the study, it was revealed that there were no standards of the number of texts, exercises, warm-up activities and theme evaluation questions included in the books, and Turkish course books did not include folk literature adequately. Based on these findings, implications regarding the necessity of including folk literature, one of the basic sources of Turkish education, both in Turkish educational programs and in course books were suggested.

KEYWORDS

Folk Literature, Turkish Educational Program, Course Books, Text, Exercise, Warm-up Activities, Theme Evaluation questions.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖN SÖZ.....	I
ÖZET VE ANAHTAR KELİMELER.....	II
ABSTRACT AND KEYWORDS.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
KISALTMALAR.....	XVII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	2
1.3. Alt Problemler.....	2
1.4. Araştırmanın Amacı.....	3
1.5. Araştırmanın Önemi.....	3
1.6. Sınırlılıklar.....	4
1.7. İlgili Araştırmalar.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Halk Edebiyatı.....	7
2.2. Halk Edebiyatı Türleri.....	8
2.2.1. Halk Şiiri.....	8
2.2.1.1. Mani.....	8
2.2.1.1.1. Manilerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	9
2.2.1.2. Ninni.....	10

2.1.2.1. Ninnilerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	11
2.2.1.3. Türkü.....	12
2.2.1.3.1. Türkülerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	12
2.2.2. Masal.....	13
2.2.2.1. Masalların Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	14
2.2.3. Fabl.....	15
2.2.3.1. Fablların Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	15
2.2.4. Tekerleme.....	16
2.2.4.1. Tekerlemelerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	17
2.2.5. Bilmece.....	18
2.2.5.1. Bilmecelerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	19
2.2.6. Destan.....	19
2.2.6.1. Destanların Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	21
2.2.7. Efsane.....	22
2.2.7.1. Efsanelerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	23
2.2.8. Fıkra.....	23
2.2.8.1. Fıkraların Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	25
2.2.9. Halk Tiyatrosu.....	26
2.2.9.1. Karagöz.....	26
2.2.9.2. Orta Oyunu.....	27
2.2.9.3. Meddah Hikayeleri.....	28
2.2.9.4. Kukla.....	29
2.2.9.5. Halk Tiyatrosunun Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	29
2.2.10. Halk Hikayesi.....	30
2.2.10.1. Halk Hikayelerinin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	30
2.2.11. Dede Korkut Hikayeleri.....	30
2.3. Kalıplaşmış İfadeler.....	31
2.3.1. Atasözü.....	31
2.3.1.1. Atasözlerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	32

2.3.2. Deyim.....	33
2.3.2.1. Deyimlerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi.....	34
2.4. 2018 Türkçe Öğretim Programında Halk Edebiyatı.....	34
2.4.1. Öğretim programının Amaçları.....	34
2.4.2. Değerlerimiz.....	35
2.4.3. Temalar.....	35
2.4.4. Metin sayısı, türleri ve nitelikleri.....	35
2.4.5. Kazanımlar.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Örneklem.....	41
3.3. Veri Toplama Teknikleri.....	41
3.4. Verilerin Analizi.....	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	43
4.1. Ders Kitaplarındaki Metinlerin Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi..	43
4.1.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri.....	43
4.1.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	44
4.1.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	44
4.1.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri.....	45
4.2. Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi.....	46
4.2.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler.....	46
4.2.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler....	47

4.2.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler...	48
4.2.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler..	49
4.3. Ders Kitaplarındaki Hazırlık Çalışmalarının Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi.....	50
4.3.1 Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları.....	50
4.3.2 Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları.....	51
4.3.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları.....	51
4.3.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları.....	52
4.4. Ders Kitaplarındaki Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi.....	53
4.4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları.....	53
4.4.2 Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları.....	53
4.4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları.....	54
4.4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları.....	55
4.5. Ders Kitaplarında Yer Verilen Halk Edebiyatı Ürünlerinin İncelenmesi.....	55
4.5.1. Türkçe Ders Kitaplarında Deyim.....	55
4.5.2. Türkçe Ders Kitaplarında Atasözü.....	56
4.5.3. Türkçe Ders Kitaplarında Halk Şiiri.....	57

4.5.4. Türkçe Ders Kitaplarında Masal.....	57
4.5.5. Türkçe Ders Kitaplarında Fabl.....	58
4.5.6. Türkçe Ders Kitaplarında Tekerleme.....	58
4.5.7. Türkçe Ders Kitaplarında Bilmece.....	59
4.5.8. Türkçe Ders Kitaplarında Destan.....	59
4.5.9. Türkçe Ders Kitaplarında Efsane.....	60
4.5.10. Türkçe Ders Kitaplarında Fıkra.....	60
4.5.11. Türkçe Ders Kitaplarında Halk Tiyatrosu.....	61
4.5.12. Türkçe Ders Kitaplarında Halk Hikayesi.....	61
4.6. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oran Açısından İncelenmesi.....	62
4.6.1. 5. Sınıf Ders kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı.....	62
4.6.2. 6. Sınıf Ders kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı.....	62
4.6.3. 7. Sınıf Ders kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı.....	63
4.6.4. 8. Sınıf Ders kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı.....	64
4.7. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oran Açısından İncelenmesi.....	64
4.7.1. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı.....	64
4.7.2. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı.....	65
4.7.3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı.....	65

4.7.4. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı.....	66
4.8. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı Ve Oran Açısından İncelenmesi.....	66
4.8.1. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı.....	66
4.8.2. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı.....	67
4.8.3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı.....	67
4.8.4. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı.....	68
4.9. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oran Açısından İncelenmesi.....	69
4.9.1. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı.....	69
4.9.2. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı.....	69
4.9.3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı.....	70
4.9.4. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı.....	71
4.10. Genel Tablo.....	71
4.10.1. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinlerinin Genel Tablosu.....	71
4.10.2. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Genel Tablosu.....	72

4.10.3. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Genel Tablosu.....	73
4.10.4. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Genel Tablosu.....	74

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	76
5.1. Metinler açısından sonuç, tartışma ve öneriler.....	76
5.2. Etkinlikler açısından sonuç ve öneriler.....	80
5.3. Hazırlık Çalışmaları açısından sonuç ve öneriler.....	81
5.4. Tema Sonu Değerlendirme Soruları açısından sonuç ve öneriler.....	83
5.5. Kitap Yazarları ve Türkçe Öğretim Programını hazırlayanlara Öneriler.....	84
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	91

TABLolar LİSTESİ

SAYFA

Tablo 1. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Dağılımı.....	43
Tablo 2. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Dağılımı.....	44
Tablo 3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Dağılımı.....	45
Tablo 4. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Dağılımı.....	46
Tablo 5. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili etkinliklerin Dağılımı.....	47
Tablo 6. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Dağılımı.....	47
Tablo 7. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Dağılımı.....	48
Tablo 8. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Dağılımı.....	49
Tablo 9. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı.....	50
Tablo 10. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı.....	51
Tablo 11. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı.....	52
Tablo 12. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı.....	52
Tablo 13. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı.....	53
Tablo 14. 6.SınıfDers Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı.....	54

Tablo 15. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı.....	54
Tablo 16. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı.....	55
Tablo 17. Ders Kitaplarında Deyimlere Yer Verilme Sıklıkları.....	56
Tablo 18. Ders Kitaplarında Atasözlerine Yer Verilme Sıklıkları.....	56
Tablo 19. Ders Kitaplarında Halk Şiirine Yer Verilme Sıklıkları.....	57
Tablo 20. Ders Kitaplarında Masala Yer Verilme Sıklıkları.....	57
Tablo 21. Ders Kitaplarında Fabla Yer Verilme Sıklıkları.....	58
Tablo 22. Ders Kitaplarında Tekerlemeye Yer Verilme Sıklıkları.....	58
Tablo 23. Ders Kitaplarında Bilmeceye Yer Verilme Sıklıkları.....	59
Tablo 24. Ders Kitaplarında Destana Yer Verilme Sıklıkları.....	59
Tablo 25. Ders Kitaplarında Efsaneye Yer Verilme Sıklıkları.....	60
Tablo 26. Ders Kitaplarında Fıkraya Yer Verilme Sıklıkları.....	60
Tablo 27. Ders Kitaplarında Halk Tiyatrosuna Yer Verilme Sıklıkları.....	61
Tablo 28. Ders Kitaplarında Halk Hikayesine Verilme Sıklıkları.....	61
Tablo 29. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri.....	62
Tablo 30. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	62
Tablo 31. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri.....	63
Tablo 32. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri.....	64
Tablo 33. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Etkinlikleri.....	64
Tablo 34. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Etkinlikleri.....	65
Tablo 35. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Etkinlikleri.....	65
Tablo 36. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Etkinlikleri.....	66
Tablo 37. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları.....	67
Tablo 38. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları.....	67
Tablo 39. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları.....	68
Tablo 40. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları.....	68
Tablo 41. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları.....	69

Tablo 42. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları.....	70
Tablo 43. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları.....	70
Tablo 44. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları.....	71
Tablo 45. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinleri.....	71
Tablo 46. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Etkinlikleri.....	72
Tablo 47. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları.....	73
Tablo 48. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları.....	74

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt. : Aktaran

Hazırlık Ç. : Hazırlık Çalışması

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Vb. : Ve Benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumuna, problem cümlesine, alt problem cümlelerine, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Bir milleti diğer milletlerden ayıran en önemli unsurlardan biri şüphesiz o milletin edebiyatıdır. Edebiyat, toplumun geçmişini, geçmişteki değerlerini, zevklerini, duygu, düşünüş ve yaşayış biçimlerini, gelenek ve göreneklerini, inançlarını, kısaca kültürünü aktararak çocuğun toplumsal değerleri öğrenmesine, böylelikle toplumsallaşmasına ve kendi toplumuna duyarlı olmasına katkıda bulunur. Edebiyatın dil sevgisi ve bilincinin kazandırılmasında, hayata ilişkin doğruları aktarmada, tarihi olayları öğrenme ve milli kültürü tanıtmada önemli bir yeri vardır.

Karakuş (2000: 118) edebiyatın amacının çocuğun duygularını terbiye etmek, hayal dünyasını zenginleştirmek, estetik zevkini geliştirmek, kendi milletinin kıymet hükümlerini öğretmek, millî benlik ve millî kimlik kazandırmak olduğunu ifade etmiştir.

Bu amaçları gerçekleştirmede halk edebiyatına da önemli görev düşmektedir. Çünkü halk edebiyatının kültür aktarımına, değerlerin kazandırılmasına ve milli bilincin oluşmasına katkısı çok büyüktür. Halk edebiyatı kapsamındaki unsurlar, bir milleti millet yapan değerler içerisinde yer alır. Halk edebiyatı, kültürümüzü ve birikimimizi gelecek kuşaklara aktarmada önemli bir araçtır. Halk edebiyatının millet olma bilincinin kazandırılmasına, değerlerimize sahip çıkma eğilimine olumlu katkıları vardır.

Bir bireyin etrafında olup bitenleri tam ve doğru anlaması, duygu ve düşüncelerini eksiksiz anlatabilmesi, dinlediklerini doğru yorumlayabilmesi gibi tüm etkinlikleri yapabilmesi öncelikle ana dilini doğru ve tam anlayıp kullanabilmesiyle

mümkündür. Ana dili öğretiminde ilk ve en etkili malzeme ise halk edebiyatı ürünleridir.

Her bakımdan çok zengin halk edebiyatı ürünlerine sahibiz. Bu ürünlerle tanışmamız evde başlar. Büyüklerimiz, anne ve babalarımız halk edebiyatı ürünleri ile tanışmamıza vesile olan ilk kişilerdir. Bebeklik ve çocukluk zamanlarımızda ninnilerle başlayan bu doğal eğitim süreklilik kazanarak tekerleme, bilmece, masal, fıkra, türkü gibi türlerle devam etmiştir.

Halk edebiyatı ürünleri, Türk dili ve kültürü için çok kıymetlidir. Bu ürünlerin korunması ve yaşatılması ancak genç kuşaklara aktarılmasıyla mümkündür. Bu noktada en büyük görev eğitim sistemine dolayısıyla okullara ve öğretmenlere düşmektedir. Özellikle dili ve kültürü tanıyıp bunlara sahip çıkan bireyler yetiştirmek Türkçe öğretmenlerinin görevidir. Türkçe öğretmenleri, bu bireyleri yetiştirme vazifesini Türkçe ders kitapları ile yerine getirmeye çalışırlar. Türkçe öğretiminde en temel kaynak olan ders kitabı ile kültürümüzü aktarmanın en kolay yolu olan halk edebiyatı iki önemli unsurdur. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatına yeterince yer verilip verilmediği problemin temelini oluşturmaktadır.

Araştırmada ortaokul ders kitaplarında kullanılan metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme soruları taranarak hangi halk edebiyatı ürünlerine, ne sıklıkla yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Metin incelemesinde sadece temalarda kullanılan metinler incelenmemiş; aynı zamanda etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularında kullanılan metinler de incelenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmada “5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında hangi halk edebiyatı ürünleri yer almıştır ve bu ürünlere ne sıklıkla yer verilmiştir?” sorusuna ve bu sorunun alt problemlerine yanıt aranmaktadır.

1.3. Alt Problemler

Türkçe ders kitaplarında hangi halk edebiyatı metinleri yer almıştır ve bu metinlere ne sıklıkla yer verilmiştir?

Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerde hangi halk edebiyatı ürünleri yer almıştır ve bu ürünlere ne sıklıkla yer verilmiştir?

Türkçe ders kitaplarındaki hazırlık çalışmalarında hangi halk edebiyatı ürünleri yer almıştır ve bu ürünlere ne sıklıkla yer verilmiştir?

Türkçe ders kitaplarındaki tema sonu değerlendirme sorularında hangi halk edebiyatı ürünleri yer almıştır ve bu ürünlere ne sıklıkla yer verilmiştir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının Türkçe öğretiminde halk edebiyatı ürünlerine ne kadar yer verdiklerini saptamaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Ana dili öğreniminde ilk malzemeler halk edebiyatı ürünleridir. Çocuk bu türlerle eğitim çağına gelmeden tanışır. Okula gitmeye başlamasıyla Türkçe derslerinde halk edebiyatı metinleri ile karşılaşır. Halk edebiyatı metinleri manevi değerlerin kazandırılmasında, milli kültürün öğretiminde son derece etkili metinlerdir. Bu metinler öğrencilerimize millet ve yurt sevgisi kazandırır.

2018 Türkçe Öğretim Programı'nın "Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları" bölümünde öğrencilerin;

- Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,

- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,

- Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,

- Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,

- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,

- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır, (MEB, 2018: 8) ifadeleri Türkçe öğretiminde halk edebiyatının önemini ortaya koymaktadır.

Güzel ve Torun (2005: 535) Türkçe öğretiminde, halk edebiyatı ürünlerinden yararlanılması gerektiğini ve halk edebiyatı ürünlerinin ezberletilerek çocuğun hem zihnen gelişeceğini hem kelime hazinesinin zenginleşeceğini bununla birlikte cümle yapısının da kalıplaşacağını, kendine güveninin geleceğini; böylece Türkçeyi severek Türkçe öğretimindeki hedefe de ulaşılacağını ifade etmektedir.

Bu araştırmanın ders kitabı yazarlarına, Türkçe öğretmenlerine, halk edebiyatı alanında çalışma yapacaklara ve Türkçe öğretim programını hazırlayanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmada sadece ders kitaplarındaki metinler incelenmemiş; etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularında da halk edebiyatı ürünlerinin yer alıp almadığı incelenmiştir. Bu yönüyle araştırma kendine özgü bir çalışmadır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2018-2019 eğitim- öğretim yılında okutulmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca kabul edilerek Tebliğler Dergisinde yayımlanan 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarıyla sınırlıdır.

2. Araştırma, kapsam açısından 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı ürünlerinin ele alınmasıyla sınırlıdır.

3. Kitaplardaki metinler, nesirler için birden fazla paragraftan oluşan eserler ile en az dört satırdan oluşan eserler; nazımlar için ise en az bir dördlükten oluşan nazım parçaları ile sınırlıdır.

1.7. İlgili Araştırmalar

Halk edebiyatı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bazılarında sadece bir halk edebiyatı türünün öğretimi üzerinde durulmuş, bazılarında ders kitabında bir halk edebiyatı türünün ne seviyede yer aldığına değinilmiş, bazılarında ise ders kitaplarında kullanılan metinlerin tamamının hangi türde oldukları ortaya konulmaya çalışılmıştır. (Derman, 2002; Çiçekler, 2006; Karakaş, 2009; Demir ve Özdemir, 2013; Ayrancı, 2017; Duran ve Ercan, 2018; Türkben, 2018). Bununla birlikte halk edebiyatı kapsamında, bir yöre ve o yörenin halkı ile ilgili halk bilimi ve halk edebiyatı üzerine çalışmalar bulunmaktadır. (Uysal, 2008; Şimşek, 2010; Mazıcı, 2012) Aynı şekilde halk kültürü ve halk edebiyatının seçilmiş eserler içerisinde bulunma durumunun araştırıldığı çalışmalar da yapılmıştır. (Çiftçi, 2010; Baki, 2011; Kapucu, 2016; Aydemir, 2018).

Araştırma ile benzer nitelikte ortaöğretim ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinleri üzerine yapılan çalışmalar yer almaktadır. (Ören, 2011; Atalay, 2011; Cin, 2012) Fakat araştırmada ortaokul ders kitapları incelendiği için bu bölümde bu çalışmalara yer verilmemiştir.

Yapılan literatür taraması neticesinde araştırma ile ilgili üç çalışma tespit edilmiştir. Topçuoğlu, (2006) çalışmasında İlköğretim 2. Kademe Türkçe ders kitaplarında bulunan halk edebiyatı metinlerinin metin sonu sorularının Temel Eğitim Türkçe programında amaçlanan davranışlara uygunluğunu değerlendirmiştir. Kitapta yer alan halk edebiyatı metinlerinin sayıca yetersizliği yanında nitelikçe de yetersiz olduğu, metin sonu sorularının Türkçe öğretim programının öngördüğü amaçlara, tam bir uygunluk göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının yeniden düzenlenmesini, bunların Türkçe programına uygun biçimde halk edebiyatı metinleri artırılarak yeniden hazırlanmasını ve halk edebiyatı metinlerinin daha ön plana çıkarılmasını önermiştir.

Gökahmetoğlu (2010) çalışmasında İlköğretim 6-8.sınıf Türkçe kitap setlerinde Türkçe öğretiminde halk edebiyatı ürünlerine ne kadar yer verildiğini

incelemiş, ilköğretim 6-8. sınıf Türkçe kitap setlerinde halk edebiyatına yer verme düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Nurses, (2014) çalışmasında ortaokul 6-8. sınıflarda Türkçe dersinde yer alan halk edebiyatı ürünlerinin öğrencilerin bilişsel gelişimine uygunluğunu incelemiş, sonuç olarak 6-8. sınıf Türkçe kitap setlerinde Türkçe öğretimi için kullanılan Türk halk edebiyatı ürünlerinin sayısı ve oranlarının yetersiz olduğunu ve yetersiz sayıdaki metinlerin çocukların bilişsel seviyelerine uygun olmadığını ortaya koymuştur.

Araştırmacılar ortaokul ders kitaplarında halk edebiyatı ürünlerinin tespiti ile ilgili yaptıkları çalışmalarda sadece kullanılan metinleri incelemekle yetinmişlerdir. Bu çalışmada ise diğer çalışmalardan farklı olarak sadece ders kitaplarındaki metinler değerlendirmeye alınmamış; etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularında da halk edebiyatı ürünlerinin yer alıp almadığı değerlendirilmiştir.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde halk edebiyatı, halk edebiyatı türleri ve bu türlerin Türkçe öğretimindeki işlevi, Türkçe öğretim programında halk edebiyatı konuları üzerinde durulmuştur.

2.1. HALK EDEBİYATI

Batur (1998:13) halk edebiyatını başlangıcından günümüze yaratıcısı belli ya da bilinmeyen, genellikle yabancı etkilerden uzak, konuşma diliyle oluşturulmuş, halkın duygu, düşünce, duyuş ve evreni kavrayışını yansıtan sözlü ve yazılı kültür yaratmalarının tümünü içine alan edebiyat olarak tanımlarken Artun (2014: 225) halk edebiyatını, malzemesi dile dayanan ve halka ait manzum veya mensur eserlerin tamamını içine alan, bu ürünleri derleyen, inceleyen, araştıran ve bir senteze varan edebiyata verilen addır şeklinde tanımlamaktadır.

Oğuz ve diğerleri (2004: 71-72) ise halk edebiyatı kavramını, belli bir geleneğe sahip olan bir grup veya grup üyesi bir kişi tarafından yaratılan, içinde sanat kaygısı ve estetik bir yön bulunan ve bütün grup üyeleri tarafından tanınan ve sahip olunan ve de metni, dokusu ve bağlamı ile iletişimin diğer türlerin ayrılabilen edebi üretimler bütününe üretme ve kullanma tarzı ve bu tarzda üretilmiş yaratmalar bütünü şeklinde tanımlamış, Türk Halk Edebiyatının da Türk halkının geçmişte ve günümüzde oluşturduğu belli estetik geleneklere bağlı olarak, belli sosyal bağlamlar içinde edebi metinleri üretme, yaratma ve kullanma tarzı olarak tanımlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Elçin (1981: 1) halk edebiyatının anonim veya ferdi eserler olduğunu, Türk edebiyatının “bütün”ü içinde geniş halk kütlesi ile tarikat zümrelerinin edebî zevk, düşünce, inanç ve hayat görüşlerini umumiyetle sade bir dille aksettirdiğini ifade etmektedir. Aslan (2008: 2) ise halk edebiyatı ürünlerinin başlangıçta ferdi, yani o ürünü mutlaka bir yaratan, yapan ve ortaya çıkarmanın olduğunu ancak zamanla çeşitli nedenlerle yaratıcı unutulup kaybolarak anonim olma özelliği kazandığını açıklamaktadır.

Aslan (2008: 1) halk edebiyatının oluşumu, gelişimi, yaşayışı ve türleri ile geleneksel dinamiklere bağlı uçsuz bucaksız bir edebiyat olduğunu ve ait oldukları ulusların yaşayış, inanç, duygu ve kültürel karakterini yansıtan halk edebiyatı ürünlerinin varlıklarını türlerin özelliklerine göre, belirli geleneksel kural, usul ve şekillerde doğarak, yaşayarak, yöreden yöreye ve nesilden nesile aktararak sürdürdüğünü açıklamaktadır.

2.2. HALK EDEBİYATI TÜRLERİ

Bu bölümde halk şiiri, masal, tekerleme, bilmece, fıkra, destan, efsane, halk tiyatrosu, halk hikayesi, deyim ve atasözlerine yer verilecektir.

2.2.1. HALK ŞİİRİ

2.2.1.1. Mani

Yardımcı (1998: 9) maniyi anonim halk şiirinin en kısa nazım şekillerinden olup doğa, sevgi, ayrılık ve nefret gibi konuların yanında dinleyeni yürekte sarsan, umulmadık bir sürprizle sonuçlanan küçük ve bağımsız bir şiir türü olarak tanımlarken Kaya (1999: 10) ise manilerin az sözle çok anlamların ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakil dördüklü anonim şiirler olduğunu ifade etmiştir.

Aslan (2008: 107) halk şiirinin en eski, en küçük nazım şekli olan maninin, 7 veya 8 heceli ve dört dizeli tek dördüklükten oluştuğunu, manilerin uyak düzeninin; birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri birbirleri ile uyaklı, üçüncü dizesi serbest uyaklı, a a x a şeklinde olduğunu, birinci ve ikinci dizelerin söylenmek istenen asıl düşünce, anlama hazırlık ve giriş dizeleri olduğunu, asıl düşüncenin, anlamın ve duygunun üçüncü ve dördüncü dizelerde yer aldığını söylemektedir. Elçin'e (1981: 277) göre manilerin dört dizenin bütün bir duygu, fikir ve hayali işlediği çok nadir görülür.

“Halk arasında mani söylemek için “mani yakmak”, “mani düzmek”, “mani atmak” gibi terimler kullanılır. Mani söyleyenlere de “manici”, “mani yakıcı”, “mani düzücü” denir. Halkın ortak malı olan maniler, kendilerine özgü bir beste ile söylenir.” (Batur, 1998: 111)

Artun (2011: 153-154) manilerin daha çok şenliklerde (asker uğurlama, sıra geceleri vb.), evlenme, sünnet, yağmur yağdırma, bolluk bereket törenlerinde, imece toplantılarında, Hıdrellez, Nevruz, köy seyirlik oyunlarında söylendiğini belirtmiş, manileri “söylenme amaçları, yerleri, zamanları, şartları ve ortamlarına göre” aşağıdaki başlıklarda toplayıp tasnif etmiştir:

- 1- *Sevda Manileri*
  - a- *Mani atışmaları*
  - b- *Alkış (dua) manileri*
  - c- *Kargış (beddua) manileri*
- 2- *Gelin-kaynana manileri*
- 3- *Niyet- Fal manileri (Mantuvar)*
- 4- *Evlenme törenleri, adetleriyle ilgili maniler*
- 5- *Sünnet törenleriyle ilgili maniler*
- 6- *Ramazan- davulcu manileri*
- 7- *İş- imece manileri*
- 8- *Öğüt manileri*
- 9- *Pazarıcı- esnaf manileri*
- 10- *Mektup manileri*
- 11- *Mesleklerle ilgili maniler*
- 12- *Mezar taşı manileri*
- 13- *Kabadayı manileri*
- 14- *Halk hikayeleri manileri*
- 15- *Ritüel kökenli törenlerle ilgili maniler*
- 16- *Semai kahvelerinde söylenen maniler*
- 17- *Asker manileri*
- 18- *Hayvanlarla ilgili maniler (Artun, 2014: 343).*

Pertev Naili Boratav (1969: 190-192) mani konularının niyet ve fal, sevda, iş, bekçi ve davulcu, mektup, Doğu Anadolu’da hikaye, İstanbul’da bazı sokak satıcılarının ve İstanbul meydan kahvelerinin cinaslı manilerinden oluştuğunu belirtmektedir.

2.2.1.1.1. Maninin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Güzel ve Torun (2005: 538) mâninin Türkçe eğitimdeki önemi ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Mâniler kuruluşu kolay, güzel ve duyguları en kısa biçimde söylemeyi sağlayıcı bir türdür. Bu yönleriyle Türkçe öğretiminde kullanabiliriz. Öğrencilere herhangi bir konu seçerek bu konu etrafında mâni yazma ya da söyleme (atışma) çalışmaları yaptırılabilir. Atışmalar sırasında öğrencilerin diksiyonu düzeltme imkânı da vardır. Şiir yazma çalışmalarının başlangıç aşamasında da bu türde yazmak öğrencinin kendisine güvenini sağlayarak şiiri sevmesine yardımcı olacaktır. Çocuk ritmik olan sesleri, kafiyeleri sever. Okuduğu şiirlerde de bunları ister. Mânilerde bu yönüyle öğrencilerin ilgisini çekebilecek bir türdür. Kafiyelerin bol miktarda bulunması nedeniyle dil bilgisinden kafiye konusunda malzeme olarak kullanabiliriz”

İnsanlar manilerle dileklerini, ihtiyaçlarını, duygu ve düşüncelerini dile getirirler. Manilerde aynı anda hem konuşma hem de dinleme eylemi olduğu için her iki becerinin de gelişmesinde manilerin katkısı bulunmaktadır. Mâniler eğlenmeyi, hoşça vakit geçirmeyi de sağlar. Meşgul olduğumuz işlerde mâninin söylenmesi işleri kolay kılma işlevi açısından önemlidir.

Mâniler dil bilgisi öğretiminde de kullanılabilir. Cinaslı kafiyeyi, sesteş (eş sesli) sözcükleri öğretirken mani örnekleri verilebilir. Böylece çocuklar hem eğlenmiş hem de öğrenmiş olurlar.

2.2.1.2.Ninni

Aslan (2008: 117) ninniye annenin çocuğun ağlamasını susturmak veya daha çabuk uyutabilmek için beşik sallarken basit yumuşak bir melodiyle söylediği türküler şeklinde tanımlarken Kaya (1999: 341) ise ninni için uyutulmaya çalışılan çocuğa veya çocuğu hoplatıp severken söylenen, birtakım duygu, düşünce, inanç, umut ve hayalleri, sevinç ve acıları ihtiva eden; çoğunlukla dört mısra ile söylenen, mısra sonlarına birtakım kalıplaşmış sözler ilave edilerek ezgi ile ifade edilen manzum sözler tanımını yapmıştır.

Yardımcı (1998: 36) ninnilerin söylenme amacının en az iki üç aylıktan en çok üç dört yaşına kadarki çocukları kucağa alıp, ayağa yatırıp ya da beşiğe koyup sallayarak dinlendirmek, ağlamasını kesmek veya daha çabuk uyutmak olduğunu söylemektedir.

Elçin (1981: 265-266) ninnilerin konularını çocukların oluşturduğunu, ninnilerin belli başlı konularının sağlıklı doğmadan gelen sevinç, fiziki güzellik, soy-sop, iyi huy, sünnet, nişan, gelin alma, evlenme gibi geleceğe ait dilekler; yalnızlık, gurbette kalan baba, veliler, Hızır vb. gibi unsurlardan oluştuğunu ifade etmektedir.

Artun (2011: 245-246) ninnileri dini-kutsal nitelikli, efsane, ağıt türü, dilek ve temenni, sevgi ve ilgi, övgü ve yergi, şikayet ve üzüntü, ayrılık ve gurbet, vaat, tehdit ve korkutma ninnileri ve ninni olarak söylenen tekerlemeler olmak üzere on başlık altında toplamıştır.

2.2.1.2.1. Ninnilerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Ungan (2009: 3) ninnilerin önemi ile ilgili bize şu bilgileri verir:

“Bir milletin duygusunu, düşüncesini, inancını, kültürünü, zevkini, sıkıntısını, dünya görüşünü, hayallerini, ideallerini yansıtan ninniler, aynı zamanda o milletin çocuklara verdiği değeri, çocuk yetiştirmede üstlendikleri sorumlulukları da dile getiren ürünlerdir. Ninnilerin müzik ile iç içe olması, bebeklerin kulaklarında güzel bir etki bırakması, hayatın ahenk unsurlarını ilk günden itibaren onlara aşılması, ninnileri diğer türlerden farklı kılmıştır. Ninnilerde eski zaman inanışlarını, çocuklara duyulan sevginin derecesini, çocukları eğitime şekli, sosyal hayata hakim olan korkuyu, ailenin ideallerinin çocuklara yansımaları, ideal meslek gruplarını, toplumun kız ve erkek çocuklarına bakış açısını, gelin-kaynana ilişkilerini, dinî hayatın sosyal hayata etkisi görülebilmektedir.”

Ninnilerin özelliklerinden de anlaşıldığı gibi ana dilimiz ile tanışmamızı sağlayan ilk ürünler ninnilerdir. Bu ürünler çocuk eğitiminde çok önemlidir. Çocuk ninnilerle ilk kez Türkçenin inceliklerini öğrenir. Anne ile bebek arasında güçlü bir iletişim aracı olan ninniler, sadece bebekleri ve çocukları uyutmak için söylenmez. Ninniler anlama, konuşma ve dinleme becerilerinin kazanılmasına katkıda bulunur. Çocuklar daha küçük yaşlarda ninni sayesinde sesleri, heceleri, dilin ses özelliklerini tanımaya başlarlar. Aslan (2008: 117) bebeklerin kulaklarına fısıldanan bu sade, basit melodik anlatımlı ninni sözlerini merakla dinlediklerini böylece daha kolay öğrendiklerini ve taze beyinlerine kaydettiklerini belirterek, ninnilerin çocuk eğitimindeki ve ana dili öğretimindeki önemini açıklamıştır.

Ninniler çocuğun hem müzik zevkini hem de dinleme becerisini geliştirir. Ninni dinlemek önemlidir çünkü küçük yaşlarda birçok kelime ve kavramı duymasını sağlar. Ninnilerde geçen bazı kelime ve kavramlara aşina olacağı için sonraki zamanlarda daha kolay öğrenir. Ninniler hafızayı ve dil gelişimini ilerletir.

Ninniler çocukta dil sevgisini de sağlar. Ninnilerdeki ses uyumları çocuğun hoşuna gider ve diline karşı olumlu bir bağ oluşturur. Çünkü ninniler kulağa hoş gelen ve dilimizin güzel kullandığı metinlerdir. Dilin akıcı, düzgün, güzel bir şekilde kullanılmasında rolü önemlidir.

“Çocuklarımızı büyütürken bu geleneğimizden onları mahrum bırakmamaya özen göstermeliyiz. Ninnilerimizle büyüyen çocuklarımız, hem daha erken konuşmaya başlar, hem de ileride konuşması kusursuz olur.” (Güzel ve Torun, 2005: 537)

2.2.1.3. Türkü

Kaya (1999: 132) türkünün tanımını halkın ruh hâlini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı hadiseleri yansıtan; hece ölçüsüyle bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünler olarak yaparken Boratav (1969: 63) türküyü düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, şeklinde olsun değişikliklere uğrayabilen ve her zaman bir ezgiyle söylenen şiirler olarak tanımlamıştır.

Yakıcı (2007: 44) türkünün uzun bir tanımını yapmıştır:

“Duygu düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcısı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icrası, icra ortamı ve konusuna göre kendisine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir.”

Aslan (2008: 112) türkü teriminin kaynağının Türk sözcüğünden geldiğini, Türk sözcüğünün sonuna aidiyet eki eklenerek, Türk’e ait anlamına gelen Türki şeklini aldığını ve zamanla türkü biçiminde söylenmeye başladığından söz etmektedir. Artun (2011: 173) türkülerin şekil yönünden kıtalar biçiminde, 7-15 heceli kalıplarla yazıldığını, bent ve nakarat olmak üzere iki bölümden oluştuğunu, nakarat bölümüne bağlama ya da kavuştak da dendiği bilgilerini vermiş ayrıca türkülerin hece ölçüsünün bütün kalıplarıyla söylenebildiğini, ancak genellikle yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsü kullanıldığını ifade etmiştir.

Türkülerde halkın acıları, sevinçleri, aşkları, nefreti, tutkusu büyük bir yalınlık içinde bütün canlılığı ile yaşatılır. Halkın ilgi alanına giren her olaya bir türkü yakılır. (Batur, 1998: 46) Aşıklar tarafından olayların karakterine uygun biçimde türkü yakıştırmaya, bestelemeye türkü yakma denir. (Yardımcı, 1998: 56)

2.2.1.3.1. Türkülerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Güzel ve Torun (2003: 151) türkülerin eğitim ve öğretime olan katkıları hakkında şu bilgileri vermiştir.

“Türküler çocuğun dil gelişime katkıda bulunur. Müzik, dilin kullanımı, vurgu, tonlama hepsi birleşince ortaya çıkan bütün ile dilin estetik konuşulmasını sağlayacak bir öge olmuş olur. Çocukların dinleme becerisinde türkülerin rolü önem kazanmaktadır; çünkü, ana dili öğretiminin ilk zamanlarında çocuk dinleyerek öğrenir. Dinleme becerisinin yanında türkünün içindeki olayı,

hikayeyi anlatarak çocuklardaki anlama ve anlatma becerilerini de geliştirmiş olabiliriz. Bununla birlikte hikaye edilen türküdeki bilinmeyen kelimelerle çocuğun kelime bilgisi gelişecektir. Ayrıca “öğrenci türkünün öyküsünü anlatırken olayın iyilikleri ve kötülüklerini anlatacak. Bu anlatım esnasında ister istemez taraf olacaktır. Bu tarafgirlik elbette iyi kahramandan ve iyiliklerden yana olacaktır. Bu da çocuğun ahlaki gelişimi üzerinde olumlu etkiler bırakacaktır.”

Yalçın ve Aytaş (2002: 122) müzik ve ezginin insan beyninde yarattığı etki, dilin, vurgu, tonlama ve ezgisi ile birleştiği zaman dilin estetik bir biçimde konuşulmasına büyük bir katkı sağladığını, bu yüzden türküleri, öncelikle çocukluğun ilk çağlarında dinleme becerisini geliştirirken kullanmamızın mümkün olabileceğini, bu şekilde türkülerin çocuğun dil zevkine büyük bir katkıda bulunacağını ifade etmiştir.

2.2.2. Masal

Aslan (2008: 270) masalın olağan ve olağanüstü olayları anlatan eğitici nitelikli, geleneksel ve kolektif karakter taşıyan nesir ürünleri olarak tanımlanabileceğini, bu tanıma ayrıca masalarda zaman ve mekan kavramının olmadığını, herhangi bir zamanda ve genellikle herhangi bir yerde geçtiğini de eklemek gerektiğini ifade etmiştir. Artun (2014: 347) ise masalı nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarında inandırmak iddiası olmayan kısa anlatı türü şeklinde tanımlamıştır.

Sakaoğlu (2003a: 2) masalı kahramanlarından bazılarının hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü olarak ifade etmiştir. Masalın başlangıçta belki gerçek olayların öyküsü olduğunu söyleyen Batur (1998: 349) masalın ağızdan ağıza geçtikçe, bellek ve çevre değiştirdikçe, aslından birtakım öğeleri yitirdiğini, bunların yerini daha çok imgesel (hayali) öğeleri toplamış ama halkın iyilik, doğruluk ve adalet duygularını olağanüstülüklerin içinde sakladığından söz etmektedir.

Batur (1998: 350) masalların başlangıç, asıl amaç ve dilek olmak üzere 3 bölümden oluştuğunu belirtir. Masallar başlangıç tekerlemeleri ile başlar. Güzel ve Torun (2005: 412) masallara dinleyenleri reel dünyadan çekip hayali aleme almak için

tekerlemeye benzer sözlerle başladığını, aynı zamanda masalarda hayal unsurunun inanılmayacak, fevkalade hususlar ihtiva ettikleri için ağır bastığını ifade etmektedir.

Masalarda olaylar, kahramanlar ve mekânlar olağanüstü özellik taşır. Masal kahramanlarının genellikle özel adları yoktur. Padişah, koca karı, peri kızı, dev anası, tüccar gibi adsız kişilerdir. Elçin (1981: 387) masal kahramanlarının insanlar (padişah, tüccar, oduncu, keloğlan, Arap vb.); hayvanlar (Arslan, tilki, at, güvercin, papağan vb.); bitkiler (ağaç, çiçek vb.); maddi unsurlar, alet ve eşya (dağ, taş, mağara, kuyu, su, sofrası, seccade, değirmen, ayna, çalgı vb.); hayali yaratıklar (dev, cin, peri vb.); yalın fikirler (akıl, zeka, iyilik, kötülük, güzellik vb.) gibi akla gelen her şeyin olabileceğini söylemektedir.

2.2.2.1. Masalların Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Masalların eğlendirme, hoşça vakit geçirme yönü bulunmaktadır. Masallar genelde yaşlı kişiler tarafından çocuklara ve gençlere aktarıldığından masalların gençlere tecrübe aktarımı işlevi de bulunmaktadır. Yavuz (1999: 440) masalların işlevleri ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Çocuğa dinleme okuma, konuşma yazma edinimleri kazandırmakta masalların motivasyonu yadsınamaz. İkişlemeleri, pekiştirme sıfatları, tezlik, sürerlik ve yaklaşma fiillerini, ses taklidi sözcükleri, deyimleri, atasözlerini, duaları, bedduaları ve birbirinden güzel renkli inceliklerle süslü halk dili söylemelerini barındıran masallar bireye yalnızca dilinin tadını vermekte kalmaz sanatçıların yazarların gelecekte o dili geliştirip edebi sanatsal ürünler vermelerine de katkıda bulunur.”

Aslan (2013: 107) masalların eğitici, öğretici ve ders verici özelliklere sahip ürünler olduğunu, masalarda geçen deyim, atasözü ve özlü sözlerin dinleyicilerinin dil dağarcığının gelişmesine katkı sağlayacağını belirtmiştir. Demirel ve diğerleri (2011: 147) masalların çocukların, hele okul öncesi ve okula yeni başlayan bütün çocukların ilgisini büyük ölçüde çektiğini ve masalın gizemli havasını, serüven dolu fantastik olaylar içermesini, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılmasını, masalları çocuk için ilginç hale getirdiğini bir başka deyişle masalın çocuğun dünyasına yakın bir dünya sunduğunu ifade etmiştir.

Masallar değerlerin anlaşılması ve özümşenmesi açısından önemlidir. Çocuk okuduğu veya dinlediği masalarda toplumun değer anlayışını, kültürünü öğrenmeye başlar. Bulduğu toplumun inançlarını tanır. Masallar kişiliğin oluştuğu çocukluk

döneminde çocukların olumlu tutum ve davranışlar kazanabilmesi açısından önemlidir.

Gürel ve diğerleri (2007: 56) masal kahramanlarının çocuk için önemini şu şekilde açıklar:

“Masalın her bir kahramanının dünya görüşü, onların olaylara nasıl yön verdikleri, sonucu nasıl şekillendirdikleri önemlidir. Çünkü çocuğa, iyi ile kötüyü bu kahramanlar aracılığıyla anlatırız. Masalın ana fikrini etkileyen felsefe, iyi insan modeli olan kahramanın bakış açısıdır. Sonucu belirleyen odur. Aynı masalı defalarca dinleyen çocuk bu felsefeyle, bu dünya görüşüyle şekillenir, insanları ve dünyayı o pencereden görmeye başlar. Unutmamalıyız ki, ne ekersek onu biçeriz.”

2.2.3. Fabl

Artun (2014: 191) fablı kahramanları hayvanlar ve bitkilerden oluşan, insanlara hayat dersi veren didaktik ve ahlaki hikaye şeklinde tanımlamıştır. Batur'a (1998: 359-360) göre fabl, kahramanları hayvanlar olan, bir ahlak dersi veren masal türleridir ve bu tür masallar manzum ya da düz yazı şeklinde olabilir.

Yardımcı ve Tuncer (2002: 106) fablların insanların kusurlarını görmeleri, düzeltmeleri ve ders almaları bakımından önem taşıyan küçük manzum masallar olup çoğunluğu manzum, bir kısmı da mensur eserler olduğunu ve kahramanlarının genellikle hayvanlardan oluştuğunu ayrıca bu kahramanların, kendi özelliklerini korumakla birlikte insan gibi konuştuklarını, bu nedenle fablların masalımsı eserler arasında yer aldıklarını ifade etmiştir.

2.2.3.1. Fablların Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Çocukların hayvanlar ile ilgili hissettikleri olumlu duygular, fabl türünü onlar açısından daha ilgi çekici hale getirmektedir. Fabl türüne duyulan ilgi onlarda kitap okuma alışkanlığının kazanmasına yardım etmektedir. Kitap okuma alışkanlığı olan çocukların dil gelişimleri daha hızlı olur. Fabllar bu yönleriyle Türkçe öğretiminde önemli halk edebiyatı ürünleridir.

Derdiyok (2003: 14) öğrencilerin kendilerine verilen öğütlerden rahatsızlık duyduklarını, fabllarda öğütlerin doğrudan verilmediğinden, bu öğütlerin kabullenilmesinin okuyucular tarafından daha kolay olduğunu belirtmiş, fabllarda olayların sebep-sonuç ilişkisiyle geliştiği için, bu olayların öğrencilerin yorumlama gücünün gelişmesine katkıda bulunacağını ifade etmiştir. Ayrıca bu türde, karakter

sayısının az olmasının, basit kurgu bulunmasının öğrencilerin konuyu daha rahat anlamalarını sağlayacağını açıklamıştır.

Fablların çocuklara hayvanları tanıtmaya ve sevdirmeye yönü de vardır. Bunun yanında fablların kurgusunun basit olması, olayların neden sonuç ilişkisi içerisinde kısa ve sade şekilde verilmesi metinlerin kolayca anlaşılmasını sağlar. Ayrıca fabllar yardımseverlik, iyi insan olma, güzellik, başkalarına saygı ve sevgi gibi davranışların kazanılmasında önemli halk edebiyatı ürünleridir.

2.2.4. Tekerleme

Batur (1998:129) tekerlemeyi ölçü, uyak, ses taklidi, yineleme ve ikilemelerden yararlanılarak belirli bir şiir düzenine uydurulan, birbirini tutmaz birtakım hayallerle düşüncelerin sıralanmasından oluşan söz dizeleri olarak tanımlarken Artun (2014:454) ise tekerlemeden çeşitli işlevleri bulunan, söz ustalığı gösterme, dinleyicilerin dikkatini çekme, belli konuda bilgi verme amacı taşıyan nazım-nesir karışık anonim halk edebiyatı ürünü olarak söz etmektedir. Yardımcı (1998:50) ise tekerlemeyi ses ve sözcük benzerliğinden yararlanılarak oluşturulan yarı anlamlı yarı anlamsız, hoş söyleyişli cümleciklere ya da sözler şeklinde tanımlamaktadır.

Artun (2014: 454) tekerlemelerde şekil, konu, içerik ve işlevlerin sınırlarının tam olarak çizilememesinin, bilmece, halk şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikayesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin içinde yer almasında etken olduğunu söylemektedir. Benzer açıklamaları Oğuz ve diğerleri (2015: 252-253) şu şekilde yapmıştır:

“Şekil, konu, içerik ve işlevleri bakımından sınırları kesin olarak çizilememekle birlikte “tür” olarak değerlendirebileceğimiz tekerlemeler, çoklukla halk edebiyatının masal, bilmece, halk hikayesi gibi diğer türlerine bağlı olarak ortaya konulmuşlardır. Fakat, halk edebiyatının diğer türleri içerisinde yer almadan bağımsız bir şekilde meydana getirilen oyun tekerlemeleri (sayışmacalar) ve tören-inanç tekerlemeleri de vardır. Tekerlemelerin çoğu “anonim” olmakla birlikte aşıklar ve tekke şairleri tarafından söylenenleri de bulunmaktadır.”

Elçin (1981: 651) tekerlemelerin umumiyetle içinde buldukları türlere göre masal ve oyun tekerlemesi gibi adlar aldığı aynı zamanda en bol tekerlemeye masalların başında, ortasında veya sonlarında rastlanıldığını ifade etmiş, Batur (1998: 129) da masalcı, meddah ve orta oyunu sanatçısının anlatılarını sunarken seyircilerin

dikkatlerini çekmek, ilgiyi bir noktada toplamak, onları anlatının atmosferine sokmak için tekerlemelerden yararlandıklarını söylemektedir.

Artun (2014: 454-455) tekerlemelerin söylenme nedenlerini şu başlıklar altında toplamıştır:

- 1- *Çocuğun dünyası tekerlemelerle dünyayı algılar.*
- 2- *Masal, ortaoyunu, gölge oyunu tekerlemeleri dinleyiciyi hayal alemine hazırlama amaçlıdır. Tekerlemelerle gerçek dünyadan masal dünyasına geçiş yapılır.*
- 3- *Yalanlama, abartılı, gerçekdışı anlatım dinleyiciyi eğlendirmek içindir.*
- 4- *Olağanüstü unsurlar anlatımda mizahi sağlamak amaçlanır.*
- 5- *Ritüel kökenli tören anlatıları zamanla büyüsel işlevini ve söylenme nedenini kaybederek çocuk oyunlarında tekerlemelere dönüşmüştür.*

Boratav (1969: 146) da tekerlemeleri masal tekerlemeleri, oyun tekerlemeleri, tören tekerlemeleri, bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler şeklinde tasnif etmiştir.

2.2.4.1. Tekerlemelerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

“Çocukların dünyasında tekerlemeler, masallarda dinleyicileri anlatıya hazırlayan bir giriş vazifesi görmektedir. Tekerlemeler aracılığıyla anlatılanların uydurma ve gerçek dışı olduğu sezdirilmektedir. Ayrıca tekerlemeler masallarda zaman ve mesafe geçişlerinde kolaylık sağlamaktadır. Oyunlarda ise tekerlemelerin ebe seçimi, ebe çıkarma, tarafların tespiti ve oyunların bölümlerinin birlikte yürümesini sağlama gibi fonksiyonları bulunmaktadır.” (Duymaz, 2002: 58).

Gürel ve diğerleri (2007: 227) tekerlemelerin, çocuğun aynı zamanda kendine mahsus bir kişilik geliştirmesini sağlayan, taşıdığı kafiyelerle söyleyiş bakımından çocuğun ilgisini çeken bir tür olduğunu ve tekerlemeler bir bütün hâlinde ezberletildiğinde çocukların söz varlığına önemli ölçüde katkı sağlayabileceğinden söz etmektedir.

Tekerlemeler dil becerilerinin öğretiminde özellikle konuşma becerisinde vazgeçilmez alıştırmaya örnekleridir. Konuşurken sık sık dilleri sürçen, yanlış telaffuzlarda bulunan öğrencilerin konuşma becerilerini düzeltmek için tekerlemelere başvurulabilir. Aynı zamanda içine kapanık, kendisini ifade edemeyen, heyecanlı ve kendine güveni olmayan öğrencilere Türkçe dersinin her kademesinde tekerlemeler ezberletilebilir. Böylece hem ezber yetenekleri gelişir hem de özgüvenleri artar. Yalçın ve Aytaş (2002: 62) bu konu ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Tekerlemelerin çocukların hazırlıksız konuşma becerilerinin gelişmesinde ve psikomotor dil becerilerinin ileri düzeylere çıkarılmasında büyük etkisi olduğunu bir kere daha belirtmeliyiz. Bu tekerlemelerin daha ilginç hâle

getirilmesi, öğrencilerin benzerlerini üretmeleri konusunda yapılacak destek ve eğitim, konuşma, dinleme becerilerinin artırılmasına katkıda bulunacaktır. Öğrencinin bunu eğlenceli bir oyun olarak algılaması ile etkinin daha çok artacağı düşünülmelidir.”

2.2.5. Bilmece

Batur (1998: 141) bilmecenin tanımını bireylerin bir eğitim, öğretim, eğlence, oyun ve zeka gelişim aracı olarak, doğa ögeleri ile bu ögelere bağlı olayları; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı, soyut kavramlarla, dinsel konu ve motifleri vb. kapalı bir biçimde uzak-yakın ilgiler ve çağrışımlarla birbirlerine sorarak yanıt istedikleri kalıplaşmış sözler olarak yaparken, Artun (2014: 99) bilmecenin soyut-somut varlık ve kavramları uzak yakın ilişki ve çağrışımlarla insanın düşünce ve dikkatine sunarak bunları açıklamayı veya bulmayı amaçlayan kalıplaşmış sözlerden oluşan anonim halk edebiyatı türü olduğunu söylemektedir.

Elçin (1981: 662) bilmecelerin tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ veya güzellik nev'inden mücerret kavramlarla dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözler olduğunu, bu sözlerin birtakım eğlenceve bulmacalarda da görülen ve dinleyicide sorulunca ondan cevabı istenen “bil bakalım” veya “o nedir ki” ifadelerinin bir bakıma geniş tarifinin olduğunu ifade etmektedir.

Bilmeceyi dinleyen veya okuyan, zekasını kullanarak bu nesneyi bulmaya çalışır. Bilmece bir zeka oyunudur ki, bir nesnenin niteliklerinin ve özelliklerini, onun ne olduğunu açıkça söylemeden, ama bilinmesini kolaylaştıracak kadar açıklıkla, gözler önüne serer” (Demirel vd. 2011: 190). “Bilmece sorma; çağlar boyu halk kültürünün deneyimleri sonucu biçimlenerek günümüzdeki şeklini almış, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze gelmiş bir gelenektir. Bilmecelerde toplumun düşünce yapısını, ortak beğeni ve kültürünün yansımaları görüyoruz.” (Artun, 2011: 257).

Artun (2011: 261) bilmece tiplerini cevaplarına göre bilmeceler (iki cevaplı olan bilmeceler, her dizesi ayrı bir bilmece olan ve ikiden fazla cevabı olan bilmeceler), karşılıklı bilmeceler, cevabı manzum olan bilmeceler, kelime oyunu karakteri gösteren bilmeceler, taklidi bilmeceler şeklinde açıklamıştır.

Elçin (1981: 663-664) bilmecelerin tasnifini anonim ürünler (manzum ve mensur bilmeceler), ferdi eserler (muamma ve lügaz) şeklinde yapmış, Batur ise bilmecelerde yer alan konuları sıralamıştır:

1-İnsana ve organlarına ilişkin bilmeceler

2-Hayvanlarla ilgili bilmeceler

3-Bitkilerle ilgili bilmeceler

4-Doğa ve doğa olaylarıyla ilgili bilmeceler

5-Zamanla ilgili bilmeceler

6-Eşya, araç gereçlerle ilgili bilmeceler

7-Giyem kuşamla ilgili bilmeceler

8-Kent, köy gibi yerlerle ilgili bilmeceler

9-Yiyecek içeceklerle ilgili bilmeceler

10-Soyut kavramlarla ilgili bilmeceler

11-Dinsel öğeler ve inançlarla ilgili bilmeceler

12-Tarihsel olay ve kişilerle ilgili bilmeceler (Batur: 145-146).

2.2.5.1. Bilmecelerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Bilmecelerle ilgili yapılan tanımlar ve açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bilmecelerin en önemli görevi eğitmektir. Bilmece somut veya soyut hangi nesneyi, kavram veya durumu konu alırsa alsın yapı itibarıyla bir soru ve buna verilen bir cevaptan oluşmaktadır. Bu soru ve cevaplar yoluyla çocuklar birtakım bilgiler öğrenecektir. (Karakaş, 2009: 45)

“Bilmeceler çocukların problem çözme becerilerini geliştirmede eğlenceli bir yoldur. Dolayısıyla beynin sol üst yarısında bulunan problem çözme becerisi, sözün estetik özellikleri ile birleşerek ilgi çekici bir hale gelmektedir. Pratik bir zekâ ve buluş becerilerinin de gelişmesinde bilmecelerin çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu beceri çocuklar için ilginç ve eğlenceli olduğundan günün her saatinde bir eğitici unsur olarak kullanılabilir” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 117-118).

2.2.6. Destan

Artun (2014: 314) destanı en eski edebiyat türlerinden biri olarak; büyük olağanüstü toplum ve kahramanlık olaylarını uzun ve manzum olarak anlatan edebiyat türü olarak tanımlarken Gürel ve diğerleri (2007: 84) destanı, toplumu etkileyen, savaş, göç, kıtlık, gibi olaylar ile kâinatın ve milletin yaradılışını anlatan, milletin hafızasında yer etmiş, nesilden nesile aktarılmış ve zamanla yazıya geçirilmiş olan sözlü anlatım

türü şeklinde tanımlamıştır ”Elçin (1981: 71) ise destanı bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biri olarak ifade etmiştir.

“Destanlar, bir ulusun yaşamını yakından ilgilendiren savaş, göç gibi tarih ve toplum olaylarını anlatan uzun manzumelerdir. Ulusların duyuş, düşünüş, görüş ve inanışlarını tarihin çok eski çağlarından günümüze ulaştıran en önemli ürünler destanlardır.” (Batur, 1998: 309).

Aslan (2008: 121) destanlarda kıta sayılarında sınırlama olmadığı, dörtlük sayısı yüzden çok olan destan örnekleri bulunduğunu, bu durumun destanın bir olayı baştan sona kadar hikaye etmesi ve ayrıntılı bir biçimde anlatmasından kaynaklandığını ifade etmiş ve destan türlerini şu ana başlıklar altında toplamıştır:

- A. *Savaş destanları*
- B. *Ferdi Kahramanlık destanları*
- C. *Güldürücü destanlar*
- D. *Yergi destanları*
- E. *Övgü destanları*
- F. *Öğüt-Nasihah destanları*
- G. *Seyahat destanları*
- H. *Yakınma destanları*
- I. *Yaş destanları*
- J. *Doğa ve Doğal Afetlerle İlgili destanlar*
- K. *Din ve Ahlak Konulu destanlar*
- L. *Değişmeli destanları*
- M. *Toplumsal Eleştiri Türünde destanlar.*

Türk edebiyatının en önemli ürünü olan Türk destanları şu şekilde gruplandırılabilir:

A-Altay Destanları

- 1- *Yaratılış Destanları (Mitleri)*
- 2- *Ural Batur Destanı*
- 3- *Maaday Kara Destanı*

B-Saka Destanları

- 1- *Alp Er Tunga Destanı*
- 2- *Şu Destanı*
- C-Hun-Oğuz Destanı*

1-Oğuz Kağan Destanı

D-Siyenpi Destanı

E-Göktürk Destanları

- 1- *Bozkurt Destanı*
- 2- *Ergenekon Destanı*
- 3- *Köroğlu Destanı*

F- Uygur Destanları

- 1- *Türeyiş Destanı*
- 2- *Mani Dininin Kabulü Parçası*
- 3- *Göç Destanı (Artun, 2014: 135-136).*

2.2.6.1. Destanların Türkçe Eğitimindeki İşlevi

“Destanın tarihin bilinmeyen dönemleri hakkında ipuçları vermesi, çeşitli göndermelerde bulunması bakımından tarihsel değeri bulunmaktadır. Tarih bilimi destanlarda anlatılanlardan yararlanarak, tarihin karanlık dönemleri ile ilgili ipuçları edinmeye çalışır.” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 81-82)

Güzel ve Torun (2003: 153) destanların milletin millet olma yolundaki çabalarından izler taşıması ve bu çabaların hatıraları ile geçmişle gelecek arasındaki zamanı canlı ve taze tutması sebeplerinden dolayı, milli kimliğin ve milli bilincin oluşmasında önemli rol oynadıklarını ifade etmektedir.

“Destanlar yalnızca çocuklarımızın hayal gücünü zenginleştirmekle kalmamakta, onlara yaşadıkları toplumun niteliklerini, kendine özgü kimliğini kazandırmaktadır. Bu özellikleri ile paylaşma bilinci, ortak bir duygu ve düşünüş duygusunu güçlendirmektedir.” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 86)

Masallarda olduğu gibi destanlarda da destanı okuyan, dinleyen ve izleyen çocuk, iyi kahramanları kendine model alacak ve çocukta güzel ahlak ilkeleri oluşmaya başlayacaktır. Aynı zamanda çocuk iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edip kötülöklere ve kötü kişilere karşı mücadele ruhu taşıyacaktır. Yılar ve Turan (2007: 143) Türk destanlarındaki tip ve değeri, çocuğun benimseyebileceği nitelikte olduğunu belirterek, kahramanlık, yiğitlik, büyüğe karşı saygı, kendine güvenme, evleneceği eşi seçme, toplum için fedakarlık gibi pek çok olumlu davranışlar, duygusal bir anlatım içerisinde daha etkili olabileceğine ve çocuğun kişilik gelişimine yardımcı olarak toplum bilincine ulaşmasına katkı sağlayabileceğini söylemektedir.

“Türk destanlarının anlatımındaki samimiyet ve coşku, içinden çıktıkları toplumun dilinin yani Türkçenin en güzel örneklerini de yansıması sebebiyle

önemlidir. Bu hem çocuğun kendi dilini tanması ve sevmesinde hem de ifade gücünün zenginleşmesinde fayda sağlayabilir.” (Yılar ve Turan, 2007: 143).

2.2.7. Efsane

Oğuz ve diğerleri (2015: 145) efsaneyi anlatı türleri içinde, masal, destan ve halk hikayesine göre daha kısa, içinde abartma ve olağanüstülük bulunan nesir anlatı şeklinde tanımlarken Batur (1998: 389-390) ise efsanenin eski çağlardan beri söylenegelen, çoklukla olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen kısa bir anlatı türü olduğunu ifade etmekte ve efsaneleri yaratılış, doğaya ve doğa olaylarına ilişkin, yerler ve yerleşim birimleriyle ilgili, kişilere bağlı efsaneler olmak üzere dört ana başlıkta incelemiştir.

Benzer tasnifi Boratav (1969: 108) da yapmıştır: “I. Yaradılış efsaneleri-Oluşum ve dönüşüm efsaneleri-Evrenin sonunu (Mahşer ve Kıyamet günlerini) anlatan efsaneler, II.Tarihli efsaneler, III.Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler, IV.Dinlik efsaneler.”

Elçin (1981:312) efsaneye insanoğlunun tarih sayesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit ve kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, âdet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masallar denilebileceğini, sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara dilimizde Arapça: “Usture” , Farsça: “ Fesane, efsane” ; Yunanca: “Mitos, mit” kelimelerinin ad olarak verildiğini açıklamıştır.

Aslan (2008: 290) efsanelerin ana özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- 1- *Efsane, tanrıların, insanın ve evrenin yaratılışı ile evrendeki farklı olayların oluşmasını kendi dini inanç mantığı ile anlatır.*
- 2- *Efsanenin kaynağı, mitoloji ve tarihtir. Ancak tarihi olayları, gerçekte olduğu gibi değil de inanıldığı gibi değiştirerek anlatır. Bu nedenle özünde az çok bir gerçeklik payı aranabilir.*
- 3- *Efsaneler çoğunlukla etimolojiktir. Anlattığı olayların oluşumu ve gelişimlerini açıklar.*
- 4- *Efsanelerde anlatılan olaylar, bilinen bir yere ve belli bir zamana bağlanır. Olayların kahramanı veya kahramanları genelde bilinen ve tanınan, tarihte yaşamış kişilerdir.*
- 5- *Tabiattaki çeşitli canlı veya cansız varlıklar, cinler, periler, manevi koruyucular, meczup kişiler ve çeşitli hayvanların manevi, olağandışı faaliyet ve davranışları da efsanelerin anlattığı konular içerisinde.*
- 6- *Efsaneler nesir halde, kısa sözlü ürünlerdir. İlk başlarda ilk söyleyicilerinin belli olduğu düşünülse bile, anonim anlatımlardır.*

7- Az da olsa destan ve türkülerle anlatılan efsaneler bulunmaktadır.

2.2.7.1. Efsanelerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Yılar ve Turan (2007: 145-146) efsanelerin Türkçe eğitimindeki işlevi ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

“Efsanelerin toplum düzenini koruyucu, toplumu iyiye yönettici bir işlevi vardır. Toplumda iyi insanlar mutlaka zor durumlardan kurtulur ve ödüllendirilirken kötülük yapanlar mutlaka cezasını bulurlar. Bu da çocuk vicdanında iyilik hislerinin kökleşmesinin yanı sıra görülen adaletsizliklerin ve haksızlıkların mutlaka bir gün sonlanacağını, bunları yapanların da insan eliyle olmasa bile ilahi adalet tarafından cezalandırılacağını hissini verir ve ruhen rahatlama sağlar.”

“Efsanelerin birtakım kişiler ve olaylar etrafında anlatılanları, milli kimlik kazandırma yolunda önemli bir işleve sahiptir. Bir takım olağanüstü unsurlarla süslenerek anlatılan bu tür efsaneler, bir takım önemli şahsiyetlerinin ve önemli olayların da unutulmamasına milli hafızaya kazınmasına sebep olurlar. Özellikle ilköğretim ikinci kademesinde ve orta öğretimde kimlik kazanma mücadelesi veren öğrencilerin bu türlü anlatımlara ilgi duydukları, model arayışında oldukları, geçmişe ilgi duydukları dikkate alınırsa efsanelerin bu dönemde de eğitimde önemli bir araç olabileceğini söylemek mümkündür.”

Fedakar (2008: 101) efsanelerin öğüt verme, örnek gösterme, toplumsal kural ve davranışları öğretme ve uygulamaya yönlendirme işlevlerinin ve ayrıca toplum tarafından hoş karşılanmayan tutum ve davranışların yasaklanması, bunlardan caydırılması açısından etkili ürünler olduğunu söylemiş, efsanelerin toplumsal hafızanın ve toplumsal ideallerin canlı tutulmasına da hizmet ettiğini ifade etmiştir.

2.2.8. Fıkra

Elçin (1981: 623) fıkra için umumiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle “hisse” kapmayı hedef tutan ve temelinde az-çok, nükte-mizah, tenkit ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikayeler tanımını yaparken Oğuz ve diğerleri (2015: 201) fikrayı herhangi bir düşünceyi güçlendirmek, dinleyenleri ikna etmek, bir olayı, durumu açıklamak amacıyla anlatılan; yapısında nükte, mizah, eleştiri ve yergi gibi öğeler bulunan kısa anlatılardır şeklinde açıklar.

Batur (1998: 571-572) fikrayı yeri geldikçe herhangi bir düşünceyi örnek vererek güçlendirmek, dinleyenleri ona inandırmak, herhangi bir durumu açıklamak için anlatılan, içinde nükte, mizah, eleştiri ve hiciv öğeleri bulunan, sözlü edebiyat ürünü kısa öyküler olarak tanımlamış, ayrıca fıkraları kişileri belli halk tipleri olan fıkralar (Nasreddin Hoca, İncili Çavuş gibi adları tarihe mal olmuş kişiler çevresinde oluşanlar, Bektaşî, Laz gibi bir topluluğu bir bölge halkını ya da bir meslek grubunu

temsil edinenler), belli bir tip söz konusu olmaksızın sıradan insanların serüvenlerini işleyen, çoklukla çift kahramanları olan fıkralar (karı-koca, usta-çırak) olmak üzere iki ana bölümde göstermiştir.

“Fıkralar, güldürücü, nükteli, eleştirel, ders çıkarılan ve hüküm bildiren anlatılardır. Yazılı ve sözlü gelenekte doğup yaşayan fıkralar; toplum içerisinde en çok anlatıcı ve dinleyici ortama olan ve en bol çeşidi bulunan özel bir anlatı türüdür.” (Aslan, 2008: 292) “Fıkra başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerine sahip bir hikayedir. Kısa ve yoğundur. Hatta kimi zaman başlangıç ve gelişme bölümleri iç içedir. Hikaye genellikle tek olay ve düşünce üzerine kurulur. Her hikaye bir hükümle sona erer. Bu iki temel öge fıkraların ana yapısını oluşturur.” (Artun, 2014: 195)

Elçin’e (1981: 624) göre fıkra konuları idare edenlerle idare edilenler arasında, inançlarla dini adet ve merasimlerle yasaklara dair davranışlar üzerinde, içtimai, iktisadi ve siyasi görüş ayrılıklarından doğan çatışmalar olmak üzere üç ana başlıkta toplanabilir.

Aslan (2008: 293) fıkra tiplerini din ve inançla ilgili tipler(Bektaşî, İmam, Bekri Mustafa), etnik yapılarla ilgili tipler: (Yahudi, Rum, Acem), yöresel tipler: (Karadenizli, Kayserili, Çorumlu), bağımsız ünlü tipler:(Nasrettin Hoca, İncili Çavuş), sıradan tipler(Karı-koca, usta-çırak, vb.) şeklinde sınıflarken Yıldırım (1999: 24) ise fıkralardaki tipleri ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler, zümre tipleri, azınlık tipleri, bölge ve yöre tipleri, yabancı tipler, gündelik tipler, moda tipler şeklinde tasnif etmiştir.

Oğuz ve diğerleri (2014: 160) fıkralarda ayrıntıya, uzun tasvirlerle, anlatım sanatına yer verilmediğini, gerçeklik, az söz, somutluk, anlamlı düşünce ve hareketin esas olduğunu belirtir. Aynı zamanda fıkraların kuruluş bakımından bir tez ve bir karşı tezdin oluştuğunu, hazırlık bölümünde kısaca olay ya da ifade edilmek istenen düşünce ile ilgili kısa bilgilerin verilip, daha sonra da sırasıyla tez ve karşı tezin ifade edildiğini, fakat hükümden çıkarılacak gizli dersin açıkça ifade edilmediğini açıklamıştır.

“Fıkralarda açık, sade ve anlaşılır bir dil kullanılmaktadır. Halkın konuşma dili bütün güzelliğiyle fıkroda yer almaktadır. Halkın konuştuğu dil yapmacılıktan uzak, canlı bir şekilde fıkroda görülmektedir.” (Yıldırım, 1999: 11)

2.2.8.1. Fıkraların Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Fıkralar insanları eğlendirip hoşça vakit geçirmesini sağlayan ürünlerdir. Fakat fıkraların tek amacı bu değildir. Fıkralar, Türk halkının sağduyusu ve iğneleyici özelliklerinin birleşiminden ortaya çıkmıştır. Fıkralarda halkın mizaha bakışı, engin hoşgörüsü görülmektedir. Fıkralar toplum ve insan ilişkilerini irdeler, olaylara ayna tutup gerçekleri yansıtır. Fıkralar halk felsefesini açık bir şekilde yansıtır. İçinde yer aldığı toplumun eksik ve aksayan yönlerine ince göndermeler yapar.

“Çocukların olaylara güldürü tarafıyla yaklaşmaları, iyimser bir dünya görüşünün sonucudur. Bu sayede çocukların mizah yönü gelişir. Hayata ve olaylara farklı açılardan bakmayı öğrenirler. Fıkraların pratik zekayı işletmek ve güçlendirmek gibi bir işlevi de vardır.” (Şimşek, 2005: 157)

Fıkra denilince hemen hemen herkesin aklına Nasreddin Hoca gelir. Sakaoğlu ve Alptekin (2009: 49) Nasreddin Hoca fıkralarının eğitim mesajları yönüyle değerlendirildiğinde; hayata ve geleceğe ümitle bakma, özeleştirme yapabilme, herkese karşı hoşgörülü davranma, bir işe başlarken ve işi yaparken tedbirli olma, kötü alışkanlıklardan uzak durma, insanların dış görünüşüne önem vermeme, aile kurma ve bunu yaşatma gibi hususlarla karşılaşılacağını, bunların da zaten eğitimin hedefleri arasında olduklarını ifade ederek Nasreddin Hoca'nın fıkralarının eğitim açısından önemine dikkat çekmiştir.

Sakaoğlu ve Alptekin (2009: 49-50) fıkraların Türkçe Öğretimindeki işlevleri ile ilgili şu bilgileri verir:

“Türkçe derslerinde Nasreddin Hoca fıkraları, düzenlenmiş nitelikli metinler olarak kullanılabilir. Başta kültür ve değer aktarımı olmak üzere konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi, kelime hazinesinin geliştirilmesi, diyalog oluşturma, örnekleme ve kıyaslama gibi anlatımın temeli olan unsurların kazandırılmasında bu ürünleri ders kitaplarında ve dolayısıyla sınıf içinde kullanmak mümkündür...Nasreddin Hoca fıkralarının sınıf içi uygulamalarda yararlanılacak bir diğer yönü de oyunlaştırma (dramatizasyon) yöntemine uygun olmalarıdır. Türkçe öğretiminde vazgeçemeyeceğimiz yöntemlerinden biri olan oyunlaştırma, çocukları kelimeleri doğru telaffuz etmeye, sözü doğru ve düşünceye göre hareketlendirmeye alıştıırır. Böylece çocukta oluşmaya başlayan dil bilinci oyunla beslenmeye başlar. Nasreddin Hoca fıkraları konuşmaya dayalı yapısı ve kısalığı sebebiyle sınıf içinde uygulamaya imkan vermesiyle de kullanışlı birer oyunlaştırma metnidirler.”

2.2.9. Halk Tiyatrosu

2.2.9.1. Karagöz

“Karagöz, deriden kesilmiş insan, hayvan, bitki, eşya vb. birtakım şekillerin arkasından ışık verilerek beyaz bir perde üzerine yansıtılması temeline dayanan bir “gölge oyunu” dur.” (Batur, 1998: 731).

Artun (2014: 285) Karagözü taklide ve karşılıklı konuşmaya dayanan, iki boyutlu tasvirlerle bir perdede oynatılan gölge oyunu şeklinde tanımlamış, Karagöz oyununun;

- a) Mukaddime (öndeyiş veya giriş)
- b) Muhavere (söyleşme)
- c) Fasil (oyunun kendisi)
- ç) Bitiş bölümlerinden oluştuğunu ifade etmiştir.

And (1969: 147) da Karagöz oyununun dört bölüm olduğunu, bu bölümlerin mukaddime (öndeyiz veya giriş), muhavere (söyleşme), fasıl (oyunun kendisi), bitiş bölümlerinden oluştuğunu söylemektedir.

Boratav (1969: 220) Karagöz’de işlenen konuları işsiz olan Karagöz’e Hacivat iş bulması, Karagöz’ün işteki becerisizlikleri, farklı tutumları, işteki insanlara garip davranışları ve bunların sıralanmasıyla oluşan oyunlar, Karagöz, merakından ya da rastlantıyla, yasak veya tehlikeli yerlere gitmek istemesi sonucunda başına türlü işlerin açılmasıyla oluşan oyunlar, kendi başlı başına çapraşık herhangi bir maceraya atılmasıyla oluşan oyunlar, halk edebiyatının bilinen hikâyelerinden alınmış konuların kişileri arasına Karagöz’ün karışmasını anlatan oyunlar olmak üzere dört kolda toplamıştır.

Sakaoğlu (2003b: 166) Karagöz oyunundaki tipleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

- A. Asıl kişiler
- B. Sıklıkla görülen kişiler
- C. Zenneler/ Kadınlar
- Ç. Kabadayılar ve sarhoşlar
- D. İmparatorluk tipleri/ Taklitler
1. Anadolu ve Rumelili tipler

2. *Türk olmayan tipler*

3. *Müslüman olmayan tipler*

E. *Özürlü tipler*

F. *Eğlendirici tipler*

G. *Olağanüstü kişiler ve yaratıklar*

Ğ. *Diğerleri*

1. *Edebiyat çevresinden adlar ve yakınları*

2. *Karagöz ve Hacivat ailelerinin çocukları ve akrabaları*

3. *Meslek sahipleri*

4. *Yeni oyunlardaki tipler.*

2.2.9.2. Orta Oyunu

Aslan (2008: 301) ortaoyununu, 17. Yüzyıldan itibaren sırasıyla, Meydan oyunu, Kol oyunu ve Zuhuri kolu adlarıyla varlığını sürdüren ve 19. Yüzyılda Ortaoyunu adını alan müzikli, danslı bir taklit ve gösteri sanatı olarak tanımlarken Batur (1998: 758) ise orta oyununu etrafı seyircilerle çevrilmiş bir alanda, belli bir konunun planına uyularak fakat herhangi yazılı bir metne bağlı kalınmadan, canlı oyuncularla oynanan doğmaca bir oyun olarak ifade etmiş, orta oyununun tarihsel süreçte Kol Oyunu, Meydan Oyunu, Zuhuri Kolu gibi çeşitli adlar aldığını, en yaygınının Kol Oyunu olduğunu açıklamıştır.

Elçin'e (1981: 740) göre meddahın çok sanatkarlı bir şekli veya Karagöz'ün perdeden yere inmiş hali şeklinde tarif edilen ortaoyunu, Türkiye'de eski kol oyunlarının temsilî bir karakter alması ile ortaya çıkmıştır. Boratav (1969: 225) ortaoyunun çok oyunculu ve müzikli bir oyun olduğunu fakat bu müziğin sadece başta, sonda ve yeni giren oyuncuları haber vermede kullanıldığını belirtmektedir.

“Ortaoyunu ile eş anlamda başka deyimler vardır: Kol oyunu, Meydan oyunu, Taklit oyunu, Zuhuri gibi. Bunlar, Ortaoyunu deyimini kullanılmaya başladıktan çok sonra da gene Ortaoyunu yerine kullanılagelmiştir.” (And, 1969: 185).

Artun (2014: 391) ortaoyununun öndeyiş, söyleşme, fasıl (oyun), bitiriş olmak üzere dört bölümden oluştuğunu, ortaoyununun yuvarlak, çepeçevre seyircilerle kuşatılmış bir alanda oynandığını, bu çeşit oyun yerlerine başka ülkelerde çeşitli çağlarda rastlanıldığı ve seyirciyle oyun yerinin, ipler ve kazıklarla yapılmış parmaklıkla ayrıldığını açıklamıştır.

Aslan (2008: 302) ortaoyununda sahne ve dekorun çok sade görünümünde olduğunu ve sahnede minyatür bir ev/dükkan ve bir iskemle bulunacağını ve oyunun oynandığı seyircilerle çevrili daire şeklindeki açık alana “Palanga” adı verildiğini açıklamıştır.

“Oyunun iki önemli kişisi vardır: Pişekar ve Kavuklu. Oyun tümüyle bu iki kişinin ekseninde gelişir. Bütün oyunun çatısı, gerilimi bu iki kişinin karşıtlığında, aralarındaki çatışmada gelişir.” (And, 1969: 209)

Batur (1998: 760) orta oyununun önemli araçlarından birinin Pişekar’ın elinde tuttuğu iki dimili, birbirine çarpan ses çıkaran şakşak (pastav/papel) olduğunu ve bu aracın oyunda birini dövmek, bir evin ya da dükkanın kapısını açmak, oyuna yön vermek vb. gibi eylemlerde ses çıkarıcı alet olarak kullanıldığından söz etmektedir.

2.2.9.3. Meddah Hikayeleri

“Meddah bir anlatı türü olması bakımından Karagöz, Orta oyunu gibi dramatik türlerden ayrılırsa da, anlatı bölümlerinin aralarına söyleşmeli, taklitli, kişileştirmeli kesimler yerleştirildiği için o da kolaylıkla dramatik türden sayılır.” (And, 1969: 68).

Güzel ve Torun (2005: 440) eski ozanlarla onların devamı olan saz şairlerini hatırlatan bir çeşit halk hikâyelerini anlatan kimselere Meddah, böyle hikâyelere de “meddah hikâyeleri” dendiğini ve meddah kelimesinin asıl manasının “öväcü, metheden” olduğunu açıklamıştır. Batur (1998: 682) ise meddahı söyleşme, taklit, kişileştirme gibi kimi yöntemleri kullanarak hikaye anlatan kişi olarak tanımlamış, meddahın çok zengin kaynaklara dayanması, hikaye dağarcığının çeşitliliği, güldürmecenin yanı sıra çeşitli havayı, mizacı yansıması bakımından karagöz ve ortaoyunundan ayrıldığını ifade etmiştir.

Elçin (1981: 736) meddahı hikâye ve taklit yapma sanatı; perdesi, sahnesi, dekoru, esvapları ve şahısları bir tek sanatkarda toplanan unsurları basit ve sade bir temaşadır şeklinde açıklar ve meddahın aksesuarının bir mendil ve bir sopa-bastondan oluştuğunu ifade eder.

“Meddah, tek aktörlü tiyatrodur. Meddah, aynı zamanda bu oyunu sesi ve taklitleriyle oynayan kişinin adıdır. Meddah yüksekçe bir yere oturarak bir olay, bir hikaye anlatır. Olaydaki değişik kişileri, şivelerini ayrı sesle taklit ederek konuşturur, olayı yürütür.” (Artun, 2014: 351)

Aslan (2008: 299) meddahın konuşma ve gösterisine genellikle, “Hak Dostum Hak!” diyerek başladığını ve “Edeyim meclise bir kıssa beyan / kıssadan hisse alan arif olan...!” şeklinde bir kalıp cümleyle devam ederek bir divan veya gazel okuduğunu, daha sonra, çeşitli övgü sözleri, dua, tekerleme, mani ve türkülerle süslediği hikayesini anlatmaya başladığını belirtir. Meddah hikâyenin sonunda sürç-i lisanından ötürü af diler ve başka bir gün daha güzel hikayeler anlatacağını vadederek gösterisini bitirir. (Elçin, 1981: 737).

2.2.9.4. Kukla

Boratav (1969: 203) kuklayı konuşmalarını ve ses taklitlerini tek bir sanatçının (kuklacının) üzerine aldığı, kişileri temsil eden bebeklerle (kukla) oynatılan bir oyun şeklinde tanımlarken Güzel ve Torun (2005: 456) Karagöz ve orta oyununda olduğu gibi günlük hayat hadiseleri ile edebî eserlerde, hikâyelerden konusu olan kuklayı, bir hareket ve bir hacim oyunu olarak açıklamıştır.

Artun (2014: 323) bu oyunlarda halk efsaneleri ve aşk hikayelerinden alınan konular ya da gölge oyunu ve ortaoyunundan aktarılan konuların sahnelendiğini belirtir. Ayrıca kuklanın diğer seyirlik oyunlarla (Karagöz, tuluat gibi) benzerliklerinin özellikle kişi kadrosunda kendini gösterdiği, Karagöz ve Kavuklu'nun kukladaki karşılığının İbiş, Hacivat ve Pişekar'ın karşılığının ise İbiş'in efendisi olan ihtiyar olduğundan söz etmektedir. Kuklada ikincil kişiler ise aşık delikanlı, onun sevgilisi hain kız Fatma, Arap, şeytan, efe, Yahudi, Laz, Balama'dır.

“Türk kuklası, konuları ve kişileri bakımından, bugünkü biçimiyle XIX. yüzyılda oluşmuş tuluat tiyatrosunun minyatürleşmiş bir modeli sayılabilir. Diğer seyirlik halk oyunları büyük ölçüde etkinliğini ve gücünü kaybettikleri halde kukla, özellikle çocukları eğlendirmek için etkisini sürdürüyor” (Batur, 1998: 716).

2.2.8.5. Halk Tiyatrosunun Türkçe Eğitimindeki İşlevi

“Şive taklitleri; Arapça, Farsça kelimelerin telaffuzlarına yakın kelimeler öne sürerek güldürücü durumlar meydana getirilmesi ve cinas ve tevriye sanatlarına fazla yer verilmesi ile Karagöz oyunu Türk zekâsının mizah ve hicivdeki kudretini göstermektedir.” (Güzel ve Torun, 2005: 444)

Sınıf içerisinde halk tiyatrosu ürünlerinin kullanılması, eğlenceli bir sınıf atmosferinin oluşmasını sağlar. Karagöz oyunları değer aktarımı ve karakter

eğitiminde önemli bir halk edebiyatı ürünüdür. Bu oyunlarla çocuklar hem eğlenir hem de eğitici mesajlarla olumlu davranış kazanır. Aynı şekilde orta oyunu, meddah ve kukla gibi türlere de ders içinde yer verilmesi öğrencilerin derse olan ilgisini arttırır. Değerlerin aktarımı ve özümsemesinde bu ürünlerden yararlanabiliriz.

2.2.10. Halk Hikayeleri

Elçin (1981: 468) halk hikayesinin tanımını Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde efsane, masal, menkabe, destan, vb. mahsullerle beslenerek, dinî, tarihi, içtimaî hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserler şeklinde yaparken Batur (1998: 419) halk hikayesinin halk edebiyatında, yiğitlik, aşk konularını işleyen düz yazı-nazım karışımı bazen de yalnız düz yazı ile söylenen, çoğunlukla halk ozanlarınca (saz şairlerince) anlatılan hikayelere verilen ad olarak tanımlamaktadır.

Güzel ve Torun (2003: 212) halk hikayelerini konuları bakımında sevgi (aşk) hikâyeleri (a. Gerçekten yaşadıkları kesinlikle bilinenler ya da inanılanlar, b. Kahramanları âşık olmayan kişiler) ve kahramanlık hikâyeleri olmak üzere 2'ye ayırmış ve halk hikâyelerindeki olayların, sade bir nesir diliyle anlatıldığını, hikâyelerde manzum parçaların da yer aldığını ayrıca halk hikâyelerindeki âşıkların arada saz çalarak, taklitler yaparak anlatımlar yaptıklarını açıklamıştır.

2.2.10.1. Halk Hikayelerinin Türkçe Eğitime Katkısı

Yalçın ve Aytaş (2002: 42-43) bu türün eğitimdeki işlevi ile ilgili şu bilgileri verir:

“Her ne kadar halk öyküleri teknik olarak kesinlikle bir yetişkinin bakış açısından çıkmış gibi görünse de birçok geleneksel halk öyküsü dinlemiş ve bunlardan hoşlanmış çocuklar kendilerini keşfetmeye başlarlar. Özellikle halk öykülerinin kurucusu ve anlattıkları arasındaki doğrudan ve yalın ilgi, çocuğun gelişiminde, duygu dünyasının oluşmasında büyük yararlar sağlamaktadır.... Halk öykülerinin genellikle mutlu sonla bitmesi, iyi ve doğru olanın fiziksel ve ekonomik durumu ne olursa olsun sonunda başarılı ve mutlu olması, çocuğun dünyasında olumlu etkiler yaratan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.”

2.2.11. Dede Korkut Hikayeleri

Binyazar'a (1991: 7) göre Dede Korkut bilgin, sağlam bir yorumcu, kâhin, Tanrının ilhamına ermiş bir velidir. Her soruna bir çözüm yolu gösteren, inanılır bir danışman, yargıç, sözü tutulan ve yerine getirilen bir halk büyüğüdür.

“Müslüman Oğuzlarla komşuları olan Ermeni, Gürcü ve Rumlar arasında geçen savaş ve mücadeleleri anlatan eserde, yer yer masal özellikleri de görülmektedir. Eserin yazarı olan Dede Korkut, bilge, ermiş, ozan, yol gösterici, ara bulucu ve barışçı oluşuyla önemli bir kişidir” (Yardımcı ve Tuncer, 2002, s. 165).

Batur (1998: 431-434) Dede Korkut hikayelerinin konularını günlük yaşamdan, inançlardan, gelenek ve göreneklerden aldığını söylemiş ve Dede Korkut Hikayelerinde olayların sürekliliğine önem verildiğini, ilgiyi dağıtacak gereksiz betimlemelerden kaçınıldığını, okuyucunun ilgisinin her zaman olay kişilerinin işleri, sevgi, şefkat, cesaret vb. gibi çeşitli duygular üzerinde toplandığını ifade etmiştir.

Kırbaç (1999: 28) Dede Korkut hikâyelerinin, XII-XIV. yüzyıllarda Anadolu'nun doğusuna gelip yerleşmiş, buraları vatan tutmuş Oğuz Türkleri arasında işlenmiş ve yayılmış hikâyeler olduğunu ve Türk insanının hayata bakış tarzının, yaşayışının, kısaca kökleri tarihin en eski devirlerine kadar uzanan bütün kültürel özelliklerinin bu hikâyelerde yer aldığını ifade etmektedir.

Kaya'ya (2003:84) göre Dede Korkut hikayeleri ile ilgili saptanan özellikler değerlendirildiğinde, söyleyiş bakımından halk edebiyatının hemen hemen tüm özelliklerine yer verildiğini, aile yapısının özellikleri ile bireyler arasındaki bağ ile ilgili nitelermelerin çok güçlü benzetim ve söyleyiş biçimleriyle ifade edildiğini açıklamıştır.

2.3. Kalıplaşmış İfadeler

2.3.1 Atasözü

Aksoy (2016: 37) atasözlerini atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırılan ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler olarak tanımlarken Artun (2014: 63) ise atasözlerinden atalardan gelen ve onların yüzyıllar içindeki deneyim ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini öğüt ve yargı şeklinde aktaran anonim nitelikli, kısa ve özlü sözler olarak söz etmektedir. Güzel ve Torun'a (2003: 202) göre atasözleri hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri, din, ahlak, hukuk, iktisat, terbiye, gelenek, görenek ile tabiat olaylarından, teknikten vb. çıkacak kuralların somuttan soyuta giden bir yolla söz ve yazı ile nesilden nesile aktarılan hikmetli cümlelerdir.

Aksoy (2016: 15-19) atasözlerinin özelliklerini ikiye ayırmıştır:

A) Şekil Özellikleri:

- 1. Atasözleri kalıplaşmış (klişe durumuna gelmiş) sözlerdir.*
- 2. Atasözleri kısa ve özündür. Az kelime ile çok şey anlatır.*
- 3. Atasözlerinin çoğu bir y da iki cümledir. Daha uzun olanları çok azdır.*

B) Kavram Özellikleri:

- 1. Sosyal olayların nasıl oluştuklarını, uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak, tarafsızca bildiren atasözleri vardır.*
- 2. Tabiat olaylarının nasıl olageldiklerini, uzun bir gözlem sonucu olarak, belirten atasözleri vardır.*
- 3. Toplumsal olayların nasıl meydana geldiğini, uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak bildirirken bundan ders almamızı (açıkça söylemeyip dolayısıyla) hatırlatan atasözleri vardır.*
- 4. Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve nasihat veren atasözleri vardır.*
- 5. Birtakım gerçekler, felsefeler, bilge düşünceler bildirerek (dolayısıyla) yol gösteren atasözleri vardır.*
- 6. Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır.*
- 7. Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır.*

Artun (2014: 64) atasözleri ile ilgili şu bilgileri verir:

“Atasözleri kısa ve özür. Sosyal olayların nedenlerini deneyime ve gözleme dayanarak yansız, objektif bildirir. Bir olaydan çıkacak sonucu, dersi toplumun bütün bireyleri için genelleştirerek bir yargıya bağlar. Yargılar gerçekçidir, yanlışları göstermek için eleştirir. Atasözleri, kimi ahlak kurallarının ya da tecrübeler sonunda erişilmiş gerçeklerin ilk söylendikleri yerden çok uzakta o çağlardan çok sonra da değerlerini kaybetmediklerini gösterir.”

“Atasözlerini ilk söyleyenler belli değildir. Başlangıçta bir kişi de söylese, zamanla türlü eklemeler, değiştirmeler, çıkartmalar yapılarak halkın benimseyeceği bir biçim almışlardır. Böylece bir kişinin malı olmaktan çıkmış, toplumun ortak malı olmuşlardır.” (Batur, 1998: 603)

2.3.1.1 Atasözlerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Hatipoğlu (1972: 182) her milletin kendi atalarının düşüncelerine, denemelerine, gelenek ve görgülerine dayanan ulusal atasözlerinin olduğunu ve bu çeşit atasözlerinden de o milletin düşünce ve duygularının az çok öğrenileceğini belirtmiş, bununla birlikte her millette atasözlerine rastlanılmasının, insanların daima geçmiş kuşakların düşünce ve denemelerinden yararlanmak istediklerini, ihtiyaç karşısında atalarının akıllarına, öğütlerine başvurduklarını açıkça gösterdiğini söylemiştir.

Atasözlerinin yol gösterici, öğüt verici, insanları iyiye ve güzele yönlendirici işlevleri bulunmaktadır. Atasözleri anlatılan duyguyu, düşünceyi güçlendirmekte ve anlatımı etkili kılmaktadır.

“Güzel konuşma yeteneğine sahip kişiler, konuşmalarına akıcılık ve inandırıcılık kazandırmak için, ustalıkla bu türden yararlanırlar. Atasözleri konuşmanın yanında yazılı edebiyatta da önemli bir yer tutar.” (Batur, 1998: 608).

Atasözleri çocukların düşünme ve muhakeme yeteneklerini geliştirir. Anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesini sağlar. Yazılı ve sözlü anlatımda, az sözle çok şeyi anlatma işlevlerini yerine getirir. Atasözleri, bireyin kendini sözlü ve yazılı ifade etme alışkanlığı kazanmasında önemli rol oynar.

2.3.2. Deyim

Aksoy (2016: 52) deyimi bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce şeklinde tanımlarken Batur (1998: 617) ise deyimi çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözler olarak tanımlamıştır.

Artun (2014: 141-142) ise deyim ile ilgili en az iki kelimededen oluşan, bu kelimelerin genel olarak mecaz anlamla kullanıldığı ve bir kavramı ifade etmek için kurulmuş özel bir anlatım kalıbı; tabir tanımını yapmış ve deyimlerin özelliklerini şu şekilde açıklamıştır:

- a) *En az iki kelimededen oluşur.*
- b) *Deyimi oluşturan kelimeler genellikle gerçek anlamları dışında kullanılır.*
- c) *Deyimler bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel anlatım kalıplarıdır. Atasözleri gibi genel kural niteliğinde değildir. Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli özellik budur.*
- d) *Deyimler belli bir durumu ifade etmek için kullanıldıkları halde, atasözleri her zaman uygulanmak üzere ortaya konulmuş genel bir ifade eder. Deyimlerin amacı, bir kavramı özel bir kalıp içinde çekici ya da güzel bir anlatımla ifade etmek olduğu halde, atasözleri yol göstermek, ders ve nasihat vermek amacıyla söylenmiştir.*
- e) *Deyimler de atasözleri gibi kalıplaşmıştır. Bir deyimi oluşturan kelimelerden herhangi birini alıp yerine başka bir kelime koymak deyim anlamını bozar.*

“Deyimler halkın söz yaratma gücünden doğarlar. Her deyim hoş bir buluştur. Bir küçük söz dağarcığına koca bir alem sığdırılmıştır. En uçucu kavramlar, en ince

hayaller, en güzel benzetmeler, çeşit çeşit mecazlar ve söz ustalıkları deyimlerde yer alır.” (Batur, 1998: 617)

2.3.2.1. Deyimlerin Türkçe Eğitimindeki İşlevi

Deyimler de atasözleri gibi anlatımı kuvvetli ve etkili kılan unsurlardır. Bir konunun anlatımında ya da herhangi bir şeyin tanıtımında deyimlerin kullanılması akılda kalıcılığı arttırmaktadır.

Batur (1998: 623) deyimlerin dilin anlatım olanaklarını genişletip zenginleştiren, çarpıcı, etkileyici, çekici kalıplaşmış sözler olduğu için konuşma ve yazıda duygu ve düşüncüyü daha etkili kılmak için deyimlerden yararlanılması gerektiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda anlatımda sözcük ve kavram çeşitliliğinin hem dilin işlenip genişletilmesini sağladığını hem de konuşana/yazana kendine özgü bir üslup yaratma olanağı sunduğunu belirterek deyimlerin Türkçe öğretimindeki önemine vurgu yapmıştır.

2.4. 2018 Türkçe Öğretim Programı’nda Halk Edebiyatı

Araştırmanın bu bölümünde ortaokul 5-8. sınıflarda 2018 yılında uygulanan Türkçe öğretim programı, halk edebiyatı ürünlerine yer verme açısından incelenecektir.

2.4.1. Öğretim Programının Amaçları

Öğretim programlarının amaçları bölümünün 3. maddesindeki “Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak” ifadesi ile;

Öğretim programının özel amaçları bölümünde, Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,

• Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,

• Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır. (MEB, 2018: 3-8) ifadeleri Türkçe öğretiminde halk edebiyatı ürünlerine yer verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

2.4.2. Değerlerimiz

Türkçe Öğretim Programı'nın değerlerimiz kısmında şu ifadeler yer almaktadır:

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır. Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır. (MEB, 2018: 4).

Bu açıklamalar ile değerler eğitimi için Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı ürünlerinin yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

2.4.3. Temalar

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk" temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenebileceği ifade edilmektedir (MEB, 2018: 16).

2.4.4. Metin Sayısı, Türleri ve Nitelikleri

Metin, çok farklı düzeylerde dille iletişimde bulunmak amacıyla oluşturulan anlatma ve anlaşma aracıdır (Aktaş, 2015: 15). Günay (2013: 45) metin kavramını belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü olarak tanımlarken Güneş (2013: 606) metni; bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılar olarak açıklamıştır. Yılmaz'a (2010, s.2) göre ise metin; en gelişmiş bildirişim dizgesi olan insan dilinin, en üst düzeydeki birimi; cümleler/sözcükler arası çeşitli düzeylerde yazarları tarafından bilinçli olarak derin ve yatay, uzak ve yakın ilişkilerle oluşturulmuş bağdaşık, tutarlı bir dilsel düzenleme; bütünlük ve birlik arz eden, anlaşılabilen, özetlenebilen, yorumlanabilen ve metinsel, sosyal, kültürel, durumsal bağlamlar içerisinde belli çıkarımlar, sezdirimler ve iletiler içeren dilsel bir bütünlük; metinsellik özelliği taşıyan sözlü / yazılı iletişim ürünüdür.

2018 Türkçe Öğretim Programı'nda metinler "anlatım biçimlerine" göre "bilgilendirici, öyküleyici ve şiir" olmak üzere üç başlık altında toplanmış ve bu başlıkların da edebi türlere ayrıldığı görülmüştür. (MEB, 2018: 17).

2018 Türkçe Öğretim Programı'na göre zorunlu tür bulunmamakta, hangi türün hangi temada yer alacağı ders kitabı yazar/yazarlarına bırakılmıştır. Programda vurgulanan bir başka husus da ders kitabına alınan metin türlerinin kitaba dağılımıdır. Programa göre bazı temalarda bazı türlerin sayısal açıdan fazla olabileceği ancak kitabın genelinde dengeli bir dağılımın olması gerektiği vurgulanmıştır. Programda her temada 3 okuma, 1 dinleme/izleme ve 1 de serbest okuma metnine yer verilmesi zorunludur. (MEB, 2018: 18).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda metinlerin içeriği, dil ve anlatımı ve sahip olması gereken özellikler şöyle sıralanmıştır:

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.

3. Ders kitaplarında "Bu kitap için yazılmıştır." ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.

4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.

5. Öğrencilerin duyu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.

6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.

7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemselleşen söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemselleşen farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır (MEB, 2018: 19).

Yukarıda da görüldüğü gibi, bu özelliklere bakıldığında halk edebiyatı ile ilgili doğrudan bir madde bulunmasa da 1, 5 ve 7. maddeler incelendiğinde halk edebiyatı metinlerine yer verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

2.4.5. Kazanımlar

2018 Türkçe Öğretim Programı'nın "Kazanımların Yapısı" bölümünde halk edebiyatı ürünleri şu şekilde geçmektedir:

5. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

T.5.1. Dinleme/İzleme

T.5.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

Söz Varlığı

T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

Anlama

T.5.3.12. Metin türlerini ayırt eder.

Hikâye, fabl, masal, haber metni türleri tanıtılır. Metin türleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmez.

T.5.4. Yazma

T.5.4.3. Hikâye edici metin yazar.

T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

T.6.1. Dinleme/İzleme

T.6.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

Söz Varlığı

T.6.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.6.4.Yazma

T.6.4.3. Hikâye edici metin yazar.

T.6.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

7. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

T.7.1. Dinleme/İzleme

T.7.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

Söz Varlığı

T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.7.3.35. Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır.

a) Hikâye, masal, fıkra gibi metinlerin; çizgi film, animasyon gibi medya sunumları ile karşılaştırması sağlanır.

b) Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönlerinden karşılaştırılması sağlanır.

T.7.4. Yazma

T.7.4.3. Hikâye edici metin yazar.

T.7.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır

8. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

T.8.1. Dinleme/İzleme

T.8.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

Söz Varlığı

T.8.3.6. Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.

T.8.3.26. Metin türlerini ayırt eder.

a) Fıkra (köşe yazısı), makale, deneme, roman, destan türleri üzerinde durulur.

b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.

T.8.4. Yazma

T.8.4.3. Hikâye edici metin yazar.

a) Öğrencilerin anlatımın türü ve konusuna göre gerçekçi veya hayalî öğeleri tasarımları, uyumlu bir zaman ve mekân kurgusu yapmaları, serim, düğüm ve çözüm bölümlerine yer vermeleri sağlanır.

T.8.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır. (MEB, 2018: 36-51)

Yukarıda da görüldüğü gibi 2018 Türkçe Öğretim Programı'nın "Kazanımların Yapısı" bölümünde halk edebiyatı ürünlerinden 5. sınıfta fabl, masal, deyim, atasözü; 6. sınıfta deyim, atasözü; 7. sınıfta masal, fıkra, deyim, atasözü; 8. sınıfta ise deyim, atasözü ve destan kazanımlarda doğrudan yer almıştır.

3.BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, örnekleme, veri toplama teknikleri ile verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında Türkçe öğretiminde halk edebiyatı ürünlerine yer verme düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılarak gerçekleştirilen tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışma kapsamında örneklem olarak seçilen 5-8. sınıf seviyesinde 7 ders kitabındaki metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme soruları içerik çözümlemesi tekniklerinden kategorisel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

Cranoand ve Brewer içerik çözümlemesi bir gözlem yönteminden çok bir çözümleme yöntemidir derken Smith içerik çözümlemesini, mevcut verileri özetleme, standardize etme, karşılaştırma ya da başka bir şekle dönüştürme araçları olarak ifade etmiştir. Stacey ise içerik çözümlemesi, temelde nitel verilerin nicel terimlere indirgendiği bir tekniktir demektedir. (Aktaran: Öğülmüş, 1991: 215).

Bilgin (2000: 15) kategorisel analiz tekniği için belirli bir mesajın ilk önce birimlere bölünmesini daha sonra bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade eder açıklamasını yapmıştır. Öğülmüş (1991: 221) ham verilerin araştırmada kullanılan kategorilerle sistemli verilere dönüştürüldüğünü, bu nedenle kategorize etme işleminin içerik çözümlemesinin en can alıcı işlemi olduğunu ifade etmiştir.

3.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında okutulmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca kabul edilerek Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 5. Sınıf için bir, 6. sınıf için iki, 7. sınıf için üç ve 8. sınıf için bir Türkçe ders kitabı olmak üzere toplam 7 kitaptan oluşmaktadır.

Örneklemini oluşturan toplam yedi ders kitabı şunlardır:

5. sınıf: Milli Eğitim Yayınları

6. sınıf: Millî Eğitim Yayınları, Eksen Yayınları

7. sınıf: Millî Eğitim-1 Yayınları, Dersdestek Yayınları, Milli Eğitim-2 Yayınları

8. sınıf: Millî Eğitim Yayınları

7.sınıf seviyesinde Milli Eğitim Yayınları'na ait 2 farklı kitap olduğu için bu kitaplar 7.sınıf Milli Eğitim-1 ve 7.sınıf Milli Eğitim-2 şeklinde ifade edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Yapılan inceleme ve araştırmalar sırasında çocuk edebiyatı, halk edebiyatı ve Türkçenin öğretimi alanlarındaki kitap, makale, inceleme vb. her türlü kaynağa ulaşılmaya çalışılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturulan ders kitaplarına ulaşıp tema, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirmede kullanılan bütün metinler taranmıştır. Ders kitaplarındaki etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularının tamamı incelenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Ders kitaplarında kullanılan metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme soruları içindeki halk edebiyatı türleri belirlenerek kategorisel kodlamaya tabi tutulmuştur. Ardından her sınıf seviyesi için halk edebiyatı ile ilgili metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularının kitaplara göre dağılımının yer aldığı tablolar, ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı türlerinin metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularında kullanım sıklıklarının gösterildiği tablolar, kitaplardaki halk edebiyatı ile ilgili metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularının sayı ve oranlarının yer aldığı

tablolar ile kitaplardaki metin, etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme sorularının sayısı ve bunların halk edebiyatı ile ilgili olanlarının sayı ve oranlarının yer aldığı genel tablolar olmak üzere dört çeşit tablo hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan veriler kategorisel olarak tespit edilen metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularının tablolara işlenmesi sonucu elde edilmiştir.

4.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Ders Kitaplarındaki Metinlerin Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi

Bu bölümde 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı metinlerine ne kadar yer verildiği tablolar haline getirilerek sunulmuş ve bulgulara dayanarak yorumlar yapılmıştır.

4.1.1 Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	2
Masal	3
Fabl	2
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	-
Efsane	-
Fıkra	2
Halk Tiyatrosu	2
Halk Hikayesi	1
Toplam	12

Tablo 1’de görüldüğü gibi ders kitabında toplam 12 halk edebiyatı metnine yer verilmiştir. Ders kitabında en çok yer verilen tür masaldır. Halk edebiyatı metnlerinin dağılımı incelendiğinde halk şiiri, fabl, fıkra ve halk tiyatrosunun eşit sayıda olduğu görülmektedir.

4.1.2 Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

6.sınıf Milli Eğitim ve Eksen Yayınları’na ait Türkçe ders kitaplarındaki metinler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. 6.Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metnlerinin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB	EKSEN
Halk Şiiri	9	3
Masal	1	1
Fabl	1	2
Tekerleme	-	-
Bilmece	-	-
Destan	-	-
Efsane	1	-
Fıkra	1	2
Halk Tiyatrosu	1	1
Halk Hikayesi	-	-
Toplam	14	9

Tablo 2’de görüldüğü gibi MEB Yayınları’nda 14, Eksen Yayınları’nda 9 halk edebiyatı metnine yer verilmiştir. Aradaki bu fark halk şiirinin MEB Yayınları’nda Eksen Yayınları’na göre çok daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. İki yayında da en çok yer alan tür halk şiiridir. Ders kitaplarında masal ve halk tiyatrosunun eşit sayıda; fabl, fıkra ve halk şiirin ise farklı sayılarda olduğu görülmektedir. MEB Yayınları’nda efsane metnine yer verilirken Eksen Yayınları’nda efsaneye yer verilmemiştir.

4.1.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

7.sınıf Milli Eğitim-1, Milli Eğitim-2 ve Dersdestek Yayınları’na ait Türkçe ders kitaplarındaki metinler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB-1	Dersdestek	MEB-2
Halk Şiiri	2	8	5
Masal	1	3	2
Fabl	2	3	2
Tekerleme	-	-	-
Bilmece	-	-	-
Destan	-	-	-
Efsane	1	-	1
Fıkra	3	4	1
Halk Tiyatrosu	1	2	1
Halk Hikayesi	-	-	1
Toplam	10	20	13

Tablo 3'te görüldüğü gibi MEB-1 Yayınları'nda 10, Dersdestek Yayınları'nda 20, MEB-2 Yayınları'nda ise 13 halk edebiyatı metnine yer verilmiştir. Dersdestek ve MEB-2 Yayınları'nda en çok yer alan tür halk şiiridir. Özellikle Dersdestek Yayınları'nda diğer kitaplara göre çok daha fazla halk şiirine yer verilmiştir. MEB-1 Yayınları'nda ise en çok yer alan tür fıkradır. Üç ders kitabında eşit sayıda yer alan tür bulunmamaktadır. Halk şiiri, masal, fabl, fıkra ve halk tiyatrosu ders kitaplarının tamamında fakat farklı sayılarda bulunmaktadır.

Dersdestek Yayınları 20 metinle sayı olarak diğer ders kitapların önünde olsa da farklı halk edebiyatı ürünlerine yer verme açısından diğer ders kitaplarının gerisindedir. Efsane ve halk hikayesi Dersdestek Yayınları'nda bulunmamaktadır. Halk hikayesi MEB-1' Yayınları'nda da yoktur. Destan türüne ise 5 ve 6.sınıf ders kitaplarında olduğu gibi 7.sınıf ders kitaplarında da yer verilmemiştir.

4.1.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri

8.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	4
Masal	1
Fabl	2
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	1
Efsane	1
Fıkra	1
Halk Tiyatrosu	-
Halk Hikayesi	-
Toplam	10

Tablo 4’te görüldüğü gibi ders kitabında toplam 10 halk edebiyatı metnine yer verilmiştir. Ders kitabında en çok halk şiiri türüne yer verilmiştir. Halk edebiyatı metinlerinin dağılımı incelendiğinde masal, destan, efsane ile fıkranın eşit sayıda olduğu görülmektedir. 8.sınıf ders kitabı destan türüne yer veren tek kitaptır.

4.2. Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi

Bu bölümde 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili etkinliklere ne kadar yer verildiği tablolar haline getirilerek sunulmuş ve bulgulara dayanarak yorumlar yapılmıştır.

4.2.1 Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	-
Masal	2
Fabl	1
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	-
Efsane	-
Fıkra	1
Halk Tiyatrosu	1
Halk Hikayesi	-
Atasözü	3
Deyim	9
Toplam	17

Tablo 5’de görüldüğü gibi ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili toplam 17 etkinliğe yer verilmiştir. Deyim etkinliklerde en çok yer alan türdür. Aynı zamanda diğer türlere göre sayıca çok daha fazladır. Deyim ve atasözleri ders kitaplarında genelde etkinliklerde yer alan türlerdir. Fakat ders kitabında atasözü ile ilgili etkinliğe çok az yer verilmiştir. Ders kitabında fabl, fıkra ve halk tiyatrosu ile ilgili etkinliğin eşit sayıda olduğu görülmektedir.

4.2.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler

6.sınıf Milli Eğitim ve Eksen Yayınları’na ait Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB	Eksen
Halk Şiiri	1	3
Masal	-	2
Fabl	1	1
Tekerleme	-	-
Bilmece	-	-
Destan	-	-
Efsane	-	-
Fıkra	2	2
Halk Tiyatrosu	-	-
Halk Hikayesi	-	-
Atasözü	7	2
Deyim	10	5
Toplam	21	15

Tablo 6’da görüldüğü gibi MEB Yayınları’nda 21, Eksen Yayınları’nda 15 etkinliğe yer verilmiştir. Deyim iki kitapta da en çok yer alan türdür. Fakat deyimler ile ilgili etkinliklere Eksen Yayınları’na göre MEB Yayınları’nda daha çok yer verilmiştir. Aynı durum atasözü türünde de görülmektedir. Bu durum 6.sınıfta okuyan öğrencilerin farklı sayıda atasözü ve deyim etkinliğiyle karşılaşacağı anlamına gelmektedir.

İki ders kitabında da halk şiiri, fabl, fıkra, atasözü ve deyim ile ilgili etkinlik bulunmaktadır. Fabl ve fıkra ile ilgili etkinliklerin eşit sayıda; halk şiiri, atasözü ve deyim ile ilgili etkinliklerin ise farklı sayılarda olduğu görülmektedir. Eksen Yayınları’nda masal etkinliğine yer verilirken, MEB Yayınları’nda masal etkinliği yoktur.

4.2.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler

7.sınıf Milli Eğitim ve Dersdestek Yayınları’na ait Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7. 7.sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB-1	Dersdestek	MEB-2
Halk Şiiri	1	2	1
Masal	1	1	-
Fabl	1	-	-
Tekerleme	1	-	-
Bilmece	-	-	-
Destan	-	-	-
Efsane	-	-	-
Fıkra	1	3	-
Halk Tiyatrosu	2	4	-
Halk Hikayesi	-	-	-
Atasözü	1	3	3
Deyim	7	15	9
Toplam	15	28	13

Tablo 7’de görüldüğü gibi halk edebiyatı ile ilgili MEB-1 Yayınları’nda 15, Dersdestek Yayınları’nda 28, MEB-2 Yayınları’nda ise 13 etkinliğe yer verilmiştir. Dersdestek Yayınları’nda metinlerde olduğu gibi etkinliklerde de diğer ders kitaplarına göre daha fazla etkinlik yer almaktadır. Bu durum 7. sınıfta okuyan

öğrencilerin farklı sayıda halk edebiyatı etkinliğiyle karşılaşacağı anlamına gelmektedir.

Deyim üç ders kitabında da en çok yer alan türdür. Özellikle deyim ile ilgili etkinliğe Dersdestek Yayınları'nda diğer kitaplara göre çok daha fazla yer verilmiştir. Deyim, atasözü ve halk şiiri ders kitaplarının tamamında fakat farklı sayılarda bulunmaktadır. Üç ders kitabında eşit sayıda yer alan tür yoktur.

. MEB-1 ile Dersdestek Yayınları'nda masal, fıkra ve halk tiyatrosu etkinliğine yer verilirken, MEB-2 Yayınları'nda bu türler ile ilgili etkinlik yer almamaktadır. Fabl ve tekerleme ile ilgili etkinlik sadece MEB-1 Yayınları'nda vardır.

Dersdestek Yayınları 26 etkinlikle sayı olarak diğer ders kitapların önünde olsa da farklı halk edebiyatı ürünlerine yer verme açısından MEB-1 Yayınları daha iyi durumdadır. MEB-2 Yayınları ise farklı halk edebiyatı ürünlerine yer verme açısından diğer ders kitaplarının çok gerisindedir. Bu durum MEB-1 Yayınları'nı okuyan 7.sınıf öğrencilerin halk edebiyatı ile ilgili hem sayı hem de tür olarak çok az etkinlikle karşılaşacakları anlamına gelmektedir.

4.2.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinlikler

8.sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	1
Masal	1
Fabl	1
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	-
Efsane	1
Fıkra	1
Halk Tiyatrosu	-
Halk Hikayesi	-
Atasözü	1
Deyim	8
Toplam	14

Tablo 8’de görüldüğü gibi ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili toplam 14 etkinliğe yer verilmiştir. Deyim diğer ders kitaplarında olduğu gibi etkinliklerde en çok yer alan türdür. Ayrıca diğer türlere göre sayıca çok daha fazladır. Ders kitabında atasözü ile ilgili sadece 1 etkinliğin olması bir eksikliklerdir. Ders kitabında halk şiiri, masal, fabl, efsane, fıkra ve atasözünün eşit sayıda olduğu görülmektedir.

4.3. Ders Kitaplarındaki Hazırlık Çalışmalarının Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi

Bu bölümde 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmalarına ne kadar yer verildiği tablolar haline getirilerek sunulmuş ve bulgulara dayanarak yorumlar yapılmıştır.

4.3.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki hazırlık çalışmaları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	-
Masal	-
Fabl	1
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	-
Efsane	-
Fıkra	-
Halk Tiyatrosu	-
Halk Hikayesi	1
Atasözü	4
Deyim	2
Toplam	8

Tablo 9’da görüldüğü gibi ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili toplam 8 hazırlık çalışmasına yer verilmiştir. Atasözü hazırlık çalışmalarında en çok yer alan türdür. Fakat diğer türlere göre sayıca çok fazla değildir. Ders kitabında atasözü dışında fabl, deyim ve halk hikayesi ile ilgili hazırlık çalışması yer almaktadır.

4.3.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları

6.sınıf Milli Eğitim ve Eksen Yayınları'na ait Türkçe ders kitaplarındaki hazırlık çalışmaları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB	EKSEN
Halk Şiiri	-	3
Masal	-	-
Fabl	2	-
Tekerleme	-	-
Bilmece	-	2
Destan	-	-
Efsane	-	-
Fıkra	-	1
Halk Tiyatrosu	1	-
Halk Hikayesi	-	-
Atasözü	3	4
Deyim	1	-
Toplam	7	10

Tablo 10'da görüldüğü gibi MEB Yayınları'nda 7, Eksen Yayınları'nda 10 hazırlık çalışmasına yer verilmiştir. Atasözü iki kitapta da en çok yer alan türdür. Atasözü aynı zamanda iki kitapta da olan tek türdür. Atasözü dışında MEB Yayınları'nda fabl, halk tiyatrosu ve deyim, Eksen Yayınları'nda ise halk şiiri, bilmece, fıkra türleri yer almaktadır.

4.3.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları

7.sınıf Milli Eğitim ve Dersdestek Yayınları'na ait Türkçe ders kitaplarındaki hazırlık çalışmaları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11. 7.sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB-1	Dersdestek	MEB-2
Halk Şiiri	1	1	1
Masal	-	1	-
Fabl	1	2	1
Tekerleme	1	1	-
Bilmece	-	-	-
Destan	-	-	-
Efsane	1	-	-
Fıkra	-	2	1
Halk Tiyatrosu	1	2	1
Halk Hikayesi	-	-	1
Atasözü	-	2	-
Deyim	-	-	-
Toplam	5	11	5

Tablo 11’de görüldüğü gibi halk edebiyatı ile ilgili MEB-1 ve MEB-2 Yayınları’nda 5, Dersdestek Yayınları’nda 11 hazırlık çalışmasına yer verilmiştir. Dersdestek Yayınları’nda etkinliklerde olduğu gibi hazırlık çalışmalarında da diğer ders kitaplarına göre daha fazla hazırlık çalışması yer almaktadır. Üç ders kitabında da sayıca öne çıkan bir tür yoktur. Halk şiiri, fabl ve halk tiyatrosu kitapların hepsinde bulunmaktadır.

4.3.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmaları

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki hazırlık çalışmaları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	-
Masal	-
Fabl	-
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	2
Efsane	1
Fıkra	1
Halk Tiyatrosu	-
Halk Hikayesi	-
Atasözü	6
Deyim	3
Toplam	13

Tablo 12’de görüldüğü gibi ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili toplam 13 hazırlık çalışmasına yer verilmiştir. Atasözü hazırlık çalışmasında en çok yer alan türdür. Aynı zamanda diğer türlere göre sayıca daha fazladır. Atasözü dışında destan, efsane, fıkra ve deyim ile ilgili hazırlık çalışması bulunmaktadır.

4.4. Ders Kitaplarındaki Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Halk Edebiyatı Türleri Açısından İncelenmesi

Bu bölümde 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme sorularına ne kadar yer verildiği tablolar haline getirilerek sunulmuş ve bulgulara dayanarak yorumlar yapılmıştır.

4.4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki tema sonu değerlendirme soruları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	-
Masal	-
Fabl	-
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	-
Efsane	-
Fıkra	-
Halk Tiyatrosu	-
Halk Hikayesi	-
Atasözü	1
Deyim	3
Toplam	4

Tablo 13’de görüldüğü gibi ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili 1 atasözü ve 3 deyim olmak üzere toplam 4 tema sonu değerlendirme sorusuna yer verilmiştir. Diğer halk edebiyatı ürünlerine tema sonu değerlendirme sorularında yer verilmemiştir.

4.4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları

6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tema sonu değerlendirme soruları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14. 6.sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB	EKSEN
Halk Şiiri	-	-
Masal	-	-
Fabl	-	-
Tekerleme	-	-
Bilmece	-	-
Destan	-	-
Efsane	-	-
Fıkra	-	-
Halk Tiyatrosu	-	1
Halk Hikayesi	-	-
Atasözü	-	-
Deyim	2	2
Toplam	2	3

Tablo 14’te görüldüğü gibi MEB Yayınları’na ait ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili 2 deyim, Eksen Yayınları’nda ise 1 halk tiyatrosu ve 2 deyim olmak üzere toplam 5 tema sonu değerlendirme sorusuna yer verilmiştir.

4.4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları

7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tema sonu değerlendirme soruları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	MEB-1	Dersdestek	MEB-2
Halk Şiiri	-	-	-
Masal	-	-	-
Fabl	-	-	-
Tekerleme	-	-	-
Bilmece	-	-	-
Destan	-	-	-
Efsane	-	-	-
Fıkra	-	-	-
Halk Tiyatrosu	-	-	-
Halk Hikayesi	-	-	-
Atasözü	-	-	-
Deyim	3	1	-
Toplam	3	1	-

Tablo 15’te görüldüğü gibi MEB-1 Yayınları’na ait ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili 3 deyim, Dersdestek Yayınları’nda 1 deyim olmak üzere toplam 4 tema sonu değerlendirme sorusuna yer verilmiştir. MEB-2 Yayınları’nda halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme sorusu yer almamaktadır.

4.4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soruları

8.sınıf Türkçe ders kitabındaki tema sonu değerlendirme soruları halk edebiyatı türleri açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Dağılımı

Halk Edebiyatı Türleri	Milli Eğitim Yayınları
Halk Şiiri	-
Masal	-
Fabl	-
Tekerleme	-
Bilmece	-
Destan	-
Efsane	-
Fıkra	-
Halk Tiyatrosu	-
Halk Hikayesi	-
Atasözü	2
Deyim	2
Toplam	4

Tablo 16’da görüldüğü gibi ders kitabında halk edebiyatı ile ilgili 2 atasözü ve 2 deyim olmak üzere toplam 4 tema sonu değerlendirme sorusuna yer verilmiştir.

4.5. Ders Kitaplarında Yer Verilen Halk Edebiyatı Ürünlerinin İncelenmesi

Bu bölümde 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı ürünlerine ne kadar yer verildiği tablolar haline getirilerek sunulmuş ve bulgulara dayanarak yorumlar yapılmıştır.

4.5.1. Türkçe Ders Kitaplarında Deyim

Türkçe ders kitaplarında deyim ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 17. Ders Kitaplarında Deyimlere Yer Verilme Sıklıkları

Deyim	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	-	9	2	3
6.Sınıf MEB	-	10	1	2
6.Sınıf Eksen	-	5	-	2
7.Sınıf MEB-1	-	7	-	3
7.Sınıf MEB-2	-	9	-	-
7.Sınıf Dersdestek	-	15	-	1
8.Sınıf MEB	-	8	3	2
Toplam	-	63	6	13

Tablo 17 incelendiğinde ders kitaplarında deyim türüne en çok etkinliklerde yer verildiği görülmektedir. Deyimler ile ilgili etkinliklere farklı sayılarda olsa da ders kitaplarının tamamında yer verilmiştir. Deyimler tema sonu sorularında da yer almaktadır. Fakat sayı olarak etkinliklere göre daha azdır. Deyim ile ilgili tema sonu soruları 7.sınıf MEB-2 Yayınları'na ait ders kitabı dışındaki tüm kitaplarda yer verilmiştir. Hazırlık çalışması ise sadece 5, 6 ve 8.sınıf MEB Yayınları'na ait ders kitaplarında bulunmaktadır.

4.5.2. Türkçe Ders Kitaplarında Atasözü

Türkçe ders kitaplarında atasözüne ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 18. Ders Kitaplarında Atasözlerine Yer Verilme Sıklıkları

Atasözü	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	-	3	4	1
6.Sınıf MEB	-	7	3	-
6.Sınıf Eksen	-	2	4	-
7.Sınıf MEB-1	-	1	-	-
7.Sınıf MEB-2	-	3	-	-
7.Sınıf Dersdestek	-	3	2	-
8.Sınıf MEB	-	1	6	2
Toplam	-	20	19	3

Tablo 17 incelendiğinde ders kitaplarında atasözü türünün daha çok etkinlikler ve hazırlık çalışmalarında olduğu görülmektedir. Ancak farklı sayılarda olsa da atasözü ile ilgili etkinliklere ders kitaplarının tamamında yer verilirken, hazırlık çalışmasında ise 7.sınıf MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'na ait ders kitaplarının dışındaki tüm kitaplarda yer verilmiştir. Tema sonu soruları ise sadece 5 ve 8. sınıf MEB

Yayınları'na ait ders kitaplarında yer almaktadır. Ders kitaplarında atasözünün deyimlere göre yeterince olmadığı söylenebilir.

4.5.3. Türkçe Ders Kitaplarında Halk Şiiri

Türkçe ders kitaplarında halk şiirine ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 19. Ders Kitaplarında Halk Şiirine Yer Verilme Sıklıkları

Halk Şiiri	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	2	-	-	-
6.Sınıf MEB	9	1	-	-
6.Sınıf Eksen	3	3	3	-
7.Sınıf MEB-1	2	1	1	-
7.Sınıf MEB-2	8	1	1	-
7.Sınıf Dersdestek	5	2	1	-
8.Sınıf MEB	4	1	-	-
Toplam	33	9	6	-

Tablo 19 incelendiğinde ders kitaplarında halk şiirine en çok metinlerde yer verildiği görülmektedir. Halk şiiri metinleri ders kitaplarının tamamında bulunmaktadır. Özellikle 6.sınıf MEB ile 7.sınıf Dersdestek Yayınları'nda halk şiiri metinleri diğer kitaplara göre daha fazla yer almaktadır. Etkinliklerde 5.sınıf ders kitabı dışındaki tüm kitaplarda yer alan halk şiiri, hazırlık çalışmasında 7.sınıf ders kitaplarında ve 6. sınıf Eksen Yayınları'nda yer almaktadır. Fakat aradaki fark sayıca fazla değildir.

4.5.4. Türkçe Ders Kitaplarında Masal

Türkçe ders kitaplarında masala ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 20. Ders Kitaplarında Masala Yer Verilme Sıklıkları

Masal	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	3	2	-	-
6.Sınıf MEB	1	-	-	-
6.Sınıf Eksen	1	2	-	-
7.Sınıf MEB-1	1	1	-	-
7.Sınıf MEB-2	2	-	-	-
7.Sınıf Dersdestek	3	1	1	-
8.Sınıf MEB	1	1	-	-
Toplam	12	7	1	-

Tablo 20 incelendiğinde masal metinlerine ders kitaplarının tamamında yer verildiği görülmektedir. Masal etkinliklerde 6.sınıf MEB ve 7.sınıf MEB-2 Yayınları'na ait ders kitapları dışındaki tüm kitaplarda yer almıştır. Masal ile ilgili hazırlık çalışması ise sadece 7.sınıf Dersdestek Yayınları'nda bulunmaktadır.

4.5.5. Türkçe Ders Kitaplarında Fabl

Türkçe ders kitaplarında fabla ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 21. Ders Kitaplarında Fabla Yer Verilme Sıklıkları

Fabl	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	2	1	1	-
6.Sınıf MEB	1	1	2	-
6.Sınıf Eksen	2	1	-	-
7.Sınıf MEB-1	2	1	1	-
7.Sınıf MEB-2	2	-	1	-
7.Sınıf Dersdestek	3	-	2	-
8.Sınıf MEB	2	1	-	-
Toplam	14	5	7	-

Tablo 21 incelendiğinde fabl ile ilgili metinlere ders kitaplarının tamamında yer verildiği görülmektedir. Fabl ile ilgili etkinliğe 5, 6 ve 8.sınıf MEB, 7.sınıf MEB-1 ve 6.sınıf Eksen Yayınları'na ait ders kitaplarında yer verilirken, hazırlık çalışmasına ise 5, 6.sınıf MEB ve 7.sınıf ders kitaplarında yer verilmiştir.

4.5.6. Türkçe Ders Kitaplarında Tekerleme

Türkçe ders kitaplarında tekerlemeye ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 22. Ders Kitaplarında Tekerlemelere Yer Verilme Sıklıkları

Tekerleme	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf Eksen	-	-	-	-
7.Sınıf MEB-1	-	1	1	-
7.Sınıf MEB-2	-	-	-	-
7.Sınıf Dersdestek	-	-	1	-
8.Sınıf MEB	-	-	-	-
Toplam	-	1	2	-

Tablo 22 incelendiğinde tekerleme türüne sadece 7.sınıf MEB-1 Yayınları'na ait ders kitabının etkinlik ile hazırlık çalışmasında, 7.sınıf Dersdestek Yayınları'na ait ders kitabının ise hazırlık çalışmasında yer verilmiştir.

4.5.7. Türkçe Ders Kitaplarında Bilmece

Türkçe ders kitaplarında bilmeceye ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 23. Ders Kitaplarında Bilmecelere Yer Verilme Sıklıkları

Bilmece	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf Eksen	-	-	2	-
7.Sınıf MEB-1	-	-	-	-
7.Sınıf MEB-2	-	-	-	-
7.Sınıf Dersdestek	-	-	-	-
8.Sınıf MEB	-	-	-	-
Toplam	-	-	2	-

Tablo 23 incelendiğinde bilmece türüne sadece 6.sınıf Eksen Yayınları'na ait ders kitabının hazırlık çalışması kısmında yer verilmiştir.

4.5.8. Türkçe Ders Kitaplarında Destan

Türkçe ders kitaplarında destana ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 24. Ders Kitaplarında Destana Yer Verilme Sıklıkları

Destan	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf Eksen	-	-	-	-
7.Sınıf MEB-1	-	-	-	-
7.Sınıf MEB-2	-	-	-	-
7.Sınıf Dersdestek	-	-	-	-
8.Sınıf MEB	1	-	2	-
Toplam	1	-	2	-

Tablo 24 incelendiğinde destan metninin sadece 8.sınıf ders kitabında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca aynı kitapta destan ile ilgili 2 hazırlık çalışması bulunmaktadır.

4.5.9. Türkçe Ders Kitaplarında Efsane

Türkçe ders kitaplarında efsaneye ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 25. Ders Kitaplarında Efsaneye Yer Verilme Sıklıkları

Efsane	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf MEB	1	-	-	-
6.Sınıf Eksen	-	-	-	-
7.Sınıf MEB-1	1	-	1	-
7.Sınıf MEB-2	1	-	-	-
7.Sınıf Dersdestek	-	-	-	-
8.Sınıf MEB	1	1	1	-
Toplam	4	1	2	-

Tablo 25 incelendiğinde ders kitaplarında efsane metinlerine 6, 8.sınıf MEB, 7.sınıf MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'na ait ders kitaplarında yer verildiği görülmektedir. Efsane ile ilgili etkinlik sadece 8. sınıf ders kitabında yer alırken, hazırlık çalışması ise 7.sınıf MEB-1 ve 8.sınıf ders kitaplarında yer almıştır.

4.5.10. Türkçe Ders Kitaplarında Fıkra

Türkçe ders kitaplarında fıkraya ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 26. Ders Kitaplarında Fıkraya Yer Verilme Sıklıkları

Fıkra	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	2	1	-	-
6.Sınıf MEB	1	2	-	-
6.Sınıf Eksen	2	2	1	-
7.Sınıf MEB-1	3	1	-	-
7.Sınıf MEB-2	1	-	1	-
7.Sınıf Dersdestek	4	3	2	-
8.Sınıf MEB	1	1	1	-
Toplam	14	10	5	-

Tablo 26 incelendiğinde Fıkra metinlerine ders kitaplarının tamamında yer verildiği görülmektedir. Özellikle 7. sınıf Dersdestek Yayınları'na ait ders kitabında diğer kitaplara göre daha fazla fıkra metni yer almaktadır. Fıkra ile ilgili etkinlik 7.sınıf MEB-2 Yayınları'na ait ders kitabının dışındaki tüm kitaplarda bulunmaktadır. Fıkra

ile ilgili hazırlık çalışması ise 6.sınıf Eksen, 7.sınıf MEB-2, Dersdestek ve 8.sınıfa ait ders kitaplarında vardır.

4.5.11. Türkçe Ders Kitaplarında Halk Tiyatrosu

Türkçe ders kitaplarında halk tiyatrosuna ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 27. Ders Kitaplarında Halk Tiyatrosuna Yer Verilme Sıklıkları

Halk Tiyatrosu	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	2	1	-	-
6.Sınıf MEB	1	-	1	-
6.Sınıf Eksen	1	-	-	1
7.Sınıf MEB-1	1	2	1	-
7.Sınıf MEB-2	1	-	1	-
7.Sınıf Dersdestek	2	4	2	-
8.Sınıf MEB	-	-	-	-
Toplam	8	7	5	1

Tablo 27 incelendiğinde halk tiyatrosu metinlerine 8.sınıf ders kitabı dışındaki tüm kitaplarda yer verildiği görülmektedir. Halk tiyatrosu ile ilgili etkinlik 5.sınıf, 7.sınıf MEB-1 ve Dersdestek Yayınları'na ait ders kitaplarında bulunmaktadır. Özellikle 7.sınıf Dersdestek Yayınları 4 etkinlikle diğer ders kitaplarının önündedir. Halk tiyatrosu hazırlık çalışmasında ise 6.sınıf MEB ile 7.sınıfders kitaplarında yer almaktadır. Ayrıca 6.sınıf Eksen Yayınları'nda halk tiyatrosu ile ilgili 1 tema sonu değerlendirme sorusu bulunmaktadır.

4.5.12. Türkçe Ders Kitaplarında Halk Hikayesi

Türkçe ders kitaplarında halk hikayesine ne kadar yer verildiği incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 28. Ders Kitaplarında Halk Hikayesine Yer Verilme Sıklıkları

Halk Hikayesi	Metin	Etkinlikler	Hazırlık Çalışmaları	Tema Sonu Soruları
5.Sınıf MEB	1	-	1	-
6.Sınıf MEB	-	-	-	-
6.Sınıf Eksen	-	-	-	-
7.Sınıf MEB-1	-	-	-	-
7.Sınıf MEB-2	1	-	1	-
7.Sınıf Dersdestek	-	-	-	-
8.Sınıf MEB	-	-	-	-
Toplam	2	-	2	-

Tablo 28 incelendiğinde halk hikayesi metinlerine sadece 5.sınıf ve 7.sınıf MEB-2 Yayınları'na ait ders kitaplarında yer verildiği görülmektedir. Aynı kitaplarda halk hikayesi ile ilgili hazırlık çalışması da bulunmaktadır.

4.6. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oran Açısından İncelenmesi

Çalışmanın bu kısmında ders kitaplarında kullanılan metinlerin sayısı ve bu metinler içinde halk edebiyatı ile ilgili olanların sayı ve oranı verilmiştir.

4.6.1. 5. Sınıf Ders kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı metinleri sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 29. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Metin Sayısı	Halk Edebiyatı Metin Sayısı	Oran %
5	Milli Eğitim	69	12	17.39

Tablo 29 incelendiğinde ders kitabında toplam 69 metin kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan 69 metin içerisinde 12 tanesi halk edebiyatı metnidir. Halk edebiyatına ait metin sayısının toplam metin sayısı içindeki oranı %17.39'dur.

4.6.2. 6. Sınıf Ders kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı

6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 30. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Metin Sayısı	Halk Edebiyatı Metin Sayısı	Oran %
6	Eksen	56	9	16.07
6	Milli Eğitim	89	14	15.73

Tablo 30 incelendiğinde MEB Yayınları'nın ders kitabında 89, Eksen Yayınları'nın ders kitabında ise 56 metin kullanıldığı görülmektedir. MEB Yayınları'nda 14, Eksen Yayınları'nda 9 halk edebiyatı metni yer almaktadır. MEB Yayınları'nda halk edebiyatına ait metin sayısının toplam metin sayısı içindeki oranı % 15.73'tür. Bu oran Eksen Yayınları'nda ise % 16.07'dir. Oran olarak arada ciddi bir fark yoktur. MEB Yayınları'nda halk edebiyatı metin sayısı Eksen Yayınları'ndan daha fazla olmasına rağmen oran olarak daha geridedir. Bu durum MEB Yayınları'nda Eksen Yayınları'na göre çok daha fazla metnin olmasından dolayıdır.

4.6.3. 7. Sınıf Ders kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı

7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 31. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Metin Sayısı	Halk Edebiyatı Metin Sayısı	Oran %
7	Milli Eğitim-1	61	10	16.39
7	Dersdestek	81	20	24.69
7	Milli Eğitim-2	61	13	21.31

Tablo 31 incelendiğinde MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'nda 61, Dersdestek Yayınları'nda 81 metin kullanıldığı görülmektedir. MEB-1 Yayınları'nda halk edebiyatına ait metin sayısının toplam metin sayısı içindeki oranı % 16.39'dur. Bu oran MEB-2 Yayınları'nda % 21.31, Dersdestek Yayınları'nda ise % 24.69'dur. MEB-1 ile MEB-2 Yayınları'nda kullanılan metin sayıları eşittir. Fakat oran olarak arada % 5'e yakın bir fark bulunmaktadır. Dersdestek Yayınları'nda ise her iki MEB Yayınları'na göre daha fazla metne ve halk edebiyatı metnine yer verilmiştir. Oran olarak da diğer kitaplardan daha iyi durumdadır.

4.6.4. 8. Sınıf Ders kitabındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Sayı ve Oranı

8.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı metinleri sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 32. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Metinleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Metin Sayısı	Halk Edebiyatı Metin Sayısı	Oran %
8	Milli Eğitim	60	10	16.66

Tablo 32 incelendiğinde ders kitabında toplam 60 metin kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan 60 metin içerisinde 10 tanesi halk edebiyatı metnidir. Halk edebiyatına ait metin sayısının toplam metin sayısı içindeki oranı % 16.66'dır.

4.7. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oran Açısından İncelenmesi

Çalışmanın bu kısmında ders kitaplarında yer alan etkinliklerin sayısı ve bu etkinlikler içinde halk edebiyatı ile ilgili olanların sayısı ve oranı verilmiştir.

4.7.1. 5.Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı ile ilgili etkinlikler, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 33. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Etkinlikleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Etkinlik Sayısı	Halk Edebiyatı Etkinlik Sayısı	Oran %
5	Milli Eğitim	252	17	6.74

Tablo 33 incelendiğinde ders kitabında toplam 252 etkinlik olduğu görülmektedir. Kullanılan 252 etkinlik içerisinde 17 tanesi halk edebiyatı ile ilgilidir. Halk edebiyatına ait etkinlik sayısının toplam etkinlik sayısı içindeki oranı % 6.74'tür.

4.7.2. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı

6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı ile ilgili etkinlikler, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 34. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Etkinlikleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Etkinlik Sayısı	Halk Edebiyatı Etkinlik Sayısı	Oran %
6	Eksen	234	15	6.41
6	Milli Eğitim	234	21	8.97

Tablo 34 incelendiğinde MEB ve Eksen Yayınları'na ait ders kitaplarında toplam 234 etkinliğin olduğu görülmektedir. Etkinlik sayısının toplamının eşit olması dikkat çekicidir. Fakat MEB Yayınları'nda Eksen Yayınları'na göre halk edebiyatı ile ilgili etkinliğe daha fazla yer verilmiştir. MEB Yayınları'nda halk edebiyatına ait etkinlik sayısının toplam etkinlik sayısı içindeki oranı % 8.97'dir. Bu oran Eksen Yayınları'nda % 6.41'dir.

4.7.3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı

7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı ile ilgili etkinlikler, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 35. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Etkinlikleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Etkinlik Sayısı	Halk Edebiyatı Etkinlik Sayısı	Oran %
7	Milli Eğitim-1	259	15	5.79
7	Dersdestek	310	28	9.03
7	Milli Eğitim-2	269	13	4.83

Tablo 35 incelendiğinde MEB-1 Yayınları'nda 259, Dersdestek Yayınları'nda 310, MEB-2 Yayınları'nda 269 etkinlik kullanıldığı görülmektedir. Dersdestek Yayınları'nda halk edebiyatına ait etkinlik sayısının toplam etkinlik sayısı içindeki oranı % 9.03'dür. Bu oran MEB-1 Yayınları'nda % 5.79, MEB-2 Yayınları'nda ise % 4.83'tür. MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'ndaki etkinlik sayısının birbirine çok yakındır. Dersdestek Yayınları'nda ise her iki MEB Yayınları'na göre daha fazla etkinliğe ve halk edebiyatı ile ilgili etkinliklere yer verilmiştir. Dersdestek Yayınları metinler de olduğu gibi etkinliklerde de toplam etkinlik ve halk edebiyatı ile ilgili etkinlik sayısı bakımından daha iyi durumdadır. Aynı zamanda oransal olarak da diğer ders kitaplarının önünde bulunmaktadır.

4.7.4. 8. Sınıf Ders kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Sayı ve Oranı

8.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı ile ilgili etkinlikler, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 36. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Etkinlikleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Etkinlik Sayısı	Halk Edebiyatı Etkinlik Sayısı	Oran %
8	Milli Eğitim	250	14	5.6

Tablo 36 incelendiğinde ders kitabında toplam 250 etkinlik olduğu görülmektedir. Kullanılan 250 etkinlik içerisinde 14 tanesi halk edebiyatı ile ilgilidir. Halk edebiyatına ait etkinlik sayısının toplam etkinlik sayısı içindeki oranı % 5.6'dır.

4.8. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oran Açısından İncelenmesi

Çalışmanın bu kısmında ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmalarının sayısı ve bu hazırlık çalışmaları içinde halk edebiyatı ile ilgili olanların sayısı ve oranı verilmiştir.

4.8.1. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmaları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 37. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Hazırlık Çalışması Sayısı	Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışması Sayısı	Oran %
5	Milli Eğitim	52	8	15.38

Tablo 37 incelendiğinde ders kitabında toplam 52 hazırlık çalışması olduğu görülmektedir. Kullanılan 52 hazırlık çalışması içerisinde 8 tanesi halk edebiyatı ile ilgilidir. Halk edebiyatına ait hazırlık çalışma sayısının toplam hazırlık çalışması sayısı içindeki oranı % 15.38'dir.

4.8.2. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı

6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmaları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 38. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Hazırlık Çalışması Sayısı	Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışması Sayısı	Oran %
6	Milli Eğitim	63	7	11.11
6	Eksen	86	10	11.62

Tablo 38 incelendiğinde Eksen Yayınları'nda MEB Yayınları'na göre hazırlık çalışması sayısı ile halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışması sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat iki kitap oran olarak birbirine çok yakındır. Bu durum Eksen Yayınları'nda MEB Yayınları'na göre daha fazla hazırlık çalışması sayısı olmasından dolayıdır.

4.8.3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı

7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmaları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 39. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Hazırlık Çalışması Sayısı	Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışması Sayısı	Oran %
7	Milli Eğitim-1	56	5	8.92
7	Milli Eğitim -2	55	5	9.09
7	Dersdestek	77	11	14.28

Tablo 39 incelendiğinde MEB-1 Yayınları'nda MEB-2 Yayınları'na göre sadece 1 tane daha fazla hazırlık çalışması olduğu görülmektedir. Ayrıca bu kitaplardaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışması sayılarının aynı olması dikkat çekicidir. Dersdestek Yayınları'nda ise diğer ders kitaplarına göre daha fazla hazırlık çalışmasına yer verilmiştir. Fakat diğer kitaplarla halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışması sayısı bakımından etkinliklerde olduğu gibi ciddi bir fark yoktur. Dersdestek Yayınları'nda halk edebiyatına ait hazırlık çalışması sayısının toplam hazırlık çalışması sayısı içindeki oranı % 14.28'dir. Bu oran MEB-1 Yayınları'nda % 8.92, MEB-2 Yayınları'nda ise % 9.09'dur.

4.8.4. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Sayı ve Oranı

8.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmaları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 40. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Hazırlık Çalışması Sayısı	Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışması Sayısı	Oran %
8	Milli Eğitim	63	13	20.63

Tablo 40 incelendiğinde ders kitabında toplam 63 hazırlık çalışması olduğu görülmektedir. Kullanılan 63 hazırlık çalışması içerisinde 13 tanesi halk edebiyatı ile

ilgilidir. Halk edebiyatına ait hazırlık çalışma sayısının toplam hazırlık çalışması sayısı içindeki oranı % 20.63'tür.

4.9. Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oran Açısından İncelenmesi

Çalışmanın bu kısmında ders kitaplarında yer alan tema sonu değerlendirme sorularının sayısı ve bu sorular içinde halk edebiyatı ile ilgili olanların sayısı ve oranı verilmiştir.

4.9.1. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı

5.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme soruları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 41. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Soru Sayısı	Halk Edebiyatı Soru Sayısı	Oran %
5	Milli Eğitim	64	4	6.25

Tablo 41 incelendiğinde ders kitabında toplam 64 soru olduğu görülmektedir. 64 soru içerisinde 4 tanesi halk edebiyatı ile ilgilidir. Halk edebiyatına ait soru sayısının toplam soru sayısı içindeki oranı % 6.25'dir.

4.9.2. 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı

6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme soruları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 42. Altıncı Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Soru Sayısı	Halk Edebiyatı Soru Sayısı	Oran %
6	Eksen	63	3	4.76
6	Milli Eğitim	79	2	2.53

Tablo 42 incelendiğinde MEB Yayınları'nda 79, Eksen Yayınları'nda 63 soru olduğu görülmektedir. MEB Yayınları'nda halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme soru sayısının toplam tema sonu değerlendirme soru sayısı içindeki oranı % 2.53, Eksen Yayınları'nda ise % 4.76'dır. Her iki yayında da oranların çok düşük olduğunu söylenebilir.

4.9.3. 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı

7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme soruları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 43. Yedinci Sınıf Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Soru Sayısı	Halk Edebiyatı Soru Sayısı	Oran %
7	Milli Eğitim-1	62	3	4.83
7	Dersdestek	75	1	1.33
7	Milli Eğitim-2	73	-	-

Tablo 43 incelendiğinde MEB-2 ve Dersdestek Yayınları'nda sorulan soru sayıları arasındaki fark çok azdır. MEB-1 Yayınları'nda bu iki kitaba göre daha az soru sorulmuştur. Fakat MEB-1 Yayınları'nda halk edebiyatı ile ilgili soru sayısı daha fazladır. Oran olarak da diğer kitaplardan daha iyi durumdadır.

4.9.4. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Sayı ve Oranı

8.sınıf Türkçe ders kitabındaki halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme soruları, sayı ve oran açısından incelenmiş olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 44. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Halk Edebiyatı Tema Sonu Soruları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Soru Sayısı	Halk Edebiyatı Soru Sayısı	Oran %
8	Milli Eğitim	72	4	5.55

Tablo 44 incelendiğinde ders kitabında toplam 72 soru olduğu görülmektedir. 72 soru içerisinde 4 tanesi halk edebiyatı ile ilgilidir. Halk edebiyatına ait soru sayısının toplam soru sayısı içindeki oranı % 5.55'dir.

4.10. Genel Tablo

Çalışmanın bu kısmında ders kitaplarındaki metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularının sayısı ile bu metin, etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme soruları içinde halk edebiyatı ile ilgili olanlarının sayısı ve oranı verilmiştir.

4.10.1. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinlerinin Genel Tablosu

Tablo 45. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Metin Sayısı	Halk Edebiyatı Metin Sayısı	Oran %
7	Dersdestek	81	20	24.69
7	MEB-2	61	13	21.31
5	MEB	69	12	17.39
8	MEB	60	10	16.66
7	MEB-1	61	10	16.39
6	Eksen	56	9	16.07
6	MEB	89	14	15.73

Araştırmanın örneklemini oluşturan 7 ders kitabı arasında kullanılan toplam metin sayılarına bakıldığında 6. sınıf MEB ile 7. sınıf Dersdestek Yayınları'na ait ders kitaplarında diğer kitaplara göre daha fazla metne yer verildiği görülmektedir. Fakat 6. sınıf MEB Yayınları toplam halk edebiyatı metin sayısı bakımından 2. sırada olmasına rağmen % 15.73'lük oranla halk edebiyatı metinlerine en düşük oranda yer veren kitap olmuştur. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında 6. sınıf MEB Yayınları'nda diğer ders kitaplarına göre çok daha fazla metnin olması etkili olmuştur. Dersdestek Yayınları ise en fazla metnin kullanıldığı 2. kitap olmasına rağmen diğer kitaplardan çok daha fazla halk edebiyatı metnine yer verdiği için % 24.69'luk oranla en yüksek orana sahip olan kitap olmuştur. Dersdestek Yayınları'ndan sonra 7. sınıf MEB-2 Yayınları % 21.31 ile ikinci sırada yer almaktadır.

7. sınıf MEB-1, MEB-2, 5, 8. sınıf MEB ve 6. sınıf Eksen Yayınları'na ait ders kitaplarında kullanılan metin sayıları birbirine çok yakındır. Hatta 7. sınıf MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'nda kullanılan metin sayıları eşittir. Ders kitaplarının tamamında metin sayıları açısından bir standarttan söz edilemese de bu 5 kitap arasında belli bir standarttan söz edilebilir.

4.10.2. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Etkinliklerin Genel Tablosu

Tablo 46. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Etkinlikleri

Sınıf	Yayınevi	Toplam Etkinlik Sayısı	Halk Edebiyatı Etkinlik Sayısı	Oran %
7	Dersdestek	310	28	9.03
6	MEB	234	21	8.97
5	MEB	252	17	6.74
6	Eksen	234	15	6.41
7	MEB-1	259	15	5.79
8	MEB	250	14	5.6
7	MEB-2	269	13	4.83

Dersdestek Yayınları'na ait kitapta diğer kitaplara göre çok daha fazla etkinlik yer almaktadır. Dersdetek Yayınları halk edebiyatı ile ilgili etkinlik sayısı bakımından da en iyi durumda olan kitaptır. Ayrıca Dersdestek Yayınları halk edebiyatına ait etkinlik sayısının toplam etkinlik sayısı içindeki oranı % 9.03 ile en yüksek olan kitaptır. 7. sınıf Milli Eğitim-2 Yayınları'na ait ders kitabı ise % 4.83'lük oranla halk edebiyatı ile ilgili etkinliğe yer verme oranının en düşük olduğu kitap olmuştur.

6. sınıf Milli Eğitim ve Eksen Yayınları'ndaki toplam etkinlik sayısı aynı, fakat halk edebiyatı ile ilgili etkinliğe yer verme sayı ve oranları farklıdır. 6. sınıf MEB Yayınları'na ait ders kitabının % 8.97'lik oranla 2. sırada yer alması ders kitabındaki etkinlik sayısının az olmasından dolayıdır.

5 ve 8. sınıf MEB, 6. sınıf Eksen ve 7. sınıf Milli Eğitim-1 Yayınları'na ait ders kitaplarında toplam etkinlik sayısı ile halk edebiyatı ile ilgili etkinliğe yer verme sayı ve oranları birbirine yakındır.

4.10.3. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışmalarının Genel Tablosu

Tablo 47. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Hazırlık Çalışmaları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Hazırlık Ç. Sayısı	Halk Edebiyatı Hazırlık Ç.Sayısı	Oran %
8	MEB	63	13	20.63
5	MEB	52	8	15.38
7	Dersdestek	77	11	14.28
6	Eksen	86	10	11.62
6	MEB	63	7	11.11
7	MEB-2	55	5	9.09
7	MEB-1	56	5	8.92

Tablo 47 incelendiğinde MEB Yayınları'na ait ders kitaplarının tamamında toplam hazırlık çalışması sayıları birbirine çok yakındır. Eksen ve Dersdestek Yayınları'na ait ders kitaplarında ise MEB Yayınları'na ait ders kitaplarına göre çok daha fazla hazırlık çalışmasına yer verildiği görülmektedir. Bu durumun sonucu oranlara farklı şekilde yansımıştır. Dersdestek ve Eksen Yayınları'na ait ders

kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmalarının 5. sınıf ders kitabından daha fazla olmasına rağmen bu kitaplar oran olarak 5. sınıf ders kitabının gerisinde kalmışlardır. Her ne kadar 5. sınıf ders kitabı oran olarak Dersdestek ve Eksen Yayınları'ndan daha önde olsa da toplam hazırlık çalışması ve halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışması sayılarına bakıldığında Dersdestek ve Eksen Yayınları'nın 5. sınıf ders kitabından daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Aynı şekilde 8. sınıf ders kitabı ile Dersdestek ve Eksen Yayınları'na ait ders kitaplarındaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışması sayıları birbirine çok yakınken 8. sınıf ders kitabında daha az hazırlık çalışması sayısı olduğu için 8. sınıf ders kitabı % 20.63'lük oranla 1.sırada yer almıştır.

7. sınıf MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'na ait ders kitapları ise % 9.09 ve % 8.92'lik oranla halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmalarına yer verme oranının en düşük olduğu kitaplardır.

4.10.4. Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Sorularının Genel Tablosu

Tablo 48. Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Tema Sonu Değerlendirme Soruları

Sınıf	Yayınevi	Toplam Soru Sayısı	Halk Edebiyatı Soru Sayısı	Oran %
5	MEB	64	4	6.25
8	MEB	72	4	5.55
7	MEB-1	62	3	4.83
6	Eksen	63	3	4.76
6	MEB	79	2	2.53
7	Dersdestek	75	1	1.33
7	MEB-2	73	-	-

5. sınıf MEB, 6. sınıf Eksen ve 7. sınıf MEB-1 Yayınları'na ait ders kitaplarındaki toplam tema sonu değerlendirme soru sayıları birbirine çok yakındır. Aynı şekilde 7. sınıf MEB-2 ile Dersdestek ve 6 ve 8. sınıf MEB Yayınları'na ait ders kitaplarındaki toplam tema sonu değerlendirme soru sayıları da birbirine çok yakındır. 5 ve 8. sınıf ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili soru sayısı aynıdır. 5. sınıf ders

kitabı % 6.25, 8. sınıf ders kitabı % 5.55'lik oranla diğer ders kitaplarından daha iyi durumda gözükmetedir. Fakat genel olarak bakıldığında tüm ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili soru sayısı çok az ayrıca halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme sorusuna yer verme oranları da çok düşüktür. Hatta 7. sınıf MEB-2 Yayınları'nda halk edebiyatı ile ilgili soru bulunmamaktadır.

5. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ortaokul 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı türlerine ne kadar yer verildiği araştırılmış ve elde edilen sonuçlar istatistiksel analizlerle yorumlanmıştır. Araştırma içerik çözümlemesi tekniklerinden kategorisel analiz tekniğine göre yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2018–2019 eğitim-öğretim yılında okutulmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca kabul edilerek Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 5.sınıf için bir, 6. sınıf için iki, 7. sınıf için üç ve 8. sınıf için bir Türkçe kitabı olmak üzere toplam 7 Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır.

Söz konusu ders kitapları taranarak kitaplardaki halk edebiyatı metinleri ve halk edebiyatı ile ilgili etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme soruları belirlenmiştir. Elde edilen bulgular tablolarda gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Önce her sınıf seviyesindeki ders kitapları ayrı ayrı gösterilerek ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinlerinin türleri, halk edebiyatı ile ilgili etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme soruları tespit edilip tablo halinde gösterilmiştir. Ardından ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı türlerinin metin, etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme sorularında kullanım sıklıkları tablo haline getirilmiştir. Daha sonra halk edebiyatı metinlerinin sayısı ve tüm metinler arasındaki oranları ile halk edebiyatı ile ilgili etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme sorularının sayıları ve tüm etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme soruları arasındaki oranları tablo halinde sunulmuştur.

Bu bölümde incelenen ders kitaplarından elde edilen bulgularla birlikte ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5.1. Metinler Açısından Sonuç, Tartışma ve Öneriler

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 3'ü okuma, 1'i dinleme/izleme, 1'i serbest okuma metni olmak kaydıyla toplamda 40 metne yer verileceği ifade edilerek, ders kitaplarındaki tema sayısına ve

temalarda işlenecek metin sayılarına bir standart getirilmiştir. Fakat çalışmaya ders kitaplarındaki etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularında yer verilen metinler de dahil edildiğinden ortaya farklı metin sayıları çıkmıştır. 5. sınıf ders kitabında 69, 6. sınıf ders kitaplarında MEB Yayınları'nda 89, Eksen Yayınları'nda 56, 7. sınıf ders kitaplarında MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'nda 61, Dersdestek Yayınları'nda 80, 8. sınıf ders kitabında 60 metin kullanılmıştır.

Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin sayılarına bakıldığında bir standardın olmadığı görülmektedir. Metin sayısı sadece 7. sınıf MEB-1 ve MEB-2 Yayınları'na ait ders kitaplarında eşittir. En çok metin 6. sınıf MEB Yayınları'na ait ders kitabında kullanılırken, en az metin ise 6. sınıf Eksen Yayınları'na ait ders kitabında kullanılmıştır. Birden fazla ders kitaplarının bulunduğu 6 ve 7. sınıf düzeyindeki ders kitapları arasında metin sayıları bakımından ciddi farklılıklar vardır. Ders kitaplarında kullanılan metin sayısının aynı sınıf düzeyindeki kitaplarda bile bu kadar farklı olması kimi öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha az metinle karşılaşacağı anlamına gelmektedir. Bu durum ders kitapları açısından bir eksiklik olarak kabul edilebilir. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda tema sayısına ve temalarda işlenecek metin sayılarına getirilen standart, ders kitaplarındaki etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularında kullanılacak metin sayılarına da getirilmelidir. Bu şekilde her sınıf düzeyindeki öğrencilerin aynı sayıda metin ile karşılaşması sağlanacaktır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan ders kitapları arasında halk edebiyatı metni en çok, "20" metinle 7. Sınıf Dersdestek Yayınları'ndadır. Bu kitaptaki halk edebiyatı metinlerinin toplam metinler içindeki oranı % 24.69'dur. Dersdestek Yayınları'ndan sonra 6.sınıf MEB Yayınları'na ait ders kitabı toplam 14 halk edebiyatı metniyle 2. sırada yer alsa da % 15.73 oranla halk edebiyatı metinlerine yer verme oranı en düşük olan kitap olmuştur. 6. sınıf MEB Yayınları'nda diğer ders kitaplarına göre daha fazla metin kullanıldığı için bu şekilde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Diğer ders kitaplarındaki oranlar, % 21.31, % 17.39, % 16.66, % 16.39, % 16.07 şeklindedir. Oransal olarak bakıldığında sadece 7. sınıf Dersdestek ve MEB-2 Yayınları'nda % 20 oranın üstüne çıkılmıştır. Diğer ders kitaplarında oranlar % 18 ile % 16 oranları arasındadır. 7. sınıf Dersdestek ve MEB-2 ile 6. sınıf MEB Yayınları'na ait ders kitapları kullanılan metin ile halk edebiyatı metin sayısına bakıldığında diğer kitaplara göre daha iyi durumdadır.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi Türkçe ders kitaplarında halk edebiyatı metinlerine yer verme oranları düşük, kitaplardaki halk edebiyatı metinlerinin sayısı yetersizdir. Aynı sonuçlara Topçuoğlu (2006), Gökahmetoğlu (2010) Nurses (2014) de ulaşmıştır.

Ders kitaplarında 33 halk şiiri, 14 fabl, 14 fıkra, 12 masal, 8 halk tiyatrosu, 4 efsane, 2 halk hikayesi ve 1 destan türüne yer verilmiştir. Halk şiiri, fabl, masal ve fıkra türleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlarda yer almıştır. Bundan dolayı halk şiiri, fabl, masal ve fıkra metinlerine ders kitaplarının tamamında yer verilmiştir. Destan, efsane, halk tiyatrosu ve halk hikayesi metinlerine ise ders kitaplarının bir kısmında yer verilmiş bir kısmında yer verilmemiştir. Ders kitaplarında ninni, ortaoyunu, meddah ve kukla metinlerine ise yer verilmemiştir.

Halk şiiri ders kitaplarında en çok yer alan türdür. Ayrıca sayıca diğer türlerden çok daha fazladır. 33 halk şiirinin 9'u 6. sınıf MEB, 8'i 7. sınıf MEB-2 Yayınları'ndadır. Bu ders kitaplarında diğer kitaplara göre daha fazla halk şiirine yer verilmiştir. Ders kitaplarındaki halk şiirlerin çoğu uyaklı ve hece ölçüsü ile yazılmış şiirlerden oluşmaktadır. Diğer halk şiirleri türkü türündedir. Halk şiirleri içerisinde 1 de mani bulunmaktadır. 7. sınıf Dersdestek Yayınları ders kitapları içerisinde mani metnine yer veren tek kitaptır.

Ders kitaplarında halk şiirinden sonra en çok yer alan tür fabl ve fıkradır. Fabllar ilgi çekici metinler olduğu için okuma alışkanlığı kazanılmasındaki rolleri önemlidir. Ayrıca fablların değerler eğitiminde, güzel davranışların kazanılmasındaki işlevinden dolayı ders kitaplarında yer alması olumludur. Ders kitaplarında yer verilen 14 fıkranın 13'ünün Nasreddin Hoca'ya ait olması dikkat çekicidir. 6 ve 8. sınıf MEB ile 7. sınıf MEB-2 Yayınları'na ait ders kitaplarında sadece 1 fıkraya yer verilmiştir. Fıkraların eğlendirici yönünün yanında sorgulayan, düşündüren eğitici ve öğretici işlevi de bulunmaktadır. Fıkra oyunlaştırma (drama) yöntemine uygun olduğu için fıkra ile öğrenciler sahnede kendilerini ifade etmeyi, kelimeleri doğru telaffuz etmeyi öğrenirler. Böylece özgüven kazanırlar. Bu yüzden öğrenciler fıkra metinleri ile daha fazla karşılaşmalıdır.

Masal türüne en çok 5. sınıf ders kitabı ile 7. sınıf Dersdestek Yayınları'nda yer verilmiştir. Diğer ders kitaplarında birer tane masal metinlerinin olduğu görülmektedir. Her ne kadar 6. sınıftan sonra çocuğun masala olan ilgisi azalsa da

masalların eğitici, öğretici ve ders verici özelliklerinin olması aynı zamanda kelime hazinesine olan katkısı düşünüldüğünde masal metinlerinin ders kitaplarında her sınıf seviyesinde olması gerekir. Bu açıdan bakıldığında incelenen ders kitaplarında 7 ve 8. sınıf seviyelerinde de masal metnine yer verilmesi olumlu bir durumdur. Çocukların yaş ve gelişim özelliklerine baktığımızda masal metinlerinin en çok 5 ve 6. sınıf ders kitabında olması beklenilir. Fakat ders kitapları incelendiğinde masal metinlerine 5. sınıf ders kitabında 6. Sınıf ders kitaplarına göre daha fazla yer verildiği görülmektedir. Bu yüzden 6. sınıf ders kitaplarında masal metinlerinin sayısı artırılmalıdır. Türkben (2018) de çalışmasında masal türünün ders kitaplarında yeterli sayıda olmadığını ifade etmiştir.

8. sınıf ders kitabı dışındaki tüm ders kitaplarında halk tiyatrosu metni yer almaktadır. Kazanımlarda Halk tiyatrosu değil tiyatro türü yer almıştır. Bu da gösteriyor ki ders kitabı yazarları tiyatro metinlerini halk tiyatrosu örneklerinden seçmişlerdir. Ders kitaplarında halk tiyatrosu olarak sadece Karagöz'e (gölge oyunu) yer verildiği görülmektedir. Meddah, kukla ve orta oyununa yer verilmemiştir. Öğrencilerin bu ürünlerle hiç karşılaşmaması bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Karagöz gibi orta oyunu, meddah ve kukla türlerine de ders içinde yer verilmelidir. Çünkü bu türler öğrencilerin derse olan ilgisini artırır. Değerlerin aktarımı ve özümsemesinde bu ürünlerin önemli işlevleri vardır. Eğlenceli, ilgi çekici ve eğitici yönü bulunan bu ürünler ders kitaplarında yer almalıdır. Ayrıca diğer ders kitaplarında olduğu gibi 8. sınıf ders kitabında da halk tiyatrosu metni olmalıdır.

5. sınıf Milli Eğitim, 6. sınıf Eksen ve 7. sınıf Dersdestek Yayınları'nda efsane türüne yer verilmemiştir. Diğer ders kitaplarında birer tane efsane metni yer almaktadır. Halk hikayesi ise sadece 5. sınıf ders kitabı ile 7. sınıf Milli Eğitim-2 Yayınları'na ait ders kitaplarında birer tane bulunmaktadır. İki halk hikayesi de Dede Korkut hikayelerine aittir. Diğer ders kitaplarında halk hikayesi türü yer almamaktadır. Tarihimizin ve kültürümüzün en önemli eserlerinden biri olan Dede Korkut Hikâyelerine incelenen ders kitaplarının sadece 2'sinde yer verilmesi bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Dede Korkut hikayeleri ana dili öğretimi, kültürün devamının sağlanması ve değerler eğitimi için önemlidir. Dede korkut hikayeleri ile ortaokul öğrencilerine aile birliğine önem verme, alçak gönüllülük, kahramanlık, fedakarlık gibi değerleri öğretebiliriz. Çocuklarımız böyle bir kültür hazinesinden mahrum edilmemelidir. Bundan dolayı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nı hazırlayanlar Dede

Korkut Hikâyeleri metinlerini de kazanımlar arasına almalı, ayrıca ders kitabı yazarları bu hikâyelere her sınıf seviyesinde yer vermelidirler.

Türkçe ders kitaplarında destan türü sadece 8. sınıf ders kitabında yer almaktadır. Ayrıca destan türüne Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki 8. sınıf kazanımlarında da yer verilmiştir. Diğer ders kitaplarında destanlara yer verilmemesinin önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir. Destanların kendi milletimize ait olan kahramanlarımızı tanımada, milli kimliğin ve bilincin oluşmasında önemli işlevleri vardır. Bundan dolayı Türkçe ders kitaplarında her sınıf seviyesinde mutlaka yer almalıdırlar. Ortaokul öğrencileri, içinde olağanüstü olayların yer aldığı edebî eserlerden hoşlanmaya başlarlar. Bu yüzden bu dönemde onları destan, efsane ve halk hikayesi gibi halk edebiyatı türleri ile karşı karşıya getirmek doğru olacaktır. Bu türlere ortaokul kademesinin her yılında yer verilmelidir.

Türkçe Öğretim Programında ders kitaplarında olması gereken türler belirlenmelidir. Bu türler içerisinde mutlaka halk edebiyatı ürünleri olmalı ve halk edebiyatı türlerine yer verilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Ders kitabı yazarları bu konuda daha duyarlı davranmalı, halk edebiyatı türlerine daha fazla yer vermelidir. Ayrıca Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı türleri çeşitlendirilmeli, her sınıf seviyesindeki öğrenciler farklı halk edebiyatı türleri görebilmelidir. Bu nedenle ders kitaplarında halk edebiyatı metinlerinin sayısı arttırılmalıdır.

5.2. Etkinlikler Açısından Sonuç ve Öneriler

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde ders kitaplarından kadar etkinliğe yer verileceği ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum ders kitaplarındaki etkinlik sayılarının farklı olmasına neden olmuştur. Ders kitaplarında 5. sınıf ders kitabında 252, 6. sınıf ders kitaplarında Millî Eğitim ve Eksen Yayınları'nda 234, 7. sınıf ders kitaplarında Millî Eğitim-1 Yayınları'nda 259, Dersdestek Yayınları'nda 310, Millî Eğitim-2 Yayınları'nda 269, 8. sınıf ders kitabında 250 etkinlik yer almaktadır.

Millî Eğitim ve Eksen Yayınları'na ait 6.sınıf ders kitaplarında etkinlik sayıları eşittir. Diğer ders kitaplarında yer alan etkinlik sayılarına bakıldığında bir standardın olmadığı görülmektedir. En fazla etkinlik 7. Sınıf Dersdestek Yayınları'na ait ders kitabında yer alırken, en az etkinlik ise 6. sınıf ders kitaplarında yer almıştır. 7. sınıf

Dersdestek Yayınları'ndaki etkinlik sayısı, diğer ders kitaplarındaki etkinlik sayılarına göre çok daha fazladır. Farklı yayınevlerine ait 7. sınıf düzeyindeki ders kitapları arasında etkinlik sayıları bakımından farklılıklar vardır. 7. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerin sayısının farklı olması kimi öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha az etkinlikle karşılaşacağı anlamına gelmektedir. Aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin bir kısmının diğerlerine göre daha az etkinliklerle karşılaşmaları ders kitapları açısından bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Bu nedenle Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda her sınıf düzeyindeki ders kitaplarında yer alacak etkinliklerin sayılarına bir standart getirilmelidir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan ders kitapları arasında halk edebiyatı ile ilgili en çok etkinlik, 28 etkinlikle 7. Sınıf Dersdestek Yayınları'nda yer almaktadır. Bu kitaptaki halk edebiyatı ile ilgili etkinliklerin toplam etkinlikler içindeki oranı % 9.03'dür. Ders kitapları arasında halk edebiyatı ile ilgili en az etkinlik 13 etkinlikle 7. sınıf MEB-2 Yayınları'nda bulunmaktadır. Bu kitaptaki halk edebiyatına ait etkinlik sayısının toplam etkinlik sayısı içindeki oranı % 4.83'tür. Diğer ders kitaplarındaki oranlar % 8.97, % 6.74, % 6.41, % 5.79, % 5.6 şeklindedir. Oransal olarak bakıldığında 7. sınıf MEB-2 Yayınları dışındaki kitaplarda % 5 oranın üstüne çıkmıştır.

Ders kitaplarındaki etkinliklerde halk edebiyatı ile ilgili 63 deyim, 20 atasözü 10 fıkra, 9 halk şiiri, 7 karagöz, 7 masal, 5 fabl, 1 efsane ve 1 tekerleme bulunmaktadır. Deyim ve atasözü tüm ders kitaplarındaki etkinliklerde yer alan türlerdir. Deyim ile ilgili etkinlik sayısının diğer halk edebiyatı türlerine göre çok daha fazla olması dikkat çekicidir. Ders kitaplarında, metinlerde olduğu gibi etkinlikte de halk tiyatrosu olarak sadece Karagöz vardır. 7. sınıf MEB-1 Yayınları ders kitapları içerisinde tekerleme ile ilgili etkinliğe yer veren tek kitaptır. Ders kitaplarındaki etkinliklerde, destan, bilmece, mani , ninni, kukla, meddah, ortaoyunu, ve halk hikayesi ürünlerine yer verilmemiştir.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili etkinliklere yer verme oranları düşük ve kitaplardaki halk edebiyatı ile ilgili etkinlik sayısı yetersizdir.

5.3. Hazırlık Çalışmaları Açısından Sonuç ve Öneriler

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde ders kitaplarında etkinliklerde olduğu gibi ne kadar hazırlık çalışmasına yer verileceği ile ilgili bir bilgi

bulunmamaktadır. Ders kitaplarında 5. sınıf ders kitabında 52, 6. sınıf ders kitaplarında MEB Yayınları'nda 63, Eksen Yayınları'nda 86, 7. sınıf ders kitaplarında MEB-1 Yayınları'nda 56, Dersdestek Yayınları'nda 77, MEB-2 Yayınları'nda 55, 8. sınıf ders kitabında 63 hazırlık çalışması yer almaktadır.

Hazırlık çalışması sayıları sadece 6 ve 8. sınıf MEB Yayınları'na ait ders kitaplarında eşittir. 6. sınıf Eksen Yayınları'ndaki hazırlık çalışması sayısı, diğer ders kitaplarındaki hazırlık çalışması sayılarına göre daha fazladır. Hazırlık çalışması sayısının en az olduğu kitap 5. sınıf ders kitabıdır. Birden fazla ders kitaplarının bulunduğu 6 ve 7. sınıf düzeyindeki ders kitapları arasında hazırlık çalışması sayıları bakımından farklılıklar vardır. 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları sayılarının farklı olması kimi öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha az hazırlık çalışmasından karşılaşacağı anlamına gelmektedir. Aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin bir kısmının diğerlerine göre daha az hazırlık çalışması ile karşılaşmaları ders kitapları açısından bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Bu nedenle Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ders kitaplarında her sınıf düzeyinde yer alacak hazırlık çalışması sayılarına bir standart getirilmelidir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan ders kitapları arasında halk edebiyatı ile ilgili en çok hazırlık çalışması, 13 çalışmayla 8. sınıf ders kitabında yer almaktadır. Bu kitaptaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmalarının toplam çalışmalar içindeki oranı % 20.63'tür. Ders kitapları arasında halk edebiyatı ile ilgili en az hazırlık çalışması 5 çalışmayla 7. sınıf MEB-1 Yayınları'nda yer almaktadır. Bu kitaptaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmalarının toplam çalışmalar içindeki oranı % 8.92'dir. Diğer ders kitaplarındaki oranlar % 15.38, % 14.28, % 11.62, % 11.11, % 9.09 şeklindedir. Oransal olarak bakıldığında 5 ve 8. sınıf ders kitaplarında % 15'in üstüne çıkmış, diğer kitaplarda % 15'in altında kalmıştır.

Ders kitaplarındaki hazırlık çalışmalarında halk edebiyatı ile ilgili 19 atasözü, 7 fabl, 6 deyim, 6 halk şiiri, 5 fıkra, 5 halk tiyatrosu, 2 bilmece, 2 efsane, 2 halk hikayesi, 2 destan, 2 tekerleme ve 1 masal bulunmaktadır. Atasözü ders kitaplarındaki hazırlık çalışmasında en çok yer alan türdür. Hazırlık çalışmasında metin ve etkinliklerde olduğu gibi tüm kitaplarda yer alan bir tür bulunmamaktadır. Etkinliklerde çok sayıda yer alan Deyim türü hazırlık çalışmasında çok az yer almıştır. Bir başka dikkat çeken husus ders kitaplarında bilmece türü ile ilk defa hazırlık

çalışmasında karşılaşılmıştır. Ders kitapları arasında 6. sınıf Eksen Yayınları bilmece türüne yer veren tek kitaptır. Tekerleme türünde etkinliği bulunan 7. sınıf MEB-1 Yayınları'nda tekerleme ile ilgili hazırlık çalışması da bulunmaktadır. Türkçe ders kitaplarında, etkinliklerde olduğu gibi hazırlık çalışmalarında da halk tiyatrosu olarak sadece Karagöz vardır. Hazırlık çalışmalarındaki halk hikayeleri de Dede Korkut hikayeleri ile ilgilidir.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışmasına yer verme oranları düşük ve kitaplardaki halk edebiyatı ile ilgili hazırlık çalışması sayısı yetersizdir.

5.4. Tema Sonu Değerlendirme Soruları Açısından Sonuç ve Öneriler

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda tema sonu değerlendirme soruları ile ilgili de bir bilgi bulunmamaktadır. Ders kitaplarında 5. sınıf ders kitabında 64, 6. sınıf ders kitaplarında Millî Eğitim Yayınları'nda 79, Eksen Yayınları'nda 63, 7. sınıf ders kitaplarında Millî Eğitim-1 Yayınları'nda 62, Dersdestek Yayınları'nda 75, Milli Eğitim-2 Yayınları'nda 73, 8. sınıf ders kitabında 72 tane tema sonu değerlendirme sorusu yer almaktadır. Ders kitaplarında yer alan tema sonu değerlendirme soru sayılarına bakıldığında bir standardın olmadığı görülse de, soru sayıları arasında ciddi bir farkın olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan ders kitapları arasında halk edebiyatı ile ilgili en çok soru sayısı, 4 soru ile 5 ve 8. sınıf MEB Yayınları'nda yer almaktadır. Bu kitaplardaki halk edebiyatı ile ilgili soru sayısının toplam sorular içindeki oranları 5. sınıf MEB Yayınları'nda % 6.25, 8. sınıf MEB Yayınları'nda %5.55'dir. Ders kitapları arasında halk edebiyatı ile ilgili en az soru sayısı 1 soru ile 7. Sınıf Dersdestek Yayınları'nda bulunmaktadır. Bu kitaptaki halk edebiyatı ile ilgili soru sayısının toplam sorular içindeki oranı % 1.33'tür. Diğer ders kitaplarındaki oranlar %4.83, %4.76, %2.53, şeklindedir. Oransal olarak bakıldığında 5 ve 8. sınıf MEB Yayınları'nda %5 oranın üstüne çıkmıştır. Diğer 4 ders kitabında oranlar %5'in altında kalmıştır.

Ders kitaplarındaki tema sonu değerlendirme sorularında halk edebiyatı ile ilgili 13 deyim, 3 atasözü ve 1 Karagöz bulunmaktadır. Deyimler etkinlikler de olduğu gibi ders kitaplarındaki tema sonu değerlendirme sorularında da en çok yer alan türdür.

7.sınıf MEB-2 Yayınları dışındaki tüm ders kitaplarında deyim ile ilgili soru yer almaktadır. Atasözü ile ilgili ise sadece 5 ve 8. sınıf ders kitaplarında soru bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan ders kitapları içerisinde, 6. sınıf Eksen Yayınları, tema sonu değerlendirme sorularında atasözleri ve deyimler dışında farklı bir halk edebiyatı türüne yer veren tek kitaptır.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme sorusuna yer verme oranları ile kitaplardaki halk edebiyatı ile ilgili tema sonu değerlendirme soru sayısının çok yetersiz olduğu söylenebilir. Ayrıca ders kitaplarında halk edebiyatı ile ilgili türlerin en az tema sonu değerlendirme sorularında olduğu görülmektedir.

5.5. Kitap Yazarları ve Türkçe Öğretim Programını Hazırlayanlara Öneriler

Altıncı ve yedinci sınıf ders kitapları farklı yayınevlerince hazırlandığı için metin sayıları ile halk edebiyatı metinlerinin sayıları ve türleri açısından farklılıklar bulunmaktadır. Metin sayıları ile halk edebiyatı metinlerinin dağılımlarının verildiği tablolardan da görüleceği gibi ders kitapları arasında tutarsızlıkların olduğu ortadadır. Türkben (2018) de çalışmasında bu tutarsızlıklara değinmiştir. Aynı durum ders kitaplarındaki etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme soruları için de söz konusudur. Ders kitapları birden fazla yayın tarafından basılacak ise yer verilecek metin, etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme soru sayıları çok farklı olmamalı, halk edebiyatı türlerinin benzer nitelikte ve sıklıkta olmasına dikkat edilmelidir.

Ders yazarları kitaplarda yer verilecek türlerde halk edebiyatı ürünlerinden daha fazla yararlanmalıdır. Kitap hazırlama aşamasında, metin, etkinlik, hazırlık çalışması, tema sonu değerlendirme sorularının sayısının tutarlı olacak bir şekilde belirlenmesi ve her sınıf düzeyinde halk edebiyatı türlerinin ne sıklıkla yer alması gerektiği konusunda, bu alanda uzman kişilerin görüşlerine ve desteğine başvurulmalıdır.

Türkçe öğretiminde değer aktarımında halk edebiyatı metinleri önemli bir yer tutmaktadır. Türkçe dersinde kullanılan halk edebiyatı metinleriyle öğrencilere milli ve evrensel değerler sunulmaktadır. Ayrıca çocukların sözcük dağarcıklarını artırmak,

dil gelişimlerini hızlandırmak ve onların iyi bir okuyucu olmalarını sağlamak için halk edebiyatı ürünlerinden daha fazla faydalanmak gerekmektedir. Bu ürünler, çocukların ana dili eğitimine katkıda bulunmakta, onların dil gelişimlerini pekiştirmektedir. Ders kitaplarında halk edebiyatına yeterince yer verilmemesi öğrencilerin ana dili eğitimlerinde, dolayısıyla kültür eğitimlerinde kültürümüzün en önemli ürünleriyle karşılaşmaması anlamına gelmektedir. Ders kitabı yazarları bu duruma dikkat etmeli ve öğrencilerimizi kültürümüzü aktaran bu eserlerle daha çok buluşturmalıdır.

Türkçe Öğretim Programı'nda halk edebiyatına yer verilmeli veya programda bir açıklama yapılarak halk edebiyatı türlerine de yer verilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Çocukların yaş seviyeleri ile ilgi ve ihtiyaçları göz önünde tutularak her sınıf seviyesi için hangi halk edebiyatı türünden yararlanılması gerektiği öğretim programında düzenlenmelidir.

Türk milleti zengin bir kültüre sahiptir. Milletimizin duygu dünyasındaki derinlik ve zenginlik, sözlü kültür ürünlerinde belirgin olarak ortaya çıkar. Etkili ve önemli bir kaynak olan halk edebiyatından, eğitimcilerimiz yeterince yararlanmalıdır. Sosyal ve kültürel değerlerin aktarılması hususunda halk edebiyatı ürünlerinin ne kadar önem arz ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Türkçe Öğretim Programı'nda ders kitaplarında halk edebiyatı metinlerine yer verilmesi zorunlu hale gelmelidir. Metinlerde olduğu gibi etkinlik, hazırlık çalışması ve tema sonu değerlendirme sorularında da halk edebiyatı ürünlerine daha fazla yer verilmelidir. Bu hususlara dikkat edip Türkçe Öğretim Programı en iyi şekilde planlanarak hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. A. (2016). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınları
- Aktaş, Ş. (2015). *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili* (2. Baskı). Ankara: Kurgan Edebiyat.
- And, M. (1969). *Geleneksel Türk Tiyatrosu Kukla, Karagöz, Ortaoyunu*. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Artun, E. (2011). *Türk Halk Edebiyatına Giriş* (6. Baskı). Adana: Karahan Yayınları.
- Artun, E. (2014). *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*. Adana: Karahan Kitabevi
- Aslan, D. F. (2013). *Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar (İnceleme Metin)*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Aslan, E. (2008). *Türk Halk Edebiyatı* (1. Baskı). Ankara: Akademi Yayınları.
- Atalay, B. (2011). *Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydemir, E. (2018). *Latife Tekin'in Romanlarındaki Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Unsurları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Ayrancı Bağcı, B. (2017). Ninnilerin Öğretici Yönleri ve Türkçe Eğitimindeki Yeri Hakkında Türkçe Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Bozok Üniversitesi Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* (59), 266-282.
- Baki, Y. (2011). *Mevlana'nın Mesnevi'sinde Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü*. Yüksek Lisans Tezi, Rize Üniversitesi, Rize.
- Batur, S. (1998). *Açıklamalı-Örnekli Türk Halk Edebiyatı* (1. Basım). İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.

- Bilgin, N. (2000). *İçerik Analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Binyazar, A. (1991). *Dede Korkut*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Cin, Z. (2012). *Ortaöğretim Türk Edebiyatı Ders Kitaplarında Yer Alan Halk Edebiyatı Metinlerinin Türk Edebiyatı Öğretim Programındaki Kazanımlar Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Çiftçi, G. (2010). *Mehmet Akif Ersoy'un "Safahat" Adlı kitabının Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Demir, T ve Özdemir, B (2013). Türkçe Eğitiminde Karagöz / Gölge Oyunları ile Değer Öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi* (25), 57-89.
- Demirel, Ş., Çeçen M.A., Seven, S., Tozlu, N. ve Uludağ, M.E.(2011). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Derdiyok, İ. Ç. (2003). Sadi'nin Bostanı ve Ezop Masallarında Ortak Temalar. *Çukurova Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (12), 1-14.
- Derman, S. (2002). Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masalların Kullanılması. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Duran, E ve Ercan, E. (2018). Fablların Değer Eğitimindeki Önemi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi* (21), 31- 43.
- Duymaz, A. (2002). *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çiçekler, S. (2006). Anadil (Türkçe) öğretiminde fıkra metinlerinin kullanılması. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya
- Elçin, Ş. (1981). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fedakar, P. D. (2008). *Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir

- Gökahmetoğlu, E. (2010). *İlköğretim 6-8 Sınıf Türkçe Kitap Setlerinde Türk Halk Edebiyatı Türleri ile Türkçe Öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara
- Günay, D. (2013). *Metin bilgisi*. İstanbul: Papatya Bilim Yayınevi
- Güneş, F. (2013). Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11, 603-637.
- Gürel, Z. Temizyürek, F. Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk Edebiyatı* (1. Basım). Ankara: Öncü Kitap
- Güzel, A ve Torun, A. (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A ve Torun, A. (2005). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı 3.Basım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hatipoğlu, V. (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kapucu, S. (2016). *Kemal Bilbaşar'ın Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Unsurları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van
- Karakaş, A. (2009). Anonim Türk Halk Edebiyatı Ürünlerinden Bilmecenin Çocuk Edebiyatına Katkıları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 45-54.
- Karakuş, İ. (2000). *Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Sistem Ofset Yayınları.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri* (1. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, N. (2003). Dede Korkut Destanlarında Manzum Kısımların Şiirsel Özellikleri. *Türkbilig*, (5) 65-66.
- Kırbaç, S. (1999). *Dedem Korkut*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Mazıcı, B. (2012). *Safranbolu İlçesi Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

- Nurses, N. (2014). *Ortaokul 6-8. Sınıflarda Türkçe Dersinde Yer Alan Halk Edebiyatı Ürünlerinin Öğrencilerin Bilişsel Gelişimine Uygunluğu*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Oğuz, Ö. M., Ekici, M., Aça, M., Arslan, M., Düzgün, Dilaver., Akarpınar R.B., Eker, Öğüt, G., Ercan, M.A., Özkan, S.T. (2004). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (2. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Oğuz, Ö. M., Ekici, M., Aça, M., Arslan, M., Düzgün, Dilaver., Akarpınar R.B., Eker, Öğüt, G., Ercan, M.A., Özkan, S.T. (2015). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (12. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Öğülmüş, S. (1991). İçerik Çözümlemesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 213-228.
- Ören, A. (2011). *Ortaöğretim Türk Edebiyatı ve Dil ve Anlatım Ders Kitaplarında Yer Alan Halk Edebiyatı Metinleri Üzerine İncelemeler*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Sakaoğlu, S. (2003a). *Masal Araştırmaları* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2003b). *Türk Gölge Oyunu Karagöz* (2. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin, A. B. (2009). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Şimşek, E. B. (2010). *Arslanköy (Mersin) ve Çevresinde Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şimşek, T. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı(1-8.sınıflar)*. Ankara.
- Topçuoğlu, F. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Halk Edebiyatı Metinlerindeki Metin Sonu Sorularının Temel Eğitim Türkçe*

Programında Amaçlanan Davranışlara Uygunluğu. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 2152-2166.

Ungan, D. S. (2009). *İşlevsel Yönleriyle Ninniler* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Uysal, Y. (2008). *Gazipaşa'da Folklor ve Halk Edebiyatı Ürünleri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın, A. ve Aytaş G. (2002). *Çocuk Edebiyatı* (1. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.

Yardımcı, M. (1998). *Başlangıçtan Günümüze Halk Şiiri, Aşık Şiiri, Tekke Şiiri* (1. Basım). Ankara: Ürün Yayınları.

Yardımcı, M ve Tuncer, H. (2002). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Ürün Yayınları.

Yavuz, M. H. (1999). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Ürün Yayınları.

Yılar, Ö. ve Turan, L. (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yıldırım, D. (1999). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yılmaz, E. (2010). *Uygulamalı metin bilgisi*. Ankara: Pegem.

EKLER

EK-1.5. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile ilgili Etkinlik Örnekleri

1. TEMA

5.ETKİNLİK

a) Aşağıdaki cümlelerde geçen deyimlerin altını çiziniz.

1. Pencereden dışarı bakıyorum, onlar gözden kayboluncaya kadar.
2. Onların evden çıkmalarını bekliyorum, dört gözle bekliyorum.
3. Utancımdan kıpkırmızı olmuştum.
4. Kızım beni yere yatmış, trenle oynarken görünce katla katla gülmüş, bana, "Ne o baba, çocukluğa mı özendin?" diye takılmıştı.

b) Yukarıdaki deyimler dışında metinde geçen farklı iki deyim bularak cümle içinde kullanınız.

.....

.....

.....

.....

c) Bulduğunuz deyimler cümlenin anlamına nasıl bir katkı sağlamaktadır?

4.ETKİNLİK

a) Aşağıdaki fıkrayı okuyunuz.

Nasrettin Hoca evinin damında biriken diz boyu karları sabah namazı sonrası küremeye başlamış. Bir ara dengesini kaybederek damdan düşüp bayılmış. Komşuları koşmuşlar. Birisi: "Çabuk bir doktor çağıralım." Diğeri: "Aman bir kırıkçı bulalım." Öbürü: "Sırtlanıp doktora götürelim." derken, kargaşada ayılan Hoca, acıyan belini tutarak; - Bırakın münakaşayı. Çabuk bana daha önce damdan düşmüş birini bulun, demiş.

b) Nasrettin Hoca "Bırakın münakaşayı. Çabuk bana daha önce damdan düşmüş birini bulun." cümlesiyle ne söylemek istiyor olabilir? Anlatınız.

c) Aşağıdaki ayakkabı görsellerinin renklerini ve belirttikleri ifadeleri inceleyiniz. Nasrettin Hoca'ya, giydiğiniz ayakkabının belirttiği ifadelere uygun olacak şekilde cümleler söyleyiniz.

duygusal

tarafsız

kötümser

serinkanlı

iyimser

yenilikçi

b) Metnin ana fikriyle aşağıda verilen atasözlerinden hangileri aynı anlamdadır? İşaretleyiniz.

- Danışan dağları aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış.
- Birlikten kuvvet doğar.
- Duvara dayanma yıkılır, insana güvenme ölür.
- Baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz.

6.ETKİNLİK

Dinlediğiniz masalda, bir masalda bulunabilecek aşağıdaki özelliklerden hangileri vardır? İşaretleyiniz.

- Kalıp ifadelerle başlar ve kalıp ifadelerle biter.
- Yaşanması mümkün olmayan olaylar vardır.
- Olağanüstü özellikleri olan varlıklar vardır.
- Mutlu sonla biter.
- Zaman ve mekân belirsizdir.
- Genellikle anonimdir.

9.ETKİNLİK

Aşağıdaki Karagöz oyununu okuyunuz. Metinde boş bırakılan yerleri oyunun içeriğine göre tamamlayınız.

BİLGİ DAĞARCIĞI

- (İki arkadaş beraber yürüyorlar.)
- Hacivat:** Karagöz'üm yüzyıllardır herkesi güldürürsün ama senin yüzünün güldüğünü ben pek kolay kolay göremiyorum.
- Karagöz:** Köftehor, benim gibi bir gün iş bulur, üç gün işsiz kalırsan sen de gülmezsün!
- Hacivat:** Canım hemen kızma! Bakıyorum bugün gözlerinin içi gülüyor da onun için söyledim.
- Karagöz:** Hay hay, gözlerimin içi gülüyor, burnumun dışı göbek atıyor, kulaklarımın kenarı yerlere yatıyor.
- Hacivat:** Hah hah hah! Yine yanlış anladın, yani bugün pek neşelisin!
- Karagöz:** Öyle söylesene!
- Hacivat:** .....
- ..... ?
- Karagöz:** Hiç sorma Hacı Cavcav, meğer bilgili olmak ne güzel şeymiş!
- Hacivat:** Haklısın Karagöz'üm ama bunun neşeli olmakla ne ilgisi var?
- Karagöz:** Olmaz olur mu? Kaç gündür öğlum bana ilkokul ders kitaplarını okuyor.
- Hacivat:** Şimdi anladım... Çok güzel ama kendin neden okumaya başlamadın?
- Karagöz:** .....! Sonra tekrar kendim okuyacağım.
- Hacivat:** Desene bilgi dağırcığını dolduruyorsun!
- Karagöz:** ..... dolduruyorum.
- Hacivat:** Efendim kabarcık doldurmak falan değil, yani bilgin arıyor.
- Karagöz:** Hay hay, hem de neler neler öğreniyorum. Hele dünyanın döndüğünü hiç bilmiyordum da hemen belime bir ip hazırladım.
- Hacivat:** ..... ?
- Karagöz:** Dünya olmadık zamanda hızlı dönmeye başlarsa, beni birden bulutlara fırlatmasın diye kendimi hemen belimden bir yere bağlayacağım.
- Hacivat:** Karagöz'üm, anlaşılın senin bilgin de artsa saçmalamaktan vazgeçmeyeceksin!
- Karagöz:** Asıl sen saçmalama da, kendine sağlam bir ip bulup beline sar!
- Hacivat:** Sen şimdi ipi bırak da soracaklarıma cevap ver. .... ?
- Karagöz:** Sor da hemen vızır vızır cevabını al!
- Hacivat:** Aferin! Önce matematik...
- Karagöz:** Mavi patik öğrenmedim.
- Hacivat:** Değil efendim, yani hesap, kitap! ..... ?
- Karagöz:** Bunu bildim Hacı Cavcav, iki tane iki eder.
- Hacivat:** Allah iyiliğini versin, ne bilmesi...
- Karagöz:** Pataklarım ha, sen de zor şeyler sor!
- Hacivat:** Sivrisinek deyince aklımıza ne gelir?
- Karagöz:** .....
- .....
- Hacivat:** Senin aklına gelir.
- Karagöz:** Bekleme, başka şeyler de sor! (...)
- Hacivat:** Karagöz'üm şimdi soracağımı bilmek için okula bile gitmeye gerek yok... iyi düşün!
- Karagöz:** Düşündüm, çabuk sor Hacı Cavcav!
- Hacivat:** Efendim, şu bildiğimiz su kaç şekilde bulunur.
- Karagöz:** Bunu bilmeyecek ne var?
- Hacivat:** Aferin Karagöz'üm, söyle bakalım?
- Karagöz:** Bardakta, sürahide, banyo kazanında...
- Hacivat:** Allah iyiliğini versin! Su akıcı olarak, buhar ve donmuş olarak üç şekilde bulunur.
- Karagöz:** Düşündükten sonra onları da söyleyecektim.
- Hacivat:** Ağzımda kaç diş bulunur?
- Karagöz:** Adamına göre değişir Hacı Cavcav! .....
- .....
- Hacivat:** Sinirim bozulmadan ben gideyim. (Giderler.)

www.kulturcocuk.gov.tr (Kısaltılmıştır.)

EK-2. 6. Sınıf MEB ve Eksen Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile ilgili Etkinlik Örnekleri

5. Etkinlik

A) Aşağıda “birlik ve beraberlik” konulu bir özdeyiş ve atasözü yer almaktadır. Siz de “birlik ve beraberlik” konulu özdeyiş ve atasözleri bularak ilgili yerlere yazınız.

Özdeyişler

*“Türk milleti, milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir.”
Mustafa Kemal Atatürk*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Atasözleri

Birlikten kuvvet doğar.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

B) Yukarıdaki atasözleri ve özdeyişlerden seçtiklerinizi kullanarak “birlik ve beraberlik” konulu bilgilendirici bir metin yazınız. Metnimize uygun bir başlık koymayı unutmayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Etkinlik: Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını, atasözleri ve deyimler sözlüğünden araştırınız. Bu deyimleri cümlelerdeki boşluklara uygun biçimde yerleştiriniz.

koltuk
çıkmaq

nutku
tutulmak

talan
etmek

dizini
dövmek

elden
gitmek

- A) ..... istemiyorsan tedbirli olmalısın.
B) Çocuk, odasındaki bütün oyuncakları .....
C) Düzensiz beslendiği için sağlığı .....
D) Okuyup iyi yerlere gelmeleri için çalışkan çocuklara .....
E) Birdenbire ..... ve bütün gayretlerine rağmen konuşamadı.

9. Etkinlik: Aşağıdaki fıkrayı okuyunuz. Fıkırada verilmek istenen ana düşünceyi bulunuz.

EVİNİZİ DE HATIRLAYIN

Nasrettin Hoca günün birinde hastalanır. Yatak yorgan derken Hoca'ya geçmiş olsun ziyaretleri başlar. Bir gün böyle, iki gün böyle... Bu arada Hoca da yatağın içerisinde ağrıların etkisiyle kıvrınmaktadır. Geçmiş olsuna gelen komşular ilk geldiklerinde,

— Hocam, geçmiş olsun, ne oldu, nasılsın, dedikten sonra hastayı bırakıp kendi aralarında sohbeti koyulaştırmaktadırlar. Hoca'nın hanımı da gelenlere şerbet ikram etmekte bu arada vakit de ilerlemektedir. Her gelen oturmakta bir türlü kalkmayı hatırlayamamaktadır. Hocanın ağrısı çoktur ama misafirlerine de "Kalkın gidin." diyemez. Ne kadar inlese de sızlansa da oflansa da hepsi boşuna... Bütün bu oflamaların sonunda hiç kimse yerinden kıpırdamaz. Vakit epey ilerleyince misafirlerden biri:

— Hocam, kusura bakma, geç oldu, biz gidelim, daha sonra yine geliriz. Bir emrin olursa haberimiz olsun, deyince Hoca taşı gediğine koyuverir:

— Vallahi komşular bu öğüdümü iyi öğrenin. Bundan sonra hasta ziyaretine gittiğinizde evinizi de hatırlayın, başka da bir diyeceğim yok, haydin güle güle, der.

Habip ALMİŞ - Cengiz YAKINCI

4. Etkinlik

CD ya da USB bellek aracılığıyla sınıfa getirdiğiniz türküleri öğretmeninizin sınıfa getirmiş olduğu dizüstü bilgisayardan dinleyiniz. Öğretmeninizin temin ettiği “Kâzım’ın Türküsü (Mezar Arasında Harman Olur mu?)” türküsünü de dinleyiniz. Aşağıya, dinlediğiniz türkülerin size hissettirdiklerini anlatan bir yazı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK-3. 7. Sınıf MEB-1, MEB-2 ve Dersdestek Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile ilgili Etkinlik Örnekleri

5.Etkinlik Öğretmeninizin yönlendirmesiyle gruplar oluşturunuz. Grup arkadaşlarınızla derlemiş olduğunuz tekerlemelerden hareketle "Tekerleme Atışması" yapınız.

4.Etkinlik a) Gölge oyunu ile ilgili yaptığınız araştırmadan edindiğiniz bilgiler doğrultusunda düşüncelerinizi mantıksal bütünlük içinde arkadaşlarınıza anlatınız.

4.Etkinlik a) "Ana İşsiz Kalınca" metninde geçen deyimleri bularak anlamlarına uygun şekilde birer cümlede kullanınız.

---

b) Bulduğunuz deyimlerin metne olan katkısını belirleyerek yazınız.

6.Etkinlik a) Aşağıdaki metni okuyunuz.

KAZAN DOĞURDU

Hoca bir gün komşusundan bir kazan almış. İş bitince içine bir tencere koymuş, geriye götürmüş.

Komşusu sormuş:

— Hocam, kazanın içindeki ne?

— Yavrusu, demiş Hoca. Senin kazan doğurdu da...

Adam sesini çıkarmadan kazanı almış. Aradan zaman geçmiş. Hoca bir gün yine kazan isteyip almış komşusundan. Fakat geriye vermemiş. Birkaç gün sonra komşusu gelmiş, kazanı istemiş.

Hoca:

— Başın sağ olsun, demiş. Kazan öldü.

Adam şaşırılmış:

— Yahu kazan ölür mü hiç?

Hoca kızmış:

— Kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne neden inanmıyorsun?

Derleyen: Aziz SİVASLIOĞLU

b) Öğretmeninizin yönlendirmesiyle "Kazan Doğurdu" adlı videoyu izleyiniz. İzlediğiniz video ile verilen metni kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönünden karşılaştırarak düşüncelerinizi yazınız.

Atalarımızın Sözleri

→ Aşağıda, okuduğumuz metinden verilen ifadedeki altı çizili atasözünün anlamını atasözleri ve deyimler sözlüğünden yararlanarak yazınız. Bu atasözünün metne katkısını belirleyiniz.

"Kızım sana söylüyorum, gelinim sen işit." üslubuyla yöneticilere de birtakım mesajlar iletmeye çalışır.

Anlamı

Metne katkısı

→ Aşağıdaki kelime gruplarını anlamlarıyla eşleştiriniz.

a ele avuca sığmamak

○ Anlayış, kavrayış, görüş, düşünce kazanmak.

b yok saymak

○ Var olduğunu kabul etmemek.

c ufuk açmak

○ Söz dinlememek, baskı altına alınamamak, zapt edilememek.

ç zihinde yer etmek

○ Çıkmamak üzere belleğe yerleşmek.

8.Etkinlik

Aşağıda verilen unsurlardan hareketle bir masal yazınız. Yazdığınız masalın içeriğine uygun bir başlık belirleyiniz.

KONU	KAHRAMANLAR	YER	ZAMAN
Konukseverlik	Oduncu ve Sansar	Orman	Gece yarısı
Doğru söylemek	Kral ve Köylü	Kaf Dağı'nın ardı	Güneş batarken
Alçakgönüllü olmak	Balıkçı ve Peri Kızı	Büyülü göl	Sisli bir ilkbahar günü

El Âlemin Ağzı Torba Değil ki Büzesein

→ Aşağıdaki görselleri inceleyip açıklamaları okuyunuz. Eksik bırakılan yerleri "El Âlemin Ağzı Torba Değil ki Büzesein" fıkrasına göre tamamlayınız.

İkisinin birden eşeğe bindiğini görenler onları ayıptlar.

Nasrettin Hoca oğlunu okuldan almaya eşeikle gelmiş. Oğluyla eşeğin üzerinde evin yolunu tutmuşlar. Aradan zaman geçmiş. Bir grup insan önlerine çıkmış. İçlerinden biri demiş ki: .....

Hoca'nın eşeğe binip oğlunu yürüttüğünü görenler onları ayıptlar.

Hoca da oğlunu eşekten indirip kendi eşeğe binerek yoluna devam etmiş. Aradan zaman geçmiş. Onları gören biri: .....

Oğlunun eşeğe binip Hoca'nın yürüdüğünü görenler onları ayıptlar.

Hoca oğlunu eşeğe oturtmuş. Kendi yoluna devam etmiş. Aradan yine zaman geçmiş. Birisi: .....

İkisinin de eşeğe binmeyip yürüdüğünü görenler onlara dalga geçtiler.

Hoca ve oğlu eşeği de yanlarına alıp yollarına yaya devam etmişler.

Oradan geçen gavezenin biri: .....

Bunun üzerine Nasrettin Hoca:

"Görüyorsunuz ya oğlum, el âlemin ağzı torba değil ki büzesin."

8. ETKİNLİK: Aşağıdaki sosyal medya grubundaki mesajları inceleyiniz. Ardından yönergeleri uygulayınız.

 Eray

Eray: Selam arkadaşlar, dördükte geçen türküyü buldunuz mu?

Bulut geçer üstünden,
Gemi gelir yanadır,
Bir eskil türküdür, kulağıma fısıldar,
"İçli dolu çamaşır."

Emre: Ben buldum. "Gemilerde Talim Var" türküsüyümüş.

Gemilerde talim var,
Bahılyell yârım var,
O da gittii sefere,
Ne talihli başım var.

Hani benim Recebim, Recebim
San lira vereceğim,
Almazsa karakola gideceğim.

Gemi gelir yanadır,
İçli dolu çamaşır,
Şu İstanbul'un kızları,
Recep diye ağlar.

Hani benim Recebim, Recebim
San lira vereceğim,
Almazsa karakola gideceğim.
(...)

Eray: Ben de yöremizde ilgili türküler ve bu türkülerin hikâyelerini araştırıyorum. Bir tanesini beğendim ama söylemem. 😊😊

Gönder

a) Şair İstanbul'un hangi özelliğinden dolayı "Gemilerde Talim Var" türküsüne atıfta bulunmuş?

b) Siz de yörenizde ilgili bir türkünün sözlerini ve hikâyesini arkadaşlarınızla paylaşınız.

EK-4. 8. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile ilgili Etkinlik Örnekleri

1. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını metinden hareketle tahmin edip sözlük anlamlarını yazınız.

Deyimler	Tahminim	Sözlük Anlamı
dillere destan olmak		
peşine takmak		
başına devlet kuşu konmak		
eli silah tutmak		
dalga geçmek		

b) Yukarıdaki deyimleri birer cümlede kullanınız.

.....

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Yer adları ile ilgili hazırladığınız sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız.

6. ETKİNLİK

Destan, efsane, masal gibi milli kültür ürünlerinin gelecek nesillere taşınması için neler yapılması gerektiğini anlatan bir konuşma yapınız. Konuşmanızı aşağıdaki forma göre değerlendiriniz.

ÖLÇÜTLER		Evet	Kısmen	Hayır
1	Konuşmama uygun bir hitapla başladım.			
2	Konuşmaya başlamadan önce konuşmanın konusunu belirttim.			
3	Konuşma stratejimi konuya göre ayarladım.			
4	Konuşmamda uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullandım.			
5	Sözcükleri anlamlarına uygun kullandım.			
6	Konuşmamda konuyla ilgili çeşitli örnekler verdim.			
7	Konuşmamda jest ve mimiklerimi etkili bir şekilde kullandım.			
8	Konuşmamı konuyla ilgili güzel bir dilekle bitirdim.			
9	Konuşma sonundaki sorulara yeterince cevap verdim.			
10	Konuşmamı öğretmenimin verdiği sürede bitirdim.			

7. ETKİNLİK

Geleneksel olarak insanların çevresinde yaşayan bir türden olan bütün hayvanlar uyumlu bir biçimde türüne özgü yaşam koşulları ve özgürlük içinde yaşama ve üreme hakkına sahiptir (Hayvan Hakları Bildirgesi 5. Madde).

Yukarıdaki "Hayvan Hakları Bildirgesi 5. Madde"den hareketle bir fabl yazınız.

A large blue-lined writing area for the first activity, with a blue pen icon at the bottom right.

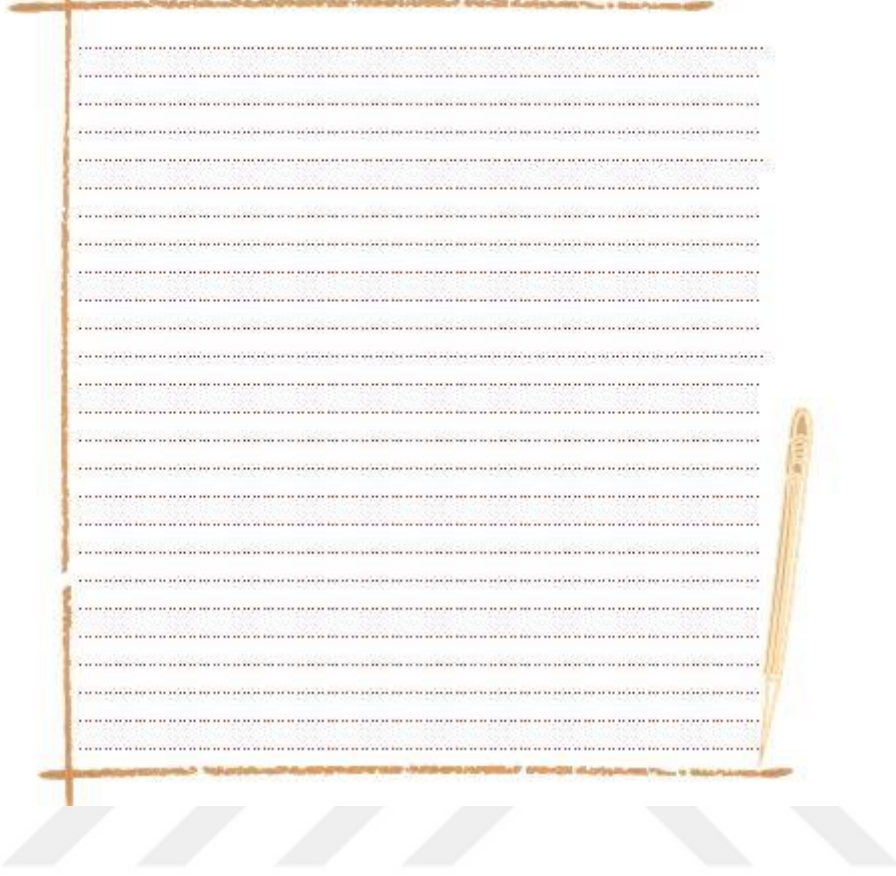
7. ETKİNLİK

Nasrettin Hoca'nın "Ye Kürküm Ye" fıkrasını okuyup insanlara dış görünüşlerine bakarak değer vermenin yanlışlığını anlatan bir yazı yazınız. Yazınızda mizahi öğelere de yer veriniz.

A large blue-lined writing area for the second activity.

8. ETKİNLİK

Yürekdede ve Padişah'ın cuma günü şehirde karşılaştığını düşünerek masalın devamını yazınız.

7. ETKİNLİK

"Çanakkale Bugün Toz ile Duman" türküsünü dinleyiniz. Türkünün sizde uyandırdığı duyguları anlatan iki dörtlük yazınız.

EK-5. 5. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışması Örnekleri

GELECEK DERSE HAZIRLIK

Birlik, beraberlik ve dayanışma konulu atasözlerini araştırınız.

GELECEK DERSE HAZIRLIK

1. Dede Korkut kimdir? Araştırınız.
2. Dede Korkut'un en az bir hikâyesini okuyup derse hazırlıklı geliniz.

GELECEK DERSE HAZIRLIK

Çoklu medya ortamlarından ve basılı kaynaklardan yararlanarak deyim hikâyeleri bulunuz.

EK-6. 6. Sınıf MEB ve Eksen Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Hazırlık Çalışması Örnekleri

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Vefa, cömertlik, fedakârlık ile ilgili araştırdığınız atasözlerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Araştırdığınız fabl türündeki metni arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Hacivat ve Karagöz ile ilgili yaptığınız araştırma sonucu elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

I. HAZIRLIK

1. Etkinlik

Aşağıdaki bilmecelerin cevaplarını bulmaya çalışınız. Cevaplarınızın doğru olup olmadığını, bu metnin işlenişinin sonunda yer alan "Bilmecelerin Doğru Cevapları" bölümüne (124. sayfa) bakarak kontrol edebilirsiniz.

- "Baldan tatlı, baltadan ağır."
- "İçi bulut, dışı odun."
- "Gökte açık pencere, kalaylı bir tencere."
- "Kandilde var, mumda yok; mendilde var, çulda yok."
- "Dağı var, taşı yok; köyü var, adamı yok; ırmağı var, suyu yok."

2. Etkinlik

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Bilmeceleri sormayı ya da cevaplamayı sever misiniz? Açıklayınız.
- Bilmecelerin hem eğlendirici hem de düşündürücü olduğu düşüncesine katılıyor musunuz? Açıklayınız.
- Herhangi bir bilmece biliyor musunuz? Biliyorsanız sınıfta arkadaşlarınıza yöneltiniz.

SONRAKİ METNİN ("NASRETTİN HOCA FIKRALARI" ADLI METİN) İŞLENİŞİNE HAZIRLIK

- ! Sonraki metin işlenişinin "Konuşma" bölümünde yapılacak etkinlik için bir mizahi fıkra öğreniniz. Fıkraı derste anlatmaya hazırlanınız.

SONRAKİ METNİN İŞLENİŞİNE HAZIRLIK

- ! Sonraki metin işlenişinin "Okuma" bölümünde kullanmak amacıyla CD ya da USB belleğe kaydedilmiş bir türkü getiriniz. Öğretmeninizden de sonraki dersin "Okuma" bölümüne dizüstü bir bilgisayar hazırlamasını isteyiniz. Öğretmeninize ayrıca, "Kâzım'ın Türküsü (Mezar Arasında Harman Olur mu?)" ve "Uzun İnce Bir Yoldayım" türkülerinin kaydını CD ya da USB bellek aracılığıyla sınıfa getirmesini isteyiniz.

- ! Sonraki metin işlenişinin "Konuşma" bölümünde gerçekleştirmek üzere "türkülerimizin kültürümüzdeki yeri, önemi" konulu bir konuşma yapmaya hazırlanınız.

EK-7. 7. Sınıf MEB-1, MEB-2 ve Dersdestek Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile ilgili Hazırlık Çalışması Örnekleri

Hazırlık Çalışmaları

- Bildiğiniz halk türküleri hangileridir?
- Ozanlık geleneği hakkında neler biliyorsunuz?
- Halk ozanlarından hangilerini tanıyorsunuz?
- "Aşık atışması" ne demektir?

Gelecek Derse Hazırlık

Masallarda kullanılan tekerlemeleri araştırarak bulduğunuz örnekleri defterinize not alınız.

Hazırlık Çalışmaları

- "Karagöz" sözcüğünün zihninizde uyandırdığı çağrışımlardan dört tanesini yazınız.

- Sizce Karagöz sadece ramazan ayı eğlencesi midir? Neden?

GELECEK DERSE HAZIRLIK

1. Yörenize ait bir türkünün sözlerini ve hikâyesini araştırınız.

DERSE HAZIRLIK

1. Karagöz oyunlarında bildiğiniz başka karakterler var mı?
2. Dostlarınızı seçerken nelere dikkat edersiniz?

DERSE HAZIRLIK

1. Bildiğiniz bir Nasreddin Hoca fıkrasını anlatınız.

DERSE HAZIRLIK

1. "Keille ve Dimne, Ezop Masalları veya La Fontaine (La Fonten) Masalları" kitaplarından hangilerini okudunuz? Okuduğunuz bir masalı sınıfta paylaşınız.

DERSE HAZIRLIK

1. "Dede Korkut" hikâyelerinden bildiğiniz bir hikâyeyi özetleyerek arkadaşlarınıza anlatınız.
2. "Dede Korkut" hikâyelerinden yola çıkarak eski Türklerin yaşayışları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

- "Et tırmaktan ayrılmaz." atasözünü aile bireyleri arasındaki bağ, dayanışma ve fedakârlık açısından değerlendiriniz.

Metne Hazırlanalım

- Masalların günlük hayatımızdaki yeri nedir? En sevdiğiniz masalın adını söyleyiniz.

Metne Hazırlanalım

- Nasrettin Hoca denilince aklınıza gelen ilk şey nedir? Niçin?
→ Fıkra anlatmayı ya da dinlemeyi sever misiniz?

Konuşalım

- Aşağıdaki fıkraları okuyunuz. Fıkraların içerikleri ve verilmek istenen mesajları hakkında sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

TURŞUYU KİM SATACAK?

Bir aralık geçim sıkıntısına düşen Hoca, turşu satmaya karar vermiş. Turşuyu eşeğe yükleyip mahalle aralarında dolanmaya başlamış. Aksilik bu ya, ne zaman ağzını açıp,

— Haydi turşuuu, diye bağırarak olsa eşeği de anırmaya başlıyormuş. Bir, iki derken bakmış olacak gibi değil, eşekten fırsat kalmıyor kendisine,

— Bre Köftehor, demiş. Turşuyu sen mi satacaksın yoksa ben mi?

Mehmet HENGİRMEN

SÖZ BİR ALLAH BİR

Bir gün Hoca'ya yaşını başını sormuşlar.

"Kütüğüme bakılırsa kırk yaşına yeni bastım." demiş.

Gel zaman git zaman bir gün gene sormuşlar.

"Eh, eksik artık, kırk yaşında varım!" demiş.

"Ama Hoca'm, bu nasıl olur? On yıl önce de böyle söylemiştin sen; o gün bugün, bir arpa bo-yu olsun büyümedin mi?" deyince Hoca,

"Bre adam!" demiş. "Söz bir Allah bir! Er olan sözünden döner mi? Yirmi yıl sonra da söyleyeceğim gene bu, gene bu!"

Eflatun Cem GÜNEY

Konuşalım

- Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Gruplar olarak "Çanakkale Türküsü"nüñ her bir bölümünü canlandırarak ezgili bir şekilde söyleyiniz. Beden dilini iyi bir şekilde kullanmanın canlandırmanın etkisini artırdığını, unutmayınız. Türküyü seslendirdikten sonra aşağıdaki sorular etrafında konuşunuz.

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ

*Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyom düşmana karşı
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale üstünü duman bürüdü
On üçüncü fırka harbe yürüdü
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde toplar kuruldu
Vay bizim uşaklar orda vuruldu
Of gençliğim eyvah*

*Çanakkale içinde bir dolu testi
Analar babalar umudu kesti
Of gençliğim eyvah*

Anonim

- + Bu türkü Çanakkale'de gerçekteşen hangi tarihî olay üzerine söylenmiştir? Bu olayla ilgili duygu ve düşünceleriniz nelerdir?
- + Türküde sizi en çok etkileyen bölüm hangisidir? Niçin?

Konuşalım

→ Aşağıda verilen fablı okuyunuz. Aşağıdaki soruları cevaplayıp çalışma ve üretmenin önemiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

AĞUSTOS BÖCEĞİ İLE KARINCA

Karıncayı tanırırsınız:

Minimini bir hayvandır;

Fakat gayet çalışkandır,

Gayet tutumludur, yalnız

Pek bencildir, bu bir kusur:

Bencil olan zalim olur.

Bir gün ağustos böceği

Tembel tembel ötüp durmak

Neticesi aç kalarak,

Karincadan göreceği

Soğukluğa bakmaz, gider,

Bir lokma şey rica eder

Der ki "Acıyınız bize,

Çoluk çocuk evde açız;

Yardıma muhtacız."

Karınca yüreksizce

Layık bir tavırla sorar:

"Aç mısınız? Ya o kadar

Uzun, güzel günler oldu;

O günlerde ne yaptınız?"

Böcek inler: "Açız! Açız!"

"Bakın, benzim nasıl soldu;

O günlerde gülen, öten,

Sazla, sözle eğlenen ben

Bugün bakın ne hâldeyim!

Vallah açız, billah açız;

Hâlimize acıyınız!"

Karınca eğlenir: "Beyim,

Şimdi de dans edin ne var?

Yazın çalan kışın oynar!"

Tevfik FİKRET

1. Karınca nasıl bir karaktere sahiptir?
2. Ağustos böceğinin bu duruma düşmesinin sebebi nedir?
3. Karıncanın yerinde siz olsaydınız ağustos böceğine nasıl davranırdınız? Empati kurma yöntemini kullanarak duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Konuşalım

- “Gölge Oyunları Dünyası” metninde gölge oyunu Karagöz’ün nasıl ortaya çıktığı anlatılmıştır. Siz de Karagöz oyunuyla ilgili çeşitli kaynaklardan (Genel Ağ, ansiklopedi, dergi vb.) araştırma yapınız. Araştırdığınız konuyla ilgili soru hazırlayıp sınıf arkadaşlarınıza sorunuz. Karagöz’ün başında söylenen geleneksel tekerlemeyi ezberleyiniz.

GÖLGE OYUNLARI DÜNYASI

Henüz televizyonun olmadığı eski dönemlerde halkın en önemli eğlencelerinden biri gölge oyunlarıydı. İnsanlar bir araya gelir, perdeye yansıtılan ışığın altında oynatılan figürleri izleyerek hoş zaman geçirirdi.

Yüzyılları aşarak günümüze gelen Karagöz ve Hacivat oyunları dünyaca ün kazanmıştır. Bununla birlikte Türk gölge tiyatrosunun ne zaman başladığı, Karagöz ve Hacivat’ın aslında kimler olduğu çok net değil. Bu oyunun kökenine ilişkin çeşitli söylentiler günümüze kadar gelmiş. Karagöz ve Hacivat’ı hayal dünyasına taşıyan kişinin Şeyh Küşteri olduğu söylenir. Başından çıkardığı sarığını çözüp perde gibi germiş, ayağından çıkardığı çarıklarını tıpkı Karagöz ve Hacivat gibi oynatmıştır. Bu da Karagöz ve Hacivat gösterilerinin ilki olmuştur.

Bilim Çocuk dergisi

EK-8. 8. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabında Halk Edebiyatı ile ilgili Hazırlık Çalışması Örnekleri

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Faydalı olmak ile ilgili hazırladığınız sloganları arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. "İş, insanın aynasıdır." atasözü ile ilgili düşüncelerinizi açıklayınız.

GELECEK DERSE HAZIRLIK

Milletimize ait destanları araştırınız.

GELECEK DERSE HAZIRLIK

Acecelikle ilgili deyim, atasözü ve özdeyiş araştırınız.

GELECEK DERSE HAZIRLIK

Yer adları ile ilgili bir efsane bulup sunum hazırlayınız.

GELECEK DERSE HAZIRLIK

1. "Çocuk Hakları Bildirisi" ile ilgili araştırma yaparak sunum hazırlayınız.
2. Nasrettin Hoca'nın "Ye Kürküm Ye" fıkrasını okuyunuz.

EK-9. Türkçe Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı ile İlgili Tema Sonu Değerlendirme Soru Örnekleri

8. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde fiilimsi vardır?

- A) Yiğit başından devlet irak değildir.
- B) Yiğit yarasına yiğit katlanır.
- C) Koç yiğit bunalıp ölmez.
- D) Yiğit yiğide at bağışlar.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin öznesinde deyim vardır?

- A) Eli ayağı tutan herkes savaşa katılmıştı.
- B) Bu olay ulusun ölüm kalım meselesi oldu.
- C) Ülkesi için her şartta mücadeleye hazırды.
- D) Düşmana karşı mücadeleye başlamak için bayrak açtılar.

7. Baba büyük oğlunu ortaya çağırды, "Git bana kırk tane çubuk bul, hemen buraya getir." dedi. Çubuklar gelince hepsinin meraklı bakışları önünde çubukları bir deste yaptı, hepsini bir araya bağladı. Sonra büyük oğluna, "Al, kır bakayım şunu." dedi. Büyük oğlan zorlandı, zorlandı. Kıramadı çubuk destesini. Sonra öteki oğullarından da aynı şeyi istedi. Hiçbiri kıramadı çubukları. Bu kez baba, desteyi çözdü. Çubukları teker teker çocuklara verdi. Kolayca kırdılar, hiç güçlük çekmediler.

Yukarıdaki paragrafın ana fikri, aşağıdaki atasözlerinden hangisiyle karşılanabilir?

- A) Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.
- B) Birlikten kuvvet doğar.
- C) İşleyen demir pas tutmaz.
- D) Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.

5. "Ayağını yere basmak" deyimini hangi cümlede metindeki anlamına uygun kullanılmıştır?

- A) Uçaktan inip ayağı yere basınca yeri öpmek istedi.
- B) Ayağını yere her bastığında kuşları ürküteceğinden korkuyordu.
- C) Ayağı yere basan cümleler kurmayı bir türlü öğrenemedi.
- D) Soğukta çıplak ayağıyla yere basmaması gerektiğini bilmediğinden hastalandı.

6. (I) Korkudan ayakta duramayacak duruma gelmek “ dizlerinin bağı çözülmek”; (II) danışmak, görüş almak “akıl almak”; (III) bir mal, para, değer yargısı vb. maddi veya manevi varlığın elden çıkarılmasını kabul etmek “gözden çıkarmak”; (IV) bir şeyi duymazlıktan gelmek “ağız kulaklarına varmak”

Numaralanmış deyimlerden hangisi, kendinden önce verilen açıklamaya uygun değildir?

- A) I   B) II   C) III   D) IV

Aşağıdaki metni okuyunuz. 7 ve 8. soruları metne göre cevaplayınız.

DÜZEN

Düzenli çalışmayan insanların en büyük sorunu, işlerini zamanında bitirememeleridir. Sürekli zaman darlığından şikâyet eden bu insanlar, en küçük ve basit işlerini bile iğneyle kuyu kazmaya benzetirler. Oysa düzenli insanlar için durum hiç de bu kadar zor değildir. Onlar hedeflerini belirlerler, planlarını yaparlar ve bütün işlerini zamanında bitirerek başarılarının keyfini çıkarırlar.

Remzi DEMİRKAZIK

7. Metinde “çok zor bir iş yapmak” anlamında kullanılan deyimini aşağıya yazınız.

.....

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim cümlelerin anlamına uygun kullanılmamıştır?
- A) Hemen haber uçurun anneme, ağabeyim geliyormuş.
B) İnsanları hafife almamın sonucu ağır oldu.
C) Ben yıllarca onun hasretini çektim.
D) Bu eşyaları atmaya bir türlü dilim varmıyor.

6. Aşağıdaki kelimeleri deyim oluşturacak şekilde eşleştiriniz.

1. ☐ peşine	a. sıra
2. ☐ peşini	b. koşmak
3. ☐ peşi	c. sürüklemek
4. ☐ peşinden	ç. takılmak
5. ☐ peşinde	d. bırakmak

